

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Bc. Lenka Vandrovcová

**Soběslavské testamenty a písemnosti pozůstalostního řízení 1455-
1550: možnosti jejich využití**

**The testaments of Soběslav and the papers of probate proceeding
1455-1550: the possibilities their usage**

Praha 2012

PhDr. Blanka Zilynská, PhD.

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní doktorce Blance Zilynské za její rady a pomoc, při psaní této práce, a pracovníkům Státního okresního archivu v Táboře.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne ...

.....

Anotace

Práce se zabývá městem Soběslav, které patřilo pánům z Rožmberka a dochoval se v něm soubor testamentů z let 1455-1550. Soubor se skládá celkem z 83 listinných testamentů. Práce nejprve popisuje testamentární praxi (proces vzniku testamentu) a soubor soběslavských testamentů. Samotný výzkum se zabývá nejprve testátory, kteří byli spřízněni nějakým druhem rodinné vazby. Podrobněji se práce zabývá jednou z těchto rodin, rodinou Račmanů. Druhá část výzkumu se věnuje dluhům a pohledávkám uvedených v testamentech. Tato část se zabývá lokalitami, se kterými vedli testátoři své obchody.

Klíčová slova: Soběslav, testaments, rodinné vztahy, dluhy, pohledávky

Annotation

Object my diploma's work is Soběslav town, which it belonged to lord of Rozumberk. There was still in existence collection of testaments from years 1455-1550. Collection is comprised of 83 testaments. The work discribes proces sof genesis testaments and collection Soběslav's testaments. First part of study pursue testátore, which they were akin to families. The work detailed discribes of family Račman. Second part of study disciribes by analysis debts and outstandings debt in testaments. This part discribes lokalities, where testátore made their business.

Keywords: Soběslav, testaments, family relations, debts, outstanding debts

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Literatura a prameny	8
3. Soběslav	11
3.1 Dějiny města	11
4. Testamenty.....	21
4.1 Testamentární praxe.....	21
4.2 Testament jako listina	26
4.3 Soběslavští testátoři a jejich testamenty	29
4.4 Testátoři spříznění rodinnými vazbami	34
4.6 Ekonomické vazby testátorů.....	50
5. Závěr	55
6. Použité zdroje	57
7. Přílohy.....	61

1. Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou kšafy soběslavských měšťanů z let 1455-1550. Jedná se o 83 listinných testamentů. Problémem nejen soběslavského souboru testamentů je jejich dochování. V případě Soběslavi může nízký počet dochovaných kšaftů souviset s jejich listinnou a nikoli knižní podobou, protože jednotlivé listiny mohou spíše podlehnout ztrátě. Otázka reprezentativnosti dochovaných souborů ale vyvstává i v jiných městech, proto je třeba se zamýšlet nad tím, jakou skupinu testátorů zkoumané prameny reprezentují. Dochovaných 83 soběslavských testamentů za téměř stoleté období jistě nepředstavuje všechny případy kšaftování v tomto městě ve sledovaném časovém úseku. Nevychází tak ani jeden testament na rok. O ztrátě některých testamentů v Soběslavi jsme přímo informováni.¹ Druhým problémem je sociální příslušnost kšaftujících. Nelze říci, že testament sepisovaly pouze nejbohatší vrstvy, a nelze ani počítat s tím, že každý movitý měšťan musel volit cestu písemného testamentu. Kvůli tomu, že se jedná pouze o 83 testamentů, zvolila jsem podtitul: možnosti jejich využití, protože nelze na základě tak nízkého počtu testamentů vyvozovat obecné závěry platné pro všechny soběslavské měšťany ve sledovaném období.

Na začátku první kapitoly bych chtěla představit město Soběslav jako poddanské město Rožmberků a její správu, protože právní zakotvení města a jeho fungování neoddělitelně souvisí s problematikou testamentů. Další, hlavní, část se bude věnovat už samotným testamentům. Nejprve bude popsána testamentární praxe, tedy jakým způsobem testamenty vznikaly, jejich právní zakotvení, vysvětlena přítomnost osob, které se v testamentech vyskytují a tak podobně. Dále bude testament popsán jako listina, protože všechny soběslavské testamenty se zachovaly v této formě. Poté bude následovat kapitola o Soběslavských testátorech a jejich testamentech: kolik bylo mužských a kolik ženských testamentů, jakým způsobem odkazovali a co odkazovali, testamenty šlechticů a radních, a nakonec zbožná nadání.

Další tři části se budou věnovat vlastnímu výzkumu. Nejprve se budu věnovat testamentům, jejichž původci byli spřízněni nějakým druhem rodinné vazby. Na nich bych chtěla zjistit, nakolik na sebe jejich testamenty navazují a vzájemně se inspiroují a zda reflektují přání svého předchůdce.

¹ Ještě v 19. století existovaly testamenty písaře Václava ze Sabinova z roku 1441, mlynáře Kuneše z roku 1460 a Jana Kupečka z konce 15. století. Srov. Marta HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, in: *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 221-230, zde s. 223.

Po této části bude následovat vyprávění o jedné soběslavské rodině, rodině Račmanů. Excerpcí dalších archiválií soběslavského městského archivu se mi podařilo nashromáždit větší množství pramenů právní povahy k této rodině, a proto jsem se rozhodla věnovat jim samostatnou část této práce.

Poslední oddíl, po němž bude následovat závěr, se bude věnovat ekonomickým vazbám testátorů na základě dluhů a pohledávek, které uvedli ve svých kšaftech. Mým zájmem je postihnout geografickou mobilitu testátorů, tedy jak daleko od Soběslavi směřovali své „obchody“ a zda se odehrávaly na území Rožmberské domény, do které Soběslav patřila, anebo mimo ni.

2. Literatura a prameny

Tuto kapitulu bych začala základní literaturou, která se věnuje problematice testamentů. Jedná se o monografii Michaely Hrubé,² která se zabývala testamentární praxí jak v rámci severoněmeckého práva, tak i jihoněmeckého. Prameny pro její výzkum byly dochované testamenty ze severočeských královských měst (např. Ústí nad Labem nebo Litoměřice). Další prací, která se zabývá problematikou testamentů, je sborník z konference konané 30. listopadu 2005,³ kde jsou otištěny články referujících, například článek Marty Hradilové o soběslavských testamentech nebo článek o problematice ženských testamentů v pozdně středověkém Brně od Michaely Maliníkové. K problematice testamentů vzniklo i několik článků: od Petra Raka,⁴ který se zabýval zaknihovanými testamentech a ústním pořízením na základě kadaňské knihy kšaftů; od Jiřího Peška,⁵ který se zabýval nejen pražskými testamentech, ale i inventáři, které s problematikou testamentů úzce souvisejí; od Thomase Krzencka,⁶ který se zabýval tím, co lze získat z ženských testamentů; a několik článků od Tomáše Malého,⁷ který se zabýval tím, co nabízejí testamentech, jakým způsobem se kšaftovalo a právním zakotvením testamentární praxe, to vše na příkladu chrudimských testamentů. K otázce zbožných nadání v testamentech jsem využila knihy od Josefa Macka⁸ a k právním záležitostem jsem použila hlavně knihu od Karla Malého.⁹

Při práci na dějinách Soběslavi jsem čerpala z monografií od Romana Cikharta¹⁰ a Jana Lintnera,¹¹ a dále z knih od Augusta Sedláčka¹² a Karla Kuči.¹³ Ke správě města jsem využila

² Michaela HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002.

³ Kateřina JÍŠOVÁ – Eva DOLEŽALOVÁ (ed.), *Pozdně středověké testamentech v českých zemích. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006.

⁴ Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48/2, 1998, s. 3-107.

⁵ Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, 1982, s. 63-92.

⁶ Thomas Krzenck, *Prager Frauentestamente des 15. Jahrhunderts*, Documenta Pragensia XIII., 1996, s. 69-79.

⁷ Tomáš MALÝ, *Co nabízejí (raně novověké) testamentech? Zamyšlení nad možnostmi kvantifikace*, Časopis Matice moravské 126, 2007, s. 251-265; též, *Kterak „Starochrudimští“ na smrtelném loži kšaftovali. Testamentární praxe v raně novověké Chrudimi*, Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 13-36; též, *„...nechtěje tomu, aby jací soudcové a nevole po mé smrti byly...“ (Dědická praxe a pozůstalostní konflikty v raně novověké Chrudimi)*, Chrudimský vlastivědný sborník 8, 2004, s. 55-100.

⁸ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*, díl 3., *Města*, Praha 1998; též, *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha 2001.

⁹ Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1999.

¹⁰ Roman CIKHART, *Město Soběslav*, Soběslav 1907.

¹¹ Jan LINTNER, *Soběslav 1390-1940. 550 let města Soběslavě*, Soběslav 1941.

¹² August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, Díl III. *Budějovicko*, Praha 1994.

¹³ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Díl 6., *Pro-Sto*, Praha 2004.

hlavně inventář soběslavského městského archivu od Jana Lintnera¹⁴ a také knihu od Roberta Šimůnka,¹⁵ která se zabývá správou Rožmberského dominia v 15. století.

Při práci s dluhy a pohledávkami uvedenými v testamentech jsem k určení majitelů jednotlivých lokalit v nich uvedených pracovala s díly od Augusta Sedláčka,¹⁶ Antonína Profouse,¹⁷ Karla Třísky,¹⁸ Jana Pešty,¹⁹ Emila Smrže,²⁰ Romana Cikharta,²¹ a Jana Lintnera s Františkem Salákem.²²

Základ souboru soběslavských kšaftů, ve kterém je pro období 1455-1550 celkem 83 testamentů, tvoří samostatná skupina listin – testamentů, kterou vyčlenil zpracovatel fondu archivu města Soběslav Jan Lintner. Tento soubor čítá celkem 76 kšaftů.²³ O čtyři kšafy (č. 3, 16, 20 a 51) doplnila soubor Marta Hradilová, která zpracovala edici soběslavských kšaftů pro léta 1455-1523.²⁴ O soběslavských testamentech Marta Hradilová publikovala už jen článek ve sborníku *Pozdně středověké testamentsy v českých zemích*, o němž jsem se zmínila výše.²⁵ V tomto článku se nejvíce věnovala problematice zbožných odkazů. Další dva kšafy (č. 66 a 67) přidala k souboru Hana Říhová, která vytvořila edici kšaftů z let 1528-1550.²⁶ V diplomové práci se zabývala testamentární praxí a také inventarizací pozůstalého majetku, například se pokusila zjistit, kde a kým byl testament sepsán. Ve své rigorózní práci Hana Říhová zeditovala soběslavské testamentsy až do roku 1600. V úvodních pasážích se opět

¹⁴ Jan LINTNER, *Archiv města Soběslavi 1371-1945 (1950), Inventář, Díl I. a II.*, České Budějovice 1965.

¹⁵ Robert ŠIMŮNEK, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2003.

¹⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*; též, *Hrady, zámky a tvrze Království českého, Díl IV., Vysočina Táborská*, Praha 1995; též, *Místopisný Slovník historický Království českého*, Praha 1998.

¹⁷ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, Díl I., A-H*, Praha 1947; též, *Místní jména, Díl II., CH-L*, Praha 1949; též, *Místní jména, Díl III., M-Ř*, Praha 1951; A. PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména, Díl IV., S-Ž*, Praha 1957.

¹⁸ Karel TRÍSKA a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl V., Jižní Čechy*, Praha 1986.

¹⁹ JAN PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic. Vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, Díl II., Jižní Čechy*, Praha 2004.

²⁰ Emil SMRŽ, *Soběslavsko, monografie okresu soběslavského*, Soběslav 1930.

²¹ Roman CIKHART, *Táborsko. Popis přírodní, historický a národopisný*, Tábor 1921-1922.

²² J. LINTNER – František SALÁK, *Okresní archiv v Soběslavi. Průvodce po fondech a sbírkách*, Soběslav 1958.

²³ J. LINTNER, *Archiv města*, s. 94-100. Jedná se o testamentsy ze Státního okresního archivu Tábor, fond archiv města Soběslav (dále jen AM Soběslav), kartony číslo 11 a 12 – Kšafy městských a předměstských sousedů a městského obyvatelstva (1455-1523 a 1528-1550), viz Příloha I.

²⁴ Marta HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy*, Táborský archiv 4, 1992, s. 47-103. Zde je otištěna pouze edice testamentů.

²⁵ M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, s. 221-230.

²⁶ Hana ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe soběslavských měšťanů v letech 1525-1600*, rigorózní práce FF UK - PVH, Praha 2008; též, *Život soběslavských měšťanů v letech 1525-1550 z pohledu jejich testamentů*, výběrová edice, diplomová práce FF UK – PVH, Praha 2007.

zabývala způsobem testamentární praxe v Soběslavi a popsala testament jako listinu. Kšaft číslo 41 editoval Rudolf Tecl.²⁷

Kromě testamentů jsem pracovala ještě s dalšími archiváliemi: s dvěma nejstaršími soběslavskými městskými knihami,²⁸ právním materiálem (soudní spory, testamenty, inventáře a další)²⁹ a městskými účty.³⁰

²⁷ Rudolf TECL, *Dodatek k soběslavským kšaftům*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 99-100. Jde o soudobý opis kšaftu.

²⁸ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297 - Kniha zápisů domů ve městě a na předměstí založená roku 1456 (1456-1541); AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298 – Kniha na trhy městských domů, a selských gruntů vesnic městu patřících (1480-1637). Od strana 119 začíná kniha sirotčí založená roku 1526.

²⁹ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102 – Záležitosti civilní sporné 1452-1564; AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135 – Pozůstalosti, kšafy, inventáře pozůstalého jmění, projednávání pozůstalostí, žádosti o vydání dědických podílů, záležitosti sirotčí a poručnické 1516-1572.

³⁰ AM Soběslav, sign. č. IV A 4/1-4/17, inv. č. 1164-1180, kt. č. 486 – Počty purkmistrů na příjem a vydání obecních peněz (1484-1528); AM Soběslav, Sign č. IV A 4/18-4/36, inv. č. 1181-1200, kt. č. 487 – Rejstříky příjmů a vydání purkmistrů (1528-1546); AM Soběslav, sign. č. IV A 4/37-4/50, inv. č. 1201-1214, kt. č. 488 – Rejstříky příjmů a vydání purkmistrů (1546-1561); AM Soběslav, sign. č. IV A 4/51-4/66, inv. č. 1215-1230, kt. č. 489 (1562-1575) – Rejstříky příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1562-1575); AM Soběslav, sign. č. IV A 4/67-4/85, inv. č. 1231-1249, kt. č. 490 – Rejstříky příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1575-1593); AM Soběslav, sign. č. IV A 4/86-4/96, inv. č. 1250-1260, kt. č. 491 – Rejstříky příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1594-1600).

3. Soběslav

3.1 Dějiny města

Soběslav se nachází v jižních Čechách na soutoku řeky Lužnice a Černovického potoka. Vznik Soběslavi je dodnes neobjasněn, stejně tak i jméno města, protože se zatím nepodařilo dokázat spojení „osady“ s žádným z historicky známých Soběslavů.³¹ Původní ves stála snad na levém břehu Černovického potoka, kde se dnes říká „Na Pršíně.“³² První dochovaná zmínka o Soběslavi se váže k roku 1293, kdy majitel Soběslavi, pražský purkrabí Jindřich z Rožmberka, a Smil z Nových Hradů urovnali spor mezi klášterem ve Vyšším Brodě a sirotky po Jindřichovi z Kosovy Hory o hořické zboží.³³ Soběslav byla zřejmě již v této době majetkem pánů z Rožmberka. S jistotou byla v jejich držení od roku 1349, což dokládá listina Karla IV. z 1. července, která byla určena Joštovi z Rožmberka a jeho bratrům. Soběslav je v ní označována jako „oppidum Sobieslaw.“ Již od roku 1367 se Soběslav důsledně označovala jako město – „civitas.“ Byla součástí příběnického panství, ale tvořila jeho samostatnou enklávu.³⁴

Někdy na přelomu 13. a 14. století byl vystavěn na náměstí raně gotický farní kostel sv. Petra a Pavla. Spadal pod chýnovský děkanát. Působili v něm plebán, dva vikáři a kaplan v kapli Božího těla. Až do roku 1838 kostel obklopoval ohrazený hřbitov. Druhé kaplanství v Soběslavi založili roku 1471 bratři Petr, Jan a Oldřich z Rožmberka.³⁵ Roku 1374 se zmínění Rožmberští bratři rozdělili o dědictví po jejich otci Petrovi z Rožmberka.³⁶ Soběslav se stala majetkem Oldřicha z Rožmberka, který zde hned příští rok začal s výstavbou kostela sv. Víta. Při tomto kostele byl založen špitál, který roku 1390 Oldřich z Rožmberka obdaroval

³¹ R. CIKHART, *Město Soběslav*, Soběslav 1907, s. 8; Karel KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 768; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10.

³² J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10; Rudolf TECL, *O jednom nepochopeném výročí (aneb) kdy se stala Soběslav městem?*, *Kraj kalicha* 3/15, 1990, s. 9-12, zde s. 9.

³³ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8 K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 768; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 156.

³⁴ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 768; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10; R. TECL, *O jednom nepochopeném výročí*, s. 10.

³⁵ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 765-766 a 768; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10. U této listiny se dochovala nejstarší soběslavská městská pečeť s erbem pánů z Rožmberka. R. Cikhart a J. Lintner uvádějí, že druhé kaplanství založili Rožmberští bratři již roku 1367.

³⁶ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 156.

v poslední vůli stálým platem ve výši 20 kop grošů, tvrzí a dvorem ve vsi Chlebov a palivem z místních lesů.³⁷

Podle nejstaršího dochovaného urbáře Rožmberků z roku 1379 měla Soběslav 18 lánů, 47 podsedků, 14 masných krámů za kostelem, 2 mlýny (městský a Velký neboli Panský, který stál za hradbami), lázeň a špitál.³⁸ Po smrti Oldřicha z Rožmberka (zemřel 4. března 1390) se jeho majetkům ujal jeho syn Jindřich z Rožmberka, který udělil Soběslavským 18. září 1390 privilegium, tzv. královské právo, za úplatu 96 kop grošů (viz Příloha II).³⁹ Soběslavským měšťanům bylo připsáno dvacet svobodných lánů a uděleno právo svobodně nakládat se svým majetkem. V případě, že by zemřelý neseřpsal kšaft nebo zemřel bezdětný, jeho majetek měl připadnout jeho nejbližším příbuzným. Odúmrtního práva se vrchnost nevzdala jen u osob, které by se dopustily vraždy. Dále privilegium určovalo hierarchii soudů, ke kterým se měšťané mohli odvolat. První instancí byl konšelský soud v Soběslavi,⁴⁰ druhou konšelský soud v Českých Budějovicích a poslední instancí byla vrchnost, která si i nadále ponechala pokuty za přestupky, jež jí až dosud byly odváděny. Nakonec privilegium Soběslavské zavazovalo i nadále poskytovat své vrchnosti pěší i jízdní vojáky v případě ohrožení.

Ve středu Soběslavi, kde se dodnes nachází obdélníkové náměstí, se protínaly dvě významné cesty: severo-jihní spojnice mezi Prahou a Českými Budějovicemi jdoucí až do Freistadtu a Lince v Rakousích nebo do Jindřichova Hradce, a západovýchodní cesta směřující z Vodňan či Bechyně do Choustníka a Černovic. Dříve než bylo město opevněno, byl k obraně využíván Černovický potok, který Soběslav obtékal ze tří stran (kromě západní).⁴¹ Město bylo opevněno v průběhu 14. století. Díky tomu získala Soběslav tvar pravidelného kosodelníku. Fortifikační systém tvořila vnitřní hradební zeď s baštami a vnější parkánová zeď s vyzděným příkopem. Ke vstupu do města sloužily dvě brány, které se nacházely na severo-jihní cestě: Ústecká (Táborská, Pražská nebo Milevská), která s městem spojovala Táborské předměstí, a

³⁷ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 766; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 10; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 156.

³⁸ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 762; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 11.

³⁹ Tzv. královské právo udělili Rožmberkové i dalším svým měšťanům: Bavorovu v roce 1361, Třeboni roku 1376, Sedlčanům, Rožmberku, před rokem 1412 Trhovým Svinům a Českému Krumlovu v roce 1494. Tato rožmberská města nebyla jediná poddanská města, která získala práva královských měst. Například Třebenice získaly stejná práva jako Litoměřice nebo Vlašim získala práva Kouřimě. Udělení královského práva poddanským měšťanům neznamenovalo jejich vyzdvižení na úroveň královských měst, tato práva neměla takový rozsah. Srov. R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8-9 a 20; František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 297; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 763; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 12; J. MACEK, *Jagellonský věk*, s. 73-74; H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 12; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 156-157. Originál listiny srov. AM Soběslav, sign. č. I A 1/1, inv. č. 1; edice listiny srov. Antonín HAAS, *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha 1954, s. 209-211.

⁴⁰ Soběslavský konšelský soud, stejně jako soud v Českém Krumlově, byl odvolací instancí od konšelských soudů rožmberských měst. Srov. R. ŠIMŮNEK, *Správní systém*, s. 253.

⁴¹ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 769; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 9.

Veselská (Úzká), jež město spojovala s Veselským předměstím. Další komunikační prvek tvořily dvě fortny nacházející se na západovýchodní cestě: směrem na Zvěrotice nazývaná Choustnická nebo Černovická a druhá na Bechyni nazývaná Týnská.⁴² Součástí fortifikačního systému byl i hradní areál, který byl umístěn v severozápadním nároží města, a proto, že byl vystavěn až poté, co bylo město obeháno hradbami, musel se jim dispozičně přizpůsobit. První zmínka o hradu nazývaném Hláska se váže k roku 1385.⁴³ Roku 1394 se načas stal vězením pro krále Václava IV., když byl v „moci“ Jindřicha z Rožmberka, který ho věznil i v dalších svých hradech: na Příběnicích, v Třeboni, na Maidštejně, Krumlově a Vítkově Hrádku. Poté ho převezl na své majetky v Rakousích. Následujícího roku, 15. července, se v Soběslavi sešla panská jednota.⁴⁴

Roku 1396 dovolil Jindřich z Rožmberka Soběslavským dovážet a vystavovat pivo z Litoměřic, Žitavy a ze Svídnice, ale pouze do příštích Vánoc. Roku 1397 Jindřich zakoupil jeden a půl lánu v Řípci a následujícího roku jej připojil k majetkům soběslavského špitálu.⁴⁵ Jindřich z Rožmberka zemřel 28. července 1412. Novým pánem jeho rozsáhlých majetků se stal jeho nezletilý syn Oldřich. V době morové epidemie, která v Soběslavi řádila v letech 1413-1415, koupila Soběslav 31. ledna 1414 od Oldřichova poručníka Čenka z Vartemberka svůj první pozemkový majetek, dvůr Petřín se všemi užitky a právy za 18 kop grošů. Dvůr byl zrušen a pozemky rozděleny mezi měšťany.⁴⁶

V průběhu husitské revoluce se Soběslav potýkala s častými útoky táborů. Poté, co byly dobyty Příběnice husity, Soběslav se stala součástí choustnického panství.⁴⁷ Když táhl Albrecht Habsburský v červnu 1420 Zikmundovi ku Praze na pomoc, nechal v Soběslavi a jejím okolí upálit drahně kališníků na hranici.⁴⁸ Na podzim 1420 bylo město poprvé dobyto a vypáleno tábory.⁴⁹ Hned následujícího roku město dobyl Jan Žižka. Nechal pobořit hradby a kostelní věž (roku 1444 musela být stržena), ve které se bránili obránci, a poté nechal vypálit město i s hradem. Naposledy bylo město dobyto tábory v čele s hejtmanem Janem Roháčem

⁴² Rudolf KRAJÍČ, *Archeologický výzkum historického jádra Soběslavi*, Husitský Tábor 10, 1988-1991, s. 121-137, zde s. 122; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764-765.

⁴³ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764 a 769.

⁴⁴ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 9; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 157.

⁴⁵ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 9; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 763; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 157.

⁴⁶ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 9; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 20; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 157.

⁴⁷ Hrad Choustník byl založen Benešem z Choustníka, který se připomíná mezi lety 1252-1262. Na počátku 14. století byly majetky patřící k Choustníku i s hradem rozděleny mezi bratry Beneše a Jana, kteří je roku 1322 prodali Petrovi z Rožmberka. Srov. R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 8; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 330.

⁴⁸ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 10; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 157.

⁴⁹ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 10; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 22.

z Dubé v únoru 1435. Město bylo opět vypáleno.⁵⁰ I když už Soběslav nebyla tábory nikdy dobytá, až do poloviny století mezi sebou vedli různé potyčky.

Z roku 1444 se nám dochovala pečeť se znamením, které bylo převzato do městského znaku: uprostřed dvou věží se sedlovou střechou je otevřená hradba s vytaženým mřížovím a spuštěným padacím mostem přes řeku, nad hradbou se nachází erb s rožmberskou růží.⁵¹ Synům Oldřicha z Rožmberka, Jindřichovi a Janovi, se podařilo získat pro Soběslav od krále Ladislava Pohrobka 15. července 1454 výsadu na výroční trh, který se měl konat osm dní před svátkem Povýšení sv. Kříže a osm dní po něm.⁵² V době sporů mezi králem a zelenohorskou jednotou stál Jan z Rožmberka od roku 1466 na straně Jiřího z Poděbrad, i když byl se svým bratrem, vratislavským biskupem Joštem jedním ze zakládajících členů jednoty.⁵³ Kvůli hrozícímu nebezpečí ze strany jednoty nechal hejtman choustnického panství Jan Dobronička z Dobronic roku 1467 opravit a zesílit značně poškozené městské opevnění a hrad, které utrpěly škody za husitské revoluce. V květnu 1467 k městu přitáhl s vojskem Zdeněk Konopištský ze Šternberka, což mělo za následek zbourání domů na předměstích obránci města. Nedlouho poté bylo rožmberské vojsko 4. července nedaleko Soběslavi poraženo. Kvůli stálým nájezdům nepřátel a pod hrozbou klatby odpadl Jan z Rožmberka od krále a 4. října 1468 prostřednictvím pasovského biskupa postoupil na čas války Zdeňkovi ze Šternberka hrad Choustník a město Soběslav, ale zůstal jejich dědičným pánem.⁵⁴ Následujícího roku Šternberk město obsadil polskou posádkou. Roku 1476 se podařilo poručíkovi Janových (zemřel 8. listopadu 1472) synů, Petra a Jošta, Bohuslavovi ze Švamberka vymoci zpátky Choustník. Soběslav měla zůstat v držení Šternberkových (zemřel 1476) dědiců ještě jedenáct let. Roku 1479 byla uzavřena smlouva mezi Rožmberky a Šternberky. S povolením Petra a Jošta z Rožmberka postoupili synové Zdeňka ze Šternberka, Jaroslav a Zdeslav, město Soběslav svému strýci Petrovi Holickému ze Šternberka. I nadále měla platit úmluva z roku 1476, která Šternberkům zajišťovala držení Soběslavi až do roku 1487. Tato smlouva nakonec nedošla naplnění, protože Vok z Rožmberka Soběslav vykoupil 5. února 1481.⁵⁵

⁵⁰ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 10; František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 1998, s. 183; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 764; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 22; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 157.

⁵¹ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 763.

⁵² K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 763; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 22; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 159. Originál listiny je uložen v AM Soběslav, sign. č. I A 1/2, inv. č. 2.

⁵³ Milena BARTLOVÁ – Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země koruny české*, svazek VI., 1437-1526, Praha-Litomyšl 2007, s. 231.

⁵⁴ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 11; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 22-23; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 159-160.

⁵⁵ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 11; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 23; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 159-162.

Roku 1480 Soběslavští koupili pustou Lhotu na Lejči⁵⁶ od Bohuslava Ojíře z Očedělic a Jobolta Tetauera z Tetova a začali s výstavbou rybníků. Nejprve byl vystavěn Starý rybník a po přehrazení Dírenského potoka vznikla celá soustava rybníků sahající téměř k městu. Protože kvůli výstavbě rybníků byla některým lidem zatopena půda, daroval Vok z Rožmberka Soběslavským 2 pusté lány v Řípci, aby jimi byli odškodněni.⁵⁷ Po vykoupení Soběslavi došlo i na zvelebení města, které roku 1485 vyhořelo.⁵⁸ Věž farního kostela sv. Petra a Pavla opravili mistři Beneš z Trhových Svinů a Burjan z Tábora. Měla sloužit pro svoji výšku (78 metrů) nejen k svolávání obyvatel na bohoslužby, ale i obránců města při ohrožení. Chrámová loď byla sklenuta sklípkovou klenbou stejně jako nově obnovený špitální kostel sv. Víta, který v době válek fungoval jako seník.⁵⁹ Na zvelebení svatostánků přispívali i místní měšťané odkazy ve svých testamentech. Například paní Anna Purkrábková odkázala 50 kop grošů na sklenutí kůru farního kostela sv. Petra a Pavla a ještě 3 kopy grošů na opravu špitálního kostela sv. Víta,⁶⁰ Mikuláš Kupeček učinil odkaz 300 kop grošů, aby byla v kostele sv. Petra a Pavla vytvořena kaple sv. Mikuláše a 200 kop grošů odkázal na ulití nového zvonu,⁶¹ podobné odkazy učinil i jeho bratr Jíra, který odkázal ještě peníze na mříže ke hřbitovu a do kostela sv. Petra a Pavla.⁶² Město hospodářsky vzkvétalo. Místní sukno se vyváželo již od druhé poloviny 14. století až do Freistadtu a Lince v Rakousích.⁶³ Díky tomu, že město vzkvétalo, byla roku 1496 koupěna polovina vsi Radimov od místní vrchnosti Jiříka Víta z Dubé a jeho matky Kláry z Bydlína za 412 kop míšeňských grošů.⁶⁴ Od Petra z Rožmberka byla roku 1514 odkoupena druhá polovina Radimova s poplužním dvorem a část vsi Zahoří.⁶⁵ Roku 1523 Soběslav získala od krále Ludvíka Jagellonského výsadu na dva výroční trhy, v pondělí po sv. Brikci a v pondělí po Obrácení sv. Pavla.⁶⁶ Císař Ferdinand I.

⁵⁶ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 432.

⁵⁷ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 12; K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 763; J. LINTNER, *Archiv města*, s. 16; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 23; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 163.

⁵⁸ K. KUČA, *Města a městečka 6.*, s. 769.

⁵⁹ J. LINTNER, *Soběslav*, s. 24.

⁶⁰ Archiv Národního muzea v Praze, sbírka F – Soběslav (c – věci soukromé), kt. č. 174. Jedná se o opis z 19. století, originál se nezachoval.

⁶¹ AM Soběslav, sign. č. I B 3/19a, inv. č. 3352, kt. č. 11.

⁶² AM Soběslav, sign. č. I B 3/21, inv. č. 275, kt. č. 11.

⁶³ Roku 1390 obdrželi soukeníci od Oldřicha z Rožmberka cechovní řád. Srov. K. KUČA, *Města a městečka*, s. 767.

⁶⁴ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kniha č. 298, s. 19.

⁶⁵ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 12. Roku 1514 to nechala městská rada zapsat do desk zemských. Srov. AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kniha č. 297, fol. 236r

⁶⁶ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 12. Originál listiny je uložen v AM Soběslav, sign. č. I A 1/3, inv. č. 3.

Habsburský 3. října 1549 potvrdil městu jeho privilegia s tím, že nejvyšší odvolací instancí měla být místo vrchnosti královská kancelář.⁶⁷

3.2 Správa města

Soběslav byla poddanským městem Rožmberků, a proto do obsazování úřadů městské správy zasahovala vrchnost. Nejstarší dochovaný seznam jmen městských radních a rychtáře se dochoval v přípisu listiny z roku 1371 (přípisek je z roku 1376), jíž Rožmberští bratři založili v Soběslavi druhé kaplanství.⁶⁸

První osobou ve městě a na celém panství byl po vrchnosti hejtman choustnického panství (zřejmě nahradil úřad vrchnostenského rychtáře). Hejtman někdy okolo poloviny 15. století přesídlil do Soběslavi, která se tak stala administrativním centrem panství.⁶⁹ Sídlil buď na hradě nebo ve vlastním domě. (Ve starším období se pro tento úřad používalo označení purkrabí, označení hejtman je doloženo od roku 1444.) Do této doby byl v Soběslavi nejvyšším úředníkem purkrabí. Úřad hejtmana choustnického panství zanikl v průběhu 16. století. Měl na starosti veškerou politickou, soudní, policejní a hospodářskou správu panství a také sirotčí záležitosti. K ruce měl vlastního písaře.⁷⁰

Správu města měl na starosti sbor konšelů (rada, přísežní a konšelé – „iurati et scabini“ - nebo úřad Jeho Milosti páně). Úplné označení městské rady znělo „*purkmistr a konšelé*.“ Od poloviny 15. století se setkáváme s označením „*purkmistr a rada města Soběslavě*.“ Rada měla být každoročně obnovována úředníky zastupujícími vrchnost. Dokud byl v Soběslavi hejtman, byla to jeho povinnost.⁷¹ Rada nebyla obnovována vždy ve stejnou dobu, proto funkční období jednotlivých rad nebyla stejně dlouhá. Někdy mohlo funkční období trvat i několik let, než se konšelé dožádali renovace. O obnovení rady žádali odstupující konšelé tak, že pána z Rožmberka požádali o propuštění z úřadu, a aby na jejich místo byli ustaveni jiní. Tato žádost obsahovala dva sloupce se jmény. Jeden sloupec uváděl jména odstupující rady a druhý jména jejich nástupců. Vrchnostenští úředníci společně s pánem z Rožmberka zaškrtali ze zmiňovaných dvaceti čtyř jmen jména nové městské rady. Ta musela složit přísahu a poté první z konšelů přijal městskou pečeť. Důležité bylo pořadí jmen nových konšelů při

⁶⁷ R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 14; J. LINTNER, *Soběslav*, s. 24; A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 164. Originál listiny je uložen v AM Soběslav, sign. č. I A 1/4, inv. č. 4.

⁶⁸ R. TECL, *O jednom nepochopeném výročí*, s. 10.

⁶⁹ R. ŠIMŮNEK, *Správní systém*, s. 39.

⁷⁰ Celou pasáž o hejtmanech srov. Jan LINTNER, *Archiv města*, s. 4; H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 13.

⁷¹ Po roce 1577 radu obnovovala několikačlenná komise.

obnovení rady, protože čím výše stálo jméno, tím větší váženosti konšel požíval. První v řadě byl „přední osoba radní.“⁷² Purkmistr měl na starosti dozor nad veškerým obecním hospodářstvím, hlavně finančním. Shromažďoval všechny obecní příjmy, vybíral berně a z nich vydával radním finance na běžná vydání. Měl dozor nad poddanými vesnicemi a spravoval obecní zemědělské, rybní a lesní hospodářství.

Radní se scházeli na radnici. Původní radnice byla prodána někdy na konci 15. století. Místo ní rada koupila roku 1497 dům Marků vedle špitálního kostela sv. Víta za 145 kop grošů.⁷³ V mazhauzu se scházela celá obec a konaly se v něm různé slavnosti. Dále se na radnici nacházely velká a malá radní světnice, několik pokojíčků, kuchyně, sirotčí sklep (pokladna), archivní depozitum a až do roku 1706 obecní pivovar a pivnice. Radní zasedali v konšelské lavici v pořadí, v jakém byla rada obnovena. Později byla lavice nahrazena radními křesly. Schůzí se ne vždy účastnili všichni radní. Nejprve se v zápisech uváděli ti, co chyběli, později ti, kteří byli přítomni. Počet schůzí nebyl pevně stanoven. Usnesení rady byla zapisována do radních manuálů nebo do radních protokolů. Schůzím předsedal purkmistr. Jeho funkční období trvalo čtyři týdny. Poté ho v jeho úřadu vystřídal další konšel, který byl podle jmenovací listiny na řadě. Purkmistr byl reprezentantem městské samosprávy. Přijímal dopisy adresované radě a obci, přicházeli k němu lidé se stížnostmi, žádostmi a žalobami. Vydával a později poukazoval peníze na běžné obecní potřeby. I když bylo jeho úkolem starat se o městskou pečeť, pečeti mohl pouze za přítomnosti většího počtu konšelů, protože za pečeť ručila celá rada.⁷⁴

Ve 14. a první polovině 15. století se v Soběslavi používala pečeť z vosku přirozené barvy o průměru 40 milimetrů. Uprostřed se nacházel štítek s pětilistou Rožmberskou růží a mezi dvěma linkami nápis: „SIGILLUM CIVITATIS DE SOBIESLAW.“ Jde o velkou městskou pečeť. Od druhé poloviny 15. století se v Soběslavi užívala pečeť zelené barvy o průměru 50 milimetrů. Jsou na ní zobrazeny dvě věže se sedlovou střechou, mezi nimiž se nachází otevřená brána se spuštěným padacím mostem a vytaženou mříží. Nad branou se nachází štítek s pětilistou Rožmberskou růží a kolem obvodu pečeti je na proužku znázorňujícím proužek pergamenu nápis: „SIGILLUM CIVITATIS DE SOBIESLAW.“ Jde opět o velkou městskou pečeť, jejíž podoba byla přejata do městského znaku. Od konce 15. století se začalo

⁷² V průběhu doby byl označován jako starší (po roce 1525) a primas či primátor (po roce 1555).

⁷³ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kniha č. 297, fol. 26r.

⁷⁴ Pro celou pasáž o městské radě srov. J. LINTNER, *Archiv města*, s. 4-10.

pečetit i menší pečetí o průměru 28 milimetrů. Od císaře Ferdinanda I. získali Soběslavští roku 1555 na přimluvu Viléma z Rožmberka povolení pečetit červeným voskem.⁷⁵

Shromáždění celé obce bylo nejstarším sborem městské správy. Jednalo se o shromáždění všech plnoprávných osedlých měšťanů z vnitřního města. Sousedé z předměstí byli přizváni jen výjimečně. Celá obec se scházela vždy při obnově rady a když jí bylo třeba oznámit královské (císařské) mandáty, patenty krajských hejtmanů a nařízení vrchnosti nebo při rozhodování o důležitých věcech, za které odpovídala celá obec. Shromáždění bylo svoláváno zvonem na radniční věži. Účast měšťanů byla povinná. Kdo se nedostavil, musel zaplatit pokutu.⁷⁶

Kromě radních se na správě města podíleli volení úředníci. Jejich pravomoci spadaly do oblasti správy a hospodářství města. Byli většinou voleni po dvou. Šlo o úředníky nad várkami, nad rybami, nad solním handlem, nad obecní váhou, hejtmané nad pastýři nebo kostelníci, kteří měli na starosti zádušní a špitální jmění. Dalším zaměstnancem na radnici byl služebník pana purkmistra (služebník, posel, služebník radní, servus, frater curiae). Do jeho pravomocí patřilo publikovat kšafty, inventarizovat pozůstalosti, vykonávat různé pochůzky a obsílky, svolávat do rady a další. Svou službu vykonával pod přísahou. Stejně jako radní písař byl placeným úředníkem. Jako stálý zaměstnanec je radní písař doložen až od roku 1501. Do té doby radní zřejmě využívali služeb hejtmanova písaře. Kromě stálého platu získával peníze za úkony, které náležely k jeho povolání. Hlavní povinností písaře bylo vést městské knihy.⁷⁷ Dále měl na starosti pořizování zápisů o úředním jednání v radě a na městském soudě, vyhotovování úředních listin, přijímání a zapisování svědectví a také vyřizování korespondence podle pokynů purkmistra nebo konšelů. Až do roku 1579 měl písař na starosti vedení purkmistrovských register o obecních příjmech a vydáních.⁷⁸

Výkonným orgánem ve věcech policejních a soudních byl rychtář. Podle rožmberských instrukcí měl být dobropověstný, věrný, rozumný, opatrný, ctnostný, zdravý, spravedlivý, nekořistný, darů neberoucí, bohabojný, střídmy, dobrotivý a nehněvivý. Byl jmenován vrchností a společně s městskou radou byl uveden do úřadu. Žádost o obnovení úřadu rychtáře podával vrchnosti sám rychtář. Za své nástupce navrhoval tři kandidáty. Délka jeho funkčního období byla stejně jako u městské rady jeden rok, zpravidla trvala od jedné obnovy k druhé. Při vstupu do úřadu složil přísahu a jako odznak své moci přijal rychtářské právo. Takto

⁷⁵ K celé pasáži o městské pečetí srov. J. LINTNER, *Archiv města*, s. 10-11. Originál listiny z roku 1555 je uložen v AM Soběslav, sign. č. I A 1/5, inv. č. 5.

⁷⁶ Celá pasáž o shromáždění obce podle J. LINTNERA, *Archiv města*, s. 12.

⁷⁷ V Soběslavi písaři vedli radní manuály (úřední manuály, úřední protokoly), konceptáře (makuláře, kopiáře), urbáře a knihy gruntovní.

⁷⁸ Celý odstavec srov. J. LINTNER, *Archiv města*, s. 12-14.

ustavený rychtář byl označován jako tzv. ložní rychtář. Pokud nemohl svůj úřad vykonávat, městská rada zvolila přidaného (poručeného) rychtáře. Rychtář měl k ruce právního posla-biřice. Byl to obecní zaměstnanec se stálým platem. Chodil s rychtářem na pochůzky, pomáhal při zatýkání, předváděl vězně na soud, střežil městské vězení a vystrčením frejlinku dával znamení k zahájení trhu a po jeho skončení ho zase sundal. Své povolání vykonával pod přísahou. Podřízeným rychtáře byl také mistr popravni-kat. V Soběslavi byl vydržován v 16. a 17. století.

Povinností rychtáře bylo v první řadě starat se o bezpečnost města a jeho obyvatel. Další jeho povinností bylo dohlížet na hlásné,⁷⁹ trubače⁸⁰ a branné.⁸¹ Rychtář měl na starosti požární ochranu města: měl dohlížet na to, aby byla v kašnách voda, pravidelně prohlížet domy a v případě požáru měl svolávat lidi k hašení. Kdo by při hašení nepomáhal, toho měl vsadit do vězení. Měl na starosti dohled nad mírami a váhami a na dodržování všech tržních zvyklostí a dobrého tržního řádu. Kromě policejní moci rychtáři náleželo nižší soudnictví, hlavně spory o menší dluhy a drobné urážky na cti. Ještě v první polovině 16. století bylo v rychtářově pravomoci projednávání pozůstalostí, uzavírání trhů a kladení vejruňků. Postupně tyto pravomoci přešly plně na městskou radu a rychtář se stal pouze rovnocenným členem v záležitostech civilních, sporných a trestních.⁸²

Konšelský (městský) soud se vztahoval svou působností v oboru nesporného práva na všechny příslušníky města a obyvatele městských a zádušních vesnic. Převody domovního i pozemkového majetku se měly udát za přítomnosti purkmistra a několika členů městské rady. „Jejich přítomnost vedle radního písaře, rychtáře a dožádaných svědků vyžadovala se též při pořizování poslední vůle a přirozeně celé další projednávání pozůstalosti od inventování majetku, publikování kšaftu až do rozdělení dědictví mezi nápadníky bylo věcí konšelského soudu.“⁸³ V případě, že po zemřelém zůstaly nedospělé děti, byli konšelé jejich předními poručníky. Pod svou ochranu do sirotčího sklepa brali sirotčí peníze, šperky a šaty. S nemovitým majetkem mohli nakládat pouze tehdy, pokud nebyl ponechán ve správě vdovy po zesnulém nebo pokud testátor neustavil poručníky nad svým majetkem. Pokud některá z těchto dvou podmínek byla naplněna, městská rada vykonávala pouze dozor nad nemovitým

⁷⁹ Hlásní sloužili v noci na hláskách zbudovaných v městském opevnění.

⁸⁰ Trubači na hláskách sloužili ve dne. V 16. století si obec držela dva až čtyři.

⁸¹ V Soběslavi byli dva branni. Jeden sloužil na Ústecké (Táborské) bráně a druhý na Veselské. Měli na starosti otvírání a zavírání bran v určenou hodinu a také, aby do města nevstoupil žádný cizinec bez povolení purkmistra nebo řádného fedrovního listu.

⁸² Celou pasáž o rychtářích srov. J. LINTNER, *Archiv města*, s. 24-27.

⁸³ Citováno z J. LINTNER, *Archiv města*, s. 27.

majetkem. Městské právo dávalo konšelům tak široké pravomoci nad sirotky, že vdovy a dcery po zesnulých se směly vdávat jen s jejich souhlasem.

Konšelský soud byl kompetentní pro všechny případy v oboru civilního práva sporného, pokud jednou stranou byl městský příslušník nebo městský poddaný. Příslušely mu všechny trestné činy, které se uskutečnily v Soběslavi a jejím okolí. Osoby vyššího stavu se měly konšelskému soudu pouze zaručit, že se dostaví před zemský soud. Před soběslavský konšelský soud mohly být postaveny i osoby cizopanské, pokud je jejich vrchnost do Soběslavi vydala.⁸⁴

⁸⁴ Celá pasáž o konšelském soudu srov. J. LINTNER, *Archiv města*, s. 27-28.

4. Testamenty

4.1 Testamentární praxe

Testament čili kšaft⁸⁵ jako právní dokument vychází z iniciativy jednotlivce. Většina měšťanů královských měst⁸⁶ získala právo svobodně nakládat se svým majetkem udělením privilegia císařem Karlem IV., které potvrdil jako český král Václav IV.⁸⁷ Toto privilegium vychází z práva Starého Města pražského, které bylo vydáno 4. srpna 1366 (viz Příloha III) a bylo uděleno i městům s magdeburským právem. Panovník se v něm také vzdal práva odúmrti.⁸⁸ Poddanská města získávala právo svobodně nakládat se svým majetkem udělením privilegia od své vrchnosti.

Mezi právem magdeburským a jihoněmeckým existovaly rozdíly v tom, komu byl majetek odkazován. Jihoněmecké právo upřednostňovalo v dědickém řízení rodinu zůstavitele – partner a děti - a dávalo přednost rovným dílům, na rozdíl od magdeburského, které upřednostňovalo práva zůstavitelovy původní rodiny – rodiče a sourozenci. Setkáváme se v něm s vdovskou třetinou, kdy vdova zdědila třetinu veškerého majetku a zbytek byl rozdělen mezi ostatní dědice.

V průběhu 13. století se testamenty postupně staly součástí městských práv. Testament jako takový vyšel z církevního prostředí a ponechal si podobnou formu a zásady, jež byly důležité pro jeho uznání za právoplatný – přítomnost dvou svědků. Zhruba ve 14. století se pořízení testamentu stalo běžným civilně právním úkonem, který si měšťané pojišťovali jeho vložním do městských knih. Ve městech se postupem doby vytvořily specializované knihy, tzv. knihy testamentů, nejprve ve velkých městech, později i ve venkovských (1445 – Nové Město pražské, 1448 – Staré Město pražské, 1546 – Nymburk, 1699 – Soběslav⁸⁹). Před vznikem specializovaných knih byly testamenty vkládány nejčastěji do městských knih soudních nebo památných.

⁸⁵ Termín kšaft pochází z německého *der Geschäft*, což znamená v českém překladu řízení nebo pořízení.

⁸⁶ Privilegium Karla IV. z 19. září 1372 se týkalo těchto měst: Beroun, České Budějovice, Čáslav, Domažlice, Chrudim, Hradec Králové, Kadaň, Klatovy, Kolín, Kouřim, Litoměřice, Louny, Mělník, Most, Nymburk, Písek, Plzeň, Slaný, Stříbro, Sušice, Tachov, Ústí nad Labem, Vodňany, Vysoké Mýto a Žatec. V privilegiu Václava IV. z 20. října 1372 chybí Mělník, Nymburk a Ústí nad Labem, navíc je Jaroměř. Srov. Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Codex Iuris Municipalis Regni Bohemiae II*, Praha 1985, č. 491-514, s. 664-673.

⁸⁷ M. HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému,“ s. 47.

⁸⁸ Vladislav II. Jagellonský zcela zrušil roku 1497 v Čechách (1587 na Moravě) právo odúmrti.

⁸⁹ Tato nejstarší dochovaná soběslavská kniha kšaftů obsahuje testamenty z let 1699-1825. Srov. Okresní archiv Tábor, fond Archiv města Soběslav (dále jen AM Soběslav), sign. č. II B 1/30, inv. č. 660, kn. č. 326. Je možné, že zde kniha kšaftů vznikla už dříve, ale nedochovala se do dnešních dnů.

Pokud chtěl člověk rozdělení svého majetku mezi dědice právně potvrdit, měl dvě možnosti, jak toho dosáhnout. První bylo ústní pořízení – *testamentum nuncupativum* a druhé písemné pořízení – *testamentum skriptum*. Při ústním pořízení testátor předstoupil před příslušný městský orgán, do jehož kompetence spadala nesporná soudní agenda, tedy před městskou radu nebo zahájený městský soud (městský všeobecný soud) a přednesl zde svou poslední vůli, která byla zanesena do příslušných knih. Tyto zápisy mají pět hlavních částí: I. protokolární záznam o pořízení a předložení testamentu městské radě, II. dispoziční část, III. datace publikace a vkladu testamentu, IV. jména poručníků, a V. jiné poznámky (např. o odporech vznesených proti testamentu, výsledky těchto sporů atd.).⁹⁰ Tento způsob byl preferován magdeburským právem. Pokud testátor nebyl schopen sám předstoupit před příslušnou instituci, mohl své pořízení sdělit dvěma svědkům – přísežným či hodnověrným měšťanům, kteří jeho vůli přednesli místo něho. Tím vysvědčili platnost testamentu, to znamená, že dosvědčili přičetnost testátora. Při písemném pořízení testátor sepsal kšaft buď sám⁹¹ nebo za pomoci jiné osoby – souseda, městského písaře či notáře. Tuto listinu musel za přítomnosti svědků autorizovat a potom zapečetěnou či nezapečetěnou předat k úschově svědkům nebo požádat o uschování na radnici nebo městské kanceláři.

Po úmrtí testátora následovala realizace jeho kšaftu. Prvním krokem bylo vysvědčení kšaftu svědky jak bylo řečeno výše. Poté následovala publikace kšaftu před dědici, mohla se několikrát opakovat. Od publikace kšaftu začala plynout doba, kdy bylo možné kšaft napadnout – činit proti němu odpor. Kdo chtěl kšaft napadnout, musel svůj požadavek ústně nebo písemně podat městské radě. Tento požadavek musel být správně zformulován a jeho autor musel mít oprávněný nárok na pozůstalost, protože pokud by některý z těchto požadavků nebyl splněn, odpor by byl kvalifikován jako neopodstatněný a odpůrce by musel uhradit náklady spojené s jeho projednáním.⁹² Poté byli s odporem seznámeni pozůstalí. Pokud nedošlo ke smírnému řešení, byl odpor předán konšelskému soudu. Poslední fází bylo jeho stvrzení městskou radou a vložení do městské knihy. Mohlo se stát, že až po zaknihování kšaftu došlo k jeho napadení, ale ani tato situace nebránila v jeho projednání. Do městských knih se rovněž vkládaly i odpory proti kšaftům, což ale nemuselo znamenat, že došlo k soudní při, protože ke konečnému řešení mohlo dojít dohodou mezi jednotlivými stranami

⁹⁰ P. RAK, *Kadaňské knihy*, s. 55-70.

⁹¹ Vlastnoručně sepsaný testament nemusel být vysvědčován. Srov. Hana JORDÁNKOVÁ– Ludmila SULITKOVÁ, *Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna)*, in: *Pozdně středověké testamentsy v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 39-53.

⁹² T. MALÝ, „... nechtěje tomu,“ s. 76.

(dobrovolná snešení či přátelské smlouvy o nápad).⁹³ Až do vydání *Práv městských království českého* Pavla Kristiana Koldína v roce 1579 nebyla pevně stanovena lhůta zaknihování kšaftu, ani doba, kdy bylo možno kšaft napadnout.

Kdo mohl kšaftovat? Každý měšťan i obyvatel předměstí ať už to byl muž nebo žena za předpokladu, že bylo městu od jeho vrchnosti uděleno privilegium, které umožňovalo svobodné nakládání s majetkem. Testátoři museli být dospělí: ženy starší dvanácti let, podle Koldína starší patnácti let, mohly být i mladší, pokud byly vdané, muži starší čtrnácti let, podle Koldína starší osmnácti let. Podmínkou pro uznání právní platnosti testamentu byla jasná mysl neboli zdravý rozum (rozhodnutí sana mente), což znamená, že testament mohli sepsat nemocní na těle, ale nikoli blázni. Testament nemohli sepsat také zločinci, duchovní osoby (ty pouze v případě, že měly nějaký vlastní majetek např. zděděný po rodičích), dospělé děti, které byly v moci otce, hluchí a němí (v případě částečné ztráty těchto smyslů bylo sepsání možné).

Každý člověk měl právo sepsat neomezené množství posledních vůlí, ale platná v době jeho smrti byla pouze ta, která měla datum nejbližší testátorově smrti. Příčiny několikanásobného sepsání testamentu mohly být různé: před dalekou cestou, v době moru, proměny rodinných poměrů nebo při zranění. Možnost změny testamentu byla často uváděna formou závěrečné výminky např. „*ve svém živobytí nad tím sobě moc pozůstavuji změnití neb nechati podle své vlastní a dobré vůle.*“⁹⁴

Pokud chtěl rodič zákonně vydědit své děti, které byly nepominutelnými dědici, městské právo uvádělo 14 důvodů, které to umožňovaly: například zlé zacházení s rodiči, spáchání trestného činu, pokus o zabití rodičů, cizoložství s macechou, zrada rodičů, přátelení se se zločinci, bránění rodičům sepsat kšaft, vstoupení do svazku manželského bez svolení rodičů a další. Většina testátorů takovýmto dětem výrazně zmenšila jejich podíl. K úplnému vydědění („*exhaereditio*“) docházelo zřídka. Navzájem se mohli vydědit i manželé, ale pouze tehdy, když k tomu měli pádné důvody (neposlušnost, nevěra, odchod od partnera atd.), které bývaly uvedeny v testamentu. Pokud by žádné takové důvody neexistovaly, vydědění by bylo protiprávní.⁹⁵

Není neobvyklé, aby počet ženských kšaftů značně převyšoval mužské. V průběhu raného novověku ale počet ženských kšaftů stoupá. Ženy na rozdíl od mužů měly stanoveno městským právem, co směly odkázat. Například Brikcí z Licka ve svém zákoníku uvedl:

⁹³ Tamtéž s. 75.

⁹⁴ M. HRUBÁ, „*Nedávej statku žádnému,*“ s. 114.

⁹⁵ Celý odstavec srov. K. MALÝ a kol., *Dějiny práva*, s. 119; T. MALÝ, „... *nechtěje tomu,*“ s. 63 a 70.

„Každá žena své raucho všední, a nic jiného, komuž by koli chtěla neb k komuž by milost měla, muože odkázati bez odporu muže svého; leč by měla co svého vlastního, ješto by muži byla nedala a smlouvami nevyminila, tehda i to může poručiti, proti odporu muže svého ...“

„Žena jsúci manželka, z věna, rúcha, šlojířuo a podobných věcí, nebo klenotů aneb kterých koli věcí, nic nemouž poručiti, ani žádného kšaftu činiti bez povolení mužova, jenž jakožto nad ženau, též i nad zbožiem vším pán jest a správce.“⁹⁶ Z toho vyplývá, že vdaná žena na rozdíl od vdovy, která mohla svobodně nakládat s majetkem, neměla moc co odkazovat. A pokud kšaft i přesto sepsala, většinou vše odkázala dětem. Manžel jako dědic většinou v kšaftech vdaných žen nefiguroval, protože držel všechn ostatní majetek, se kterým nemohla manželka nakládat. Pokud zemřel manžel bez kšaftu, na jeho majetek měly bezprostřední právo děti před matkou. Na vdovu spadlo automaticky její věno, protože podle práva nesměla žena přijít o obvěnění (výminku),⁹⁷ at' už manžel kšaft sepsal či nikoli. Někdy muži ve svých kšaftech určili, jak velkou část dědictví získá manželka, pokud zůstane vdovou, a jak velkou část získá, pokud svůj stav promění. Děti zpravidla, bez rozdílu pohlaví, dědily stejně velkou část majetku z pozůstalosti, i když synové většinou zdědili dílnu, aby mohli pokračovat v otcově řemesle. Vyšší podíl mohly získat nemocné děti nebo ty, kterým rodiče v minulosti ukřivdili anebo kterým dosud nevyplatili věno, ale také děti, které se o ně v nemoci staraly. V kšaftech už se většinou neobjevovaly „vybyté“ dcery, protože svou část dědictví získaly již formou věna. Malé nebo žádné podíly získávali pastorci (nevlastní děti) a schovanci (osvojené děti), protože u nich se předpokládá, že již vlastnili majetek po zemřelém rodiči/rodičích.⁹⁸

Jedna z důležitých podmínek pro to, aby byl testament právoplatný, byla nutná přítomnost svědků (relátorů, „testes“ nebo „tenores“). Vyslechli poslední vůli z úst testátora, mohli mu pomoci se sepsáním kšaftu či přebrat z jeho rukou zapečetěný testament s ujištěním, že se jedná o jeho poslední vůli. Testament vysvědčovali před městskou radou, než byl následně veřejně přečten před dědici – kšaftovníky. Jejich jména se nacházejí v závěru testamentu, eventuálně s odkazem na to, že přivěsili svou pečeť. Jejich jména jsou uvedena také v rámci intabulačních formulí, které uváděly opis testamentu do městských knih. Svědky mohli být přísežní měšťané nebo osoby s dobrou pověstí a bez úhony. Přísežní měšťané, kteří

⁹⁶ Josef a Hermenegild JIREČKOVÉ, *M. Brikcího z Licka Práva městská*, Praha 1880, kapt. 67, art. IV a kapt. 41, art. X.

⁹⁷ Obvěnění sloužilo k zaopatření manželky po manželově smrti. Jeho minimální hodnota se rovnala hodnotě věna, které žena do manželství přinesla.

⁹⁸ Celý odstavec srov. T. MALÝ, „... nechtěje tomu“, s. 56-58 a 60-67. Další informace o ženských kšaftech podává také T. KRZENCK, *Prager Frauentestamente*, s. 69-79; Michaela MALANÍKOVÁ, *Několik poznámek k ženským testamentům v pozdně středověkém Brně (diskusní příspěvek)*, in: *Pozdně středověké testamenty v českých městech*, Praha 2006, s. 139-144.

vystupovali jako svědci kšaftu, nikdy nemuseli přísahat, na rozdíl od obyčejných měšťanů, od kterých byla přísaha někdy požadována. Svědky nemohli být blízcí příbuzní, ženy, osoby v čeledním nebo učednickém vztahu k osobě testátora, osoby nedospělé, hluché a nesvéprávné. Do žádné dědické záležitosti nesměly vstupovat duchovní osoby – nesměly být svědky, poručníky, správci sirotčího majetku. Morální prohřešky svědků se mohly stát okolností k napadení kšaftu. Minimální počet svědků přítomných u sepsání poslední vůle byli dva.

Další osoby, které se v testamentech vyskytují, jsou poručníci („tutores“). Z právního hlediska nemuseli být ustanoveni, jejich jmenování záleželo na rozhodnutí testátora. Nemuseli být přítomni sepsání testamentu, ale účastnili se jeho publikování. Většinou se jednalo o osoby blízké testátorovi (nezáleželo na pohlaví), které poskytovaly záruky dodržení závazku, který jim kšaft ukládal. Jejich úkolem bylo vypořádat dluhy, vyplatit dědice-kšaftovníky a eventuelně zajistit kšaftem učiněné donace na zbožné či jiné skutky. Dohlíželi na řádné plnění podmínek testamentu, chránili pozůstalé před „odpory“ od příbuzných nebo před zkrácením podílů ze strany matky. Pokud po zemřelém zůstaly nedospělé děti a v jeho testamentu nebyli jmenování poručníci, mohla je jmenovat městská rada, protože podle městského práva přebírala ochranu nad nezletilými sirotky. Poručnictví nad nezletilými sirotky mohli převzít i sami radní, kteří nad nimi měli svrchovanou moc. Městská rada byla nejvyšší instance, která měla spravedlivě zasáhnout při dědických nesrovnalostech, dohlížet na vdovy, sirotky a poručníky, které mohli radní odvolat a nahradit jinými. Jejich hlavním úkolem bylo vyplnění kšaftu podle testátorových přání. Poručnictví bylo dobrovolné. Záleželo na každém, zda tuto funkci přijme.⁹⁹

Povinností člověka nebylo sepsat testament, protože stačilo, aby rozdělení svého majetku učinil pouze ústně. Městské právo ale upravovalo i případy, kdy nebyla vůle zamřelého vyslovena ani ústně. Podrobně stanovilo dědická práva, která musel zohlednit i kšeftující. V tomto případě platila tzv. intestátní posloupnost: descendenti měli přednost před ascendenty, pak teprve následovali pokrevní příbuzní z vedlejší větve až do desátého kolene. Dcery i synové dědili stejným dílem. Vnoučata dědila nanejvýš tolik, kolik by připadlo jejich rodičům.¹⁰⁰ Zdá se, že testamenty vyhotovovali hlavně ti, kteří se obávali, že po jejich smrti by mohlo dojít ke při mezi dědici, i když ani sepsání testamentu tomu nemuselo zabránit. Zároveň ale sloužily jako prostředek vlivu testátora na dědice, protože bylo stále přítomno jeho rozhodnutí. Testament mohl sloužit i jako náhrada za svatební smlouvu, protože při její

⁹⁹ Celý odstavec srov. K. MALÝ, *Dějiny práva*, s. 107; T. MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 25-27.

¹⁰⁰ Srov. K. MALÝ, *Dějiny práva*, s. 119; J. PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, s. 63-92.

neexistenci byl testament jediný prostředek, který zabezpečil partnerovi majetek. Testamenty byly sepisovány nejčastěji těsně před smrtí. Doba sepsání se odrážela i v rozsahu závěti. Testament pořízený na smrtelné posteli nebyl dlouhý, omezoval se většinou pouze na nejnужnější odkazy – legáty. Písemná pořízení obsahovala kromě výčtu jednotlivých odkazů i různé meditativní pasáže o životě a smrti.¹⁰¹ Testament byl mimo jiné považován za jednu z důležitých věcí, která měla člověka připravit na smrt. Úkolem testamentu bylo, aby si testátor uspořádal své majtkové poměry a aby se odpoutal od svých pozemských statků. Toto uspořádání vlastních věcí bylo vnímáno jako zbožné chování, které mělo zajistit klidné spočinutí testátora v zemi. K tomuto „dobrému umírání“ měly přispět i zbožné odkazy – „ad pias causas.“¹⁰² Otázkou zůstává, zda tyto zbožné odkazy vyjadřovaly skutečně zbožnost testátora, nebo zda se testátor neřídil pouze dobovými trendy při sepisování testamentů? Protože byly testamenty prostředkem pro uspořádání pozemských záležitostí a měly sloužit k tomu, aby se člověk odpoutal od majetku, nazval je Jacques Le Goff „vstupenkami do nebe.“¹⁰³

4.2 Testament jako listina

V této části bych chtěla představit testament jako listinu, protože soběslavské testamenty,¹⁰⁴ se dochovaly pouze v listinné podobě. Proto bych k jednotlivým částem listiny chtěla uvést příklady z mnou zkoumaných archiválií. Jejich forma odpovídá jihoněmeckému právu.¹⁰⁵

Testamentární písemné pořízení si podrželo formální náležitosti listiny na rozdíl od ústního pořízení, které bylo do městských knih vkládáno ve formě protokolárního zápisu o posledním pořízení a předložení testamentu městské radě.¹⁰⁶

¹⁰¹ T. MALÝ, *Co nabízejí testamenty?*, s. 251-265.

¹⁰² Petr HRACHOVEC, *Zbožní měšťané žitavští kolem roku 1500*, in: Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526), Praha 2010, s. 240-294, zde s. 253; J. MACEK, *Jagellonský věk*, s. 173-176; T. MALÝ, *Co nabízejí testamenty?*, s. 262-263.

¹⁰³ Jacques LE GOFF, *Kultura středověké společnosti*, Praha 1990. Celou předchozí část srov. M. HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému,“ s. 47-118 a 176-248; K. MALÝ, *Dějiny práva*, s. 119; T. Malý, *Co nabízejí testamenty?*, s. 251-265; týž, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 13-36; týž, „...nechtěje tomu,“ s. 55-100; P. RAK, *Kadaňské knihy*, s. 3-107; J. PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, s. 63-92.

¹⁰⁴ Tento soubor vyčlenil zpracovatel fondu AM Soběslav Jan Lintner z pozůstalostní agendy a vytvořil tak samostatnou skupinu listin. Viz Příloha IV – testament Hrona Račmana z 30. června 1513.

¹⁰⁵ H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 22.

¹⁰⁶ M. HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému,“ s. 174; P. RAK, *Kadaňské knihy*, s. 71; Celá pasáž o testamentu jako listině srov. M. HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému,“ s. 118-172. Michaela Hrubá vycházela ze souborů dochovaných testamentů ze severočeských královských měst, které se řídily severoněmeckým právem, například

Invokační formule: nejčastěji užívanou formulí bylo: „*Ve jméno Boží Amen*“, která se jako vůbec první invokační formule objevila ve sledovaném souboru v kšaftu Ondry z Krtova z 5. března 1511 (č. 40).¹⁰⁷ Kromě této formule soběslavští měšťané použili např. „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice Amen*“¹⁰⁸ nebo „*In Christi nomine amen*“.¹⁰⁹

Intitulace: uvádí jméno testátora, může obsahovat i informace o testátorově zaměstnání, začlenění do městské pospolitosti či proklamování jeho účasti na správě města: „*opatrný muž Vaněk Moskuotov*“¹¹⁰, „*moudrý a opatrný muž Jakub Marků*“¹¹¹, „*Petr Maxant někdy písař chustnický*“¹¹², „*já Jíra syn Dominuov, někdy spolusúsed města Soběslavě a nyní spoluobyvatel tohoto Nového Města Pražského*“¹¹³, u žen je uveden většinou jen jejich stav: „*poctivá vdova Alžběta Velková*“¹¹⁴, „*poctivá žena, paní Jana, manželka Kříže Palečka*“¹¹⁵, ale může u nich být uvedeno i zaměstnání: „*poctivá paní Kateřina, kuchařka nebožce kněze Petra*“.¹¹⁶ Součástí intitulace je i formule *sana mente*. Nezbytná formule vyjadřující stav testátora, jenž poskytuje zákonné právo kšaftovat. Její přítomnost má zamezit napadení testamentu. Nejčastěji je uvedena těmito slovy: „*jsa při dobré paměti a rozumu střízlivého*“.¹¹⁷

Arenga: niterné zdůvodnění testamentu, jakási obecná motivace vedoucí ke vzniku testamentu. Soběslavské testamentsy ji až na výjimky neobsahují. Jako příklad mohu uvést testament Jakuba Račmana: „*poznal jsem to skrze Písmo svaté, že jest jednomu každému uložena jednou umřítí, avšak neví člověk kdy a neb v kterou hodinu*“.¹¹⁸

Narace: konkrétní motivy a okolnosti vzniku testamentu, často se prolíná s arengou, a proto tyto dvě části nelze chápat jako oddělené. Častým motivem pro sepsání byla nemoc, snaha předejít sporům o majetek: „*jsa sebe svoboden, nechtie zmatku po svý smrti*“¹¹⁹, výprava na dalekou cestu či válečné tažení: „*i maje já úmysl ten v krátkým času odejítí z vlasti z své do cizích zemí a nejsa tím ujištěn navrátím li se zase ve zdraví, čili skrze smrt z tohoto*

Ústí nad Labem nebo Litoměřice. Testament jako listinu pro soběslavské testamentsy z let 1528-1600 rozebrala H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 14-19. Marta Hradilová se o testamentsch jako listinách zmínila pouze okrajově, srov. M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy 1455-1550*, s. 223-224.

¹⁰⁷ Stejná invokační formule se vyskytovala např. v kšaftech č. 47 a 60.

¹⁰⁸ Kšaft č. 79.

¹⁰⁹ Kšaft č. 51.

¹¹⁰ Kšaft č. 1.

¹¹¹ Kšaft č. 74.

¹¹² Kšaft č. 4.

¹¹³ Kšaft č. 16.

¹¹⁴ Kšaft č. 60.

¹¹⁵ Kšaft č. 29.

¹¹⁶ Kšaft č. 12.

¹¹⁷ Kšaft č. 58.

¹¹⁸ Kšaft č. 79.

¹¹⁹ Kšaft č. 4.

*světa povolán budu a chtěje tomu, aby po mé smrti žádné nesnáze ani soudov zvláště, mezi přáteli mými nebyla*¹²⁰, nebo vysoký věk testátora: *„jsouc léty již postižena a v nebezpečnosti smrti každou hodinu.*¹²¹

Dispozice: hlavní část testamentu. Někteří testátoři již od středověku odkazovali svůj „majetek“ podle důležitosti: na prvním místě odkázali to nejcenější a nejdůležitější, tedy duši Bohu, poté následoval odkaz těla zemi k pohřbení a až na třetím místě následovalo vlastní pořízení movitého a nemovitého majetku. Součástí této části byl výčet dluhů a pohledávek testátora a také odkazy „ad pias causas,“ Ve středověku mohly zbožné odkazy tvořit samostatnou, většinou úvodní část dispozice. Pokud byly v testamentu uvedeny jednotlivé věci, patřily k testátorovu cennějšímu majetku. Byly to např. šperky, dražší kusy oděvů, nádobí, mince, knihy a hudební nástroje. Dále mohla dispozice obsahovat výčet odkazů nemovitého majetku, tedy domy, grunty, louky nebo pole a také výčet peněžních odkazů.

Sankce: nebyla povinnou a z počátku ani částou součástí testamentů. Jejím cílem bylo zajistit hladký průběh realizace testamentu. Můžeme rozlišit dva typy sankce: 1. pozitivní - benefice: byla adresována formou žádosti k městské radě či jiné právní instituci, před níž se projednávaly poslední vůle, aby svou autoritou realizaci předkládaného testamentu zaštitila; 2. negativní - kominace: vyjadřovala postih pro ty, kteří by nerespektovali poslední přání testátora, jeho vůli napadli anebo jim nestačil odkázaný díl majetku.

Koroborace: v testamentech ji představuje pečeť, která měla několik způsobů využití: sloužila jako ověření pravosti testamentu nebo k jeho uzavření, aby byl skryt jeho obsah. U měšťanských testamentů nebyla přítomnost pečeti povinná, i když většina měšťanů, pokud neměla vlastní pečeť, žádala městskou radu o její přivěšení: *„A prosil jest moudrých a opatrných pánuov, purgmistra a konšel, aby svou městskou pečeť přitiskli k tomuto kšaftu.*¹²²

Datace – listiny obvykle končí datací, ale v případě soběslavských kšaftů stojí až na výjimky, např. kšaft paní Ofky z Větrního, na začátku a to buď česky nebo latinsky: *„Léta XV^c XLV, v pátek den s. Brikcí*¹²³ nebo *„Anno Domini M^oCCCC^oXCVII^o, feria 5.post festum s. Nicolai.*¹²⁴

¹²⁰ Kšaft č. 79.

¹²¹ Kšaft č. 67.

¹²² Kšaft č. 32.

¹²³ Kšaft č. 76.

¹²⁴ Kšaft č. 32.

4.3 Soběslavští testátoři a jejich testamety

Díky tomu, že Jindřich z Rožmberka udělil Soběslavi 18. září 1390 právo svobodně nakládat s majetkem, mohl vzniknout soubor soběslavských kšaftů, který se v současnosti skládá z 83 testamentů, z nichž je 66 mužských a 17 ženských. Kromě Jíry,¹²⁵ syna Dominova, žili všichni testátoři v Soběslavi anebo na jejích dvou předměstích.

Jakým způsobem a komu testátoři odkazovali? Muži ve většině případů jako své dědice určili manželku a děti. Samozřejmě se vyskytly i případy, kdy nedělila ani žena ani děti, protože je buď testátor nikdy neměl nebo zemřely dříve než on sám anebo už své děti „vybyl,“ ale to se na základě jejich testamentů nedá určit.¹²⁶ V takových případech dědili příbuzní, známí nebo místní cechy.¹²⁷ Často se v mužských kšaftech vyskytovala podmínka, jak si mají dědici rozdělit podíl po dítěti, které by zemřelo dříve, než dospěje. V takovém případě se o jeho podíl dělili buď jen sourozenci anebo všichni sourozenci i s matkou. Testátoři určovali, i jak se má vypořádat majetek, pokud by zemřely všechny jeho děti dříve, než dospějí. Poté buď dědila všechno nebo část majetku manželka testátora nebo testátorovi sourozenci anebo šla část majetku po zemřelých dětech na zbožné účely. Testátoři se snažili svým testamentem zajistit hlavně budoucnost svých dětí, které měly zajistit další trvání jeho rodiny i v následujících generacích. Někteří testátoři neovlivňovali pouze osudy svých dětí, ale i svých žen-vdov. Jedním ze způsobů bylo svěření vdovy dětem anebo testátorovým sourozencům, kteří se o ně měli až do jejich smrti starat.¹²⁸ Dalším příkladem ovlivnění bylo to, že testátoři určili, jak velký podíl získá vdova, pokud se znovu provdá. Buď získala stejně velkou část dědictví, jako všechny děti, a už neměla právo zdědit část majetku po zemřelých dětech,¹²⁹ anebo jí manžel vymezil určitý podíl z dědictví, který měla zdědit, pokud by se znovu provdala, ale pokud by zůstala vdovou, měla získat stejně velkou část z dědictví jako děti.¹³⁰

Ženy-testátorky ani v jednom případě neodkázaly nic svým manželům. Výjimku tvoří kšaft Barbory Touškové (č. 33), která si ve svém kšaftu přála, aby se o jejího manžela Havla postaral jejich syn Vaněk. Havel měl dědit pouze tehdy, pokud by zemřela dříve, než dospěje Alena (dcera Kubíkova), které Barbora něco málo odkázala. To, že soběslavské testátorky

¹²⁵ Původně byl spolusoused v Soběslavi, ale v době sepsání testamentu byl již spoluobyvatel Nového Města pražského.

¹²⁶ Jedná se o kšafy č. 3, 16, 24, 36, 37, 46 a 75.

¹²⁷ V soběslavských kšaftech se objevily cechy knapů, krejčích, sladovníků, soukeníků, ševců a řezníků.

¹²⁸ Jde například o kšafy č. 16, 23 a 25.

¹²⁹ Jedná se například o kšafy č. 61, 63, 77,

¹³⁰ Takováto možnost se vyskytla například v kšaftech č. 35 a 47.

neodkazovaly nic svým manželům, je dáno jednak tím, že zřejmě 12 testamentů sepsaly vdovy, a také proto, že ženy dávaly přednost jiným dědicům, hlavně svým dětem.¹³¹ Mezi dalšími dědici testátorek se objevovala jejich vnoučata, známí, sourozenci a místní cechy. Většinou svůj majetek odkazovaly bez jakýchkoli podmínek, i když výjimkou je například kšaft vdovy Anny Rýmarky (č. 48), která odkázala Janovi, Rajdovu synovi, 3 kopy grošů, duchnu, polštář a podušku, ale pouze za předpokladu, že se stane knězem. Pokud by se jím nestal, vše mělo být obráceno na vosk ke kostelu sv. Petra.

Mezi soběslavskými testamenty se nachází také čtyři šlechtické testamenty. Jejich původci nebyli soběslavskými měšťany, ale byli ve městě usedlí. Prvním z nich je testament panoše Petra Maxanta (č. 5), který byl písařem na choustniském panství. Kromě své manželky Anny z Úděšic a svých známých učinil zbožné odkazy a to na špitál, soběslavským kněžím Janovi a Petrovi, na zádušní mše, rektorovi školy Silvestrovi odkázal kromě peněz také knihy a žákům odkázal sádku a plat na svém domě. Petr Maxant je jediným z testátorů, který odkázal knihy a to nejen do školy, ale i choustnickému purkrabímu a Kunešovi z Olbramovic. Další šlechtický testament, tedy dva testamenty, sepsala paní Dorota z Hobzí (č. 39 s 41). Do Soběslavi přišla na počátku 60. let 15. století.¹³² Odkazy v obou testamentech jsou směřovány hlavně do sboru soběslavských kněží a jejím přátelům. I když měla sedm synů a jednu dceru (ta byla v této době již mrtvá), v žádném ze svých testamentů jim nic neodkázala, protože byli zaopatřeni zřejmě již svým otcem Markvartem Kraselovským z Kraselova (Dorotin druhý manžel). Poslední šlechtičnou je paní Ofka z Větrního (č. 67), vdova po panu Jindřichovi Olbramovi ze Štětkře. Veškerý svůj majetek odkázala paní Anně z Nemyšle, manželce pana Jarohněva Sádla z Vrážného a na Liderovicích.

V souboru soběslavských testamentů se nachází i několik kšaftů, jejichž původci byli městští radní: Mikuláš Kupeček (č. 23), Hron Račman (č. 42), Jiří Sklenička (č. 46),¹³³ Petr Račman (č. 51), Matouš Machů (č. 59), Wolfgang Laslo (č. 75) a Martin Hradský (č. 80),¹³⁴ a rychtáři: Martin Hanušů/Trals (č. 14).¹³⁵ (O radních, u kterých není uvedena doba jejich působení na radnici, bude pojednáno později.) Kromě toho, že se radní objevili jako původci

¹³¹ T. MALÝ, „...nechtěje tomu,“ s. 56.

¹³² Bližší informace o životě Doroty z Hobzí srov. Marta HRADILOVÁ, *Dorota z Hobzí (Pokus o portrét jihočeské šlechtičny jagellonského období)*, Tábořský archiv 10, 2000-2001, s. 175-213.

¹³³ Na radnici zasedal v letech 1493 a 1495-1496. Srov. AM Soběslav, Purkmistrovské počty 1484-1505 sign. č. IV A 4/1, inv. č. 1164, kt. č. 486.

¹³⁴ V radě zasedal v letech 1523-1524, 1526-1527, 1529-1532 a 1547. Srov. AM Soběslav, Purkmistrovské počty 1523-1528 sign. č. IV A 4/12 a 4/15-4/16, inv. č. 1175 a 1178-1179, kt. č. 486; Rejstříky 1529-1546 sign. č. IV A 4/19-4/20 a 4/24, inv. č. 1182-1183 a 1187, kt. č. 487; Rejstříky 1546-1561 sign. č. IV A 4/37, inv. č. 1201, kt. č. 488; testamenty č. 53, 59, 60 a 61. Roku 1532 je doložen také jako rychtář. Srov. testament č. 63.

¹³⁵ Rychtářem byl v letech 1467-1467 a 1471. Srov. testamenty č. 8, 9, 12 a 13.

testamentů, tak se vyskytli prakticky ve všech testamentech jako svědci, jejichž počet se v testamentech pohyboval mezi dvěma až dvanácti.¹³⁶

Co soběslavští testátoři odkazovali svým blízkým? Často se v kšaftech objevuje pouze to, že testátor odkazuje veškerý movitý i nemovitý majetek bez bližšího udání, co se pod tím skrývá. Velmi často se jedná o odkaz nějaké peněžní částky. Mezi častými odkazy bylo oblečení, ložní a chodící. Někdy testátoři odkázali nějakou část oděvu¹³⁷ anebo finanční částku, za kterou se mělo koupit z oblečení to, co on určil.¹³⁸ Kromě oblečení testátoři odkazovali domy,¹³⁹ louky, zahrady, pole, trávníky, nivy, hospodářská zvířata,¹⁴⁰ obilí, různé nástroje, které potřebovali k výkonu svého povolání,¹⁴¹ stříbrné lžíce, cínové a měděné nádoby,¹⁴² růžence,¹⁴³ šperky,¹⁴⁴ polštáře, duchny, podušky, peřiny, prostěradla,¹⁴⁵ ručníky a

¹³⁶ Svědci nebyli uvedeni v testamentech č. 16, 23, 47 (spodní část kšaftu byla odtržena), 51, 57, 68, 75 a 79. Kromě testamentů č. 27, 39, 41 a 67 se jako svědek vždy objevil purkmistr. U kšaftů také často svědčil i rychtář. Mezi svědky se poté ještě objevili hejtman, písař, starší, soběslavští měšťané, pelhřimovští radní s písařem (kšaft č. 66) anebo šlechta z okolí Soběslavi.

¹³⁷ Mikuláš Kupeček odkázal Václavovi sylhýřovou (hedvábnou) čubu a sukni. Dorota Bozkovcová (č. 27) odkázala své děvečce Alžbětě modrou sukni, klok (plášť) černý, tři roucha a dvoje rukávy. Matěj Trxa (č. 30) odkázal Radové zaječí kožich a nový šlojíř. Volf kuchař (č. 52) odkázal svému kuchtíkovi kožich. Anna Rýmarka (č. 48) odkázala Martě blány (kožich) a své sestře čubu (kožešinový plášť) a klok. Petr Račman (č. 51) odkázal svému synovi Jakubovi dva liščí kožichy. Své vnučce Dorotě odkázala Kateřina Kříšťanová (č. 65) čtyři rubáše, roucha, čtyři sukně a plášť.

¹³⁸ Například Petr Slach (č. 22) odkázal jednu kopy grošů své dceři Anně, za kterou jí měla být koupena sukně, či Martin kolář, který odkázal své dceři Martě dvě kopy grošů na koupi sukně.

¹³⁹ Jeden z domů, které vlastnil, odkázal Matouš Machů (č. 59) své dceři Dorotě. Domek odkázal své ženě Bartoš mlynář (č. 66).

¹⁴⁰ Petr Slach (č. 22) odkázal svému synovi Martinovi lán pole se vším osetím, vůz, pluh, bránu a k tomu ještě dva koně a dvě krávy. Čtyři krávy odkázal své ženě Kateřině Hron Čertovic (č. 53), který ještě odkázal po jedné krávě Chamťíkovi a Žemličkové. Kromě krav odkazoval Hron Čertovic i své pozemky, například půl zahrady odkázal pacholeti Janovi. Louky, trávníky, dědiny a nivy odkázal svým dvěma synům Pert Račman (č. 51). Dvě krávy odkázal Mikuláš Svákovec (č. 56) své dceři Dorotě. Krávu, sedm slepic a kozu odkázala Kateřina Kříšťanová (č. 65) své vnučce Dorotě.

¹⁴¹ Například Volf kuchař (č. 52) odkázal kuchtíkovi, který mu pomáhal, kuchařský tesák a nový nůž.

¹⁴² Měděníci odkázali Hron Račman (č. 42) svému synovi Kalixtovi a vdova Dorota Kubalová (č. 58) své dceři Voršile. Železné nádoby odkázal svému synovi Ambrožovi Bartoš mlynář (č. 65).

¹⁴³ Sedm stříbrných lžic, cínové nádoby a dva růžence odkázala Dorota Bozkovcová (č. 27) knězi Janovi. Dva růžence odkázal Hron Račman (č. 42) své neteři Apoleně.

¹⁴⁴ Klenoty odkázal Mikuláš Kupeček (č. 23) své manželce. Petr Račman (č. 51) odkázal své dceři Markétě dva pozlacené pásky, věnec perel, stříbrné klenoty a dva růžence.

¹⁴⁵ Anna Rýmarka (č. 48) odkázala Martě duchnu, peřinu, dvě podušky a tři prostěradla. Dvě prostěradla a tři podušky odkázala Kateřina Kříšťanová (č. 65) vnučce Dorotě.

ubrusy.¹⁴⁶ Mezi odkazovanými věcmi se vyskytlo i mýdlo,¹⁴⁷ včely,¹⁴⁸ sádky,¹⁴⁹ potraviny,¹⁵⁰ soukenický rám¹⁵¹ anebo nábytek.¹⁵²

Poměr počtu mužských a ženských testamentů (66:17) není nijak neobvyklý. Nízký počet ženských testamentů může znamenat jednak to, že ženy neměly moc co odkazovat nebo svůj majetek odkázaly pouze ústně. Není ani neobvyklé, že ze sedmnácti testamentů jich pravděpodobně dvanáct sepsaly vdovy, protože ty nakládaly svobodně s větším majetkem než vdané ženy. Z ostatních pěti ženských testamentů dva patřily vdaným ženám. U zbylých tří žen jsem nebyla schopná určit, zda zemřely jako vdané ženy nebo jako vdovy. Společné pro mužské a ženské testamenty bylo to, že jejich původci chtěli kšaftem zabezpečit svoje nejbližší, tedy děti a v případě mužů i manželky. Tím fakticky potvrzují tehdejší právní zvyklosti, kdy žena nesměla být manželovým testamentem ukrácena o své věno a děti, hlavně ty nezletilé, patřily mezi nepominutelné dědice. Děti byly testátorovou zárukou, že pokud přežijí, tradice, způsob života a testátorova krev (geny) přežijí i do dalších generací. Jen na základě testamentů nelze zjistit další osudy testátorových dětí, pokud samy nese-psaly testament. K takovému bádání by jako výchozí pramen mohly být použity například sirotčí knihy.

Z celkového počtu 83 testamentů se ve 43 testamentech vyskytují jen peněžní odkazy a odkazy movitého či nemovitého majetku. Přibližně ve čtvrtině testamentů se vyskytují „smíšené“ odkazy, kdy část majetku je odkázána jako celek bez jakékoli specifikace a část je odkázána buď ve formě peněz či různého movitého a nemovitého majetku. Zbylé testamenty odkazují všechen majetek manželkám a dětem rovným dílem.

Na konec jsem nechala zbožné odkazy. Otázkou je, proč lidé tyto odkazy činili? Podle mého názoru k tomu měl každý svůj důvod a ten z testamentu nevyplyne, proto je nelze házet všechny do jednoho pytle. Podle Josefa Macka byla pro poslední čtvrtinu 15. století typická narůstající zbožnost v katolickém i kališnickém prostředí Českého království.¹⁵³ Zřejmě to souviselo s tím, že tehdejší lidé toužili po „dobrém umírání.“ Aby člověk dobře zemřel,

¹⁴⁶ Ručníky a ubrusy si měly podle přání Petra Račmana (č. 51) rozdělit jeho děti.

¹⁴⁷ Takovýto odkaz učinil Jiří Škrle (č. 46) své hospodyně Martě Kotrčové.

¹⁴⁸ Včely odkázal Ondra z Krtova (č. 40) své manželce Markytě, Divišovi a svému zeti a také Bartoš mlynář (č. 66), který je odkázal své ženě Elišce a synovi Ambrožovi.

¹⁴⁹ Sádku odkázal Petr Maxant (č. 5) soběslavským žákům. Dvě sádky odkázal Petr Račman (č. 51) synovi Matoušovi. Pět sádek odkázal Matouš Machů (č. 59) své dceři Barboře a jejímu manželovi Václavovi a jednu malou sádku odkázal své manželce Dorotě. Svě sádky odkázal také Zikmund krejčí (č. 69) svému synovi Jiříkovi.

¹⁵⁰ Deset sýrů a hrnec másla odkázala Kateřina Kříšťanová (č. 65) vnučce Dorotě.

¹⁵¹ Ten odkázal Petr Račman (č. 51) svým synům Jakubovi a Matoušovi .

¹⁵² Tři posteje odkázal Mikuláš Kupeček (č. 23) svému bratrovi Jírovi. Truhlu odkázala Kateřina Kříšťanová (č. 65) své vnučce Dorotě a také Václav postříhač (č. 68) své ženě Anně.

¹⁵³ J. MACEK, *Víra a zbožnost*, s. 21.

nestačilo, aby jen přijal poslední pomazání, ale musel rozdělit svůj majetek, aby nedošlo ke sporům mezi dědici a hlavně musel učinit zbožné odkazy.¹⁵⁴ Tomáš Malý tvrdí, že testátoři vnímali už samotné sepsání testamentu jako zbožné chování, které jim mělo zajistit klidné spočinutí.¹⁵⁵ Na základě zbožných odkazů, které učinili soběslavští testátoři, se Marta Hradilová domnívá, že jejich stoupající počet v poslední čtvrtině 15. století souvisel spíše se snahou zvelebit soběslavské kostely, ale zbožnost testátorů samozřejmě nevyklučuje.¹⁵⁶

Jakýmsi ukazatelem zbožnosti by měly být odkazy *ad pias causas*. Z celkového počtu osmdesáti tří kšaftů se zbožné odkazy objevily ve třiceti dvou z nich. Nejčastěji testátoři odkazovali k soběslavským kostelům, špitálu, na zádušní lázeň, mše, chudým a kněžím. Chudým odkazovali testátoři nejčastěji sukno, aby jim bylo rozstříháno, a na vytopení lázně. Jen pár testátorů učinilo odkaz na školu.¹⁵⁷ Mezi zbožnými nadáními se objevily i odkazy ke klášterům v Jindřichově Hradci a Bechyni.¹⁵⁸ V jednom testamentu bylo odkázáno na opravu domku malomocných v Soběslavi (č. 3) a v jiném byl učiněn odkaz pro poustevníka v Budislavi (č. 49). V několika případech testátoři stanovili podmínky, za jakých měl být zbožný odkaz vyplněn. Podmínkou byla smrt všech testátorových dětí nebo manželky.¹⁵⁹ Je možné, že takovýmto zbožným odkazem chtěli testátoři přispět ke spáse duše svých blízkých.

Pokud bychom vzali v úvahu názor Josefa Macka, že zbožnost stoupala v poslední čtvrtině 15. století a jejím projevem byla zbožná nadání v kšaftech a aplikovali bychom tento názor na soběslavské kšafty, přetrvala by vzrůstající zbožnost i v první čtvrtině 16. století, protože počet kšaftů, které uvádějí nějaké zbožné nadání, se v poslední čtvrtině 15. století rovná číslu 11 a v první čtvrtině 16. století číslu 13. Už to samo vyvrací teorii Marty Hradilové a také to, že v obou sledovaných obdobích míří stejný počet zbožných odkazů na kostel i záduší. Její teorii ale potvrzuje finanční hodnota zbožných odkazů, protože jejich výše v poslední čtvrtině 15. století je mnohem vyšší než v první čtvrtině 16. století hlavně díky odkazům bratří Kupečků (k nim více dále).

¹⁵⁴ J. MACEK, *Jagellonský věk*, s. 173.

¹⁵⁵ T. MALÝ, *Co nabízejí testamenty?*, s. 263.

¹⁵⁶ M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafty 1455-1526*, s. 229.

¹⁵⁷ Jedná se o kšafty č. 5 a 37

¹⁵⁸ Jedná se o kšafty č. 20 a 41.

¹⁵⁹ Takovéto podmínky jsou uvedeny v kšaftech č. 11, 17, 23, 28, 31, 32, 35 a 51.

4.4 Testátoři spříznění rodinnými vazbami

Mezi původci testamentů lze rozpoznat i osoby z jedné rodiny nebo jinak příbuzné. Celkem se jedná o šest skupin spřízněných testátorů. Cílem této části je popsat jejich testamenty a zjistit, jestli jsou si testamenty spřízněných testátorů v něčem podobné, zda přání jednoho testátora se odráží v kšaftu toho druhého a tak podobně.

První v pořadí jsou manželé Mikuláš tkadlec (č. 17) a paní Anna (č. 20).¹⁶⁰ Mikuláš ve svém kšaftu určil Annu jako hlavní dědičku a stanovil podmínky, co se má dělat v případě, že zemře i Anna: většinu majetku, kromě 50 kop na záduší, měli zdědit jeho sourozenci. Když sepsala svůj kšaft Anna (o čtyři roky později než její manžel), odkázala výše zmíněných 50 kop na sklenutí kostelního kůru. Na zbožné účely odkázala i další peníze: 3 kopy na opravu špitálního kostela sv. Víta, 1 kopy na chudé, krávu, 30 loket sukna a vosk (který měl být koupen za peníze, které poručníci utrží za prodej plátna a věcí k řemeslu patřících) k farnímu kostelu sv. Petra a Pavla. Poté učinila ještě menší odkazy své sestře a bratrovi svého nebožtíka manžela. Ze zmíněného vyplývá, že se Anna držela instrukcí svého manžela.

Další v pořadí jsou bratři Kupečkové.¹⁶¹ Oba byli obchodníci, což napovídá jejich jméno a Jíra byl navíc i sládkem. Patřili mezi přední rodiny v Soběslavi, které zasedali v městské radě.¹⁶² Mikuláš (č. 23) určil jako hlavního dědice bratra Jíru (č. 25), který měl vydat Mikulášově manželce, co jí bylo odkázáno, a měl se o ni postarat, dokud nezemře. Jíra měl dávat své švagrové 15 kop grošů ročně, dokud by nevyčerpal jí určenou částku 100 kop grošů. Pokud by zemřela dříve, než tuto sumu vyčerpá, měl zbytek připadnout ke kostelu sv. Petra, který oba bratři hojně nadali. Mikuláš dal 300 kop grošů na zřízení kaple sv. Mikuláše s kostnicí a zvonící a 200 kop na nový zvon. Jíra k tomuto nadání přidal 100 kop grošů na kapli sv. Mikuláše a 50 kop grošů na zvon a ještě další odkazy k sv. Petru: kalich a železo na mříže u hřbitova. Jíra svou manželku Annu zaopatřil pouze finančně (odkázal jí její věno a pohledávku na Kýrovcovi – 206 zlatých uherských, a ještě 90 kop grošů), většinu zbylého majetku i s domem, který zdědil po Mikulášovi, odkázal svému bratru Martinovi, který se měl místo něho starat o Mikulášovu manželku až do její smrti. Oba bratři učinili odkazy jakémusi Václavovi, Mikuláš mu odkázal oblečení, 47 kop grošů, které mu byli dlužni v Počátkách a polovinu peněz, které utrží s Jírou za prodej sukna, Jíra mu odkázal 15 kop grošů. V archivu

¹⁶⁰ Na tento manželský pár již upozornila M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy*, s. 100 (poznámka pod čarou č. 94).

¹⁶¹ Na bratry Kupečky upozornila M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy*, s. 101 (poznámka pod čarou č. 131).

¹⁶² Mikuláš Kupeček zasedal v městské radě v letech 1472 a 1480-1488. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1505 sign. č. IV A 4/1, inv. č. 1164, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1 a 1/2, inv. č. 631 a 632, kn. č. 297 a 298; testamenty č. 17, 18, 20 a 21.

města Soběslavi byl uložen také kšaft Jirova syna Jana (z otcovi pozůstalosti získal 40 kop grošů) z konce 15. století, ale ten se dodnes nedochoval.¹⁶³

Je patrné, že oba bratři se v kšaftování drželi stejných pravidel. Oba zabezpečili finančně své manželky, Mikuláš ji navíc svěřil do bratrovi péče. Shodně odkázali veškerý majetek (samozřejmě bez dalších odkazů) svému bratrovi – Mikuláš Jirovi, Jíra Martinovi. Dalším společným jsou zbožné odkazy, které v obou případech byly fundovány ke kostelu sv. Petra, a také odkaz jakémusi Václavovi.

V nejstarší městské knize se k bratrům Kupečkům vztahuje jeden zápis, který uvádí, že jejich brat Martin (zde je uveden jako Martin Opykal) prodal dům Mikuláše Kupečka radním za 170 kop grošů na sv. Havla 1493.¹⁶⁴ Radní mu hned dali 50 kop grošů a při příštích svátcích sv. Havla mu měli celkovou sumu splácet po dvaceti kopách grošů.

Třetí spřízněnou skupinu tvoří tři generace rodiny Herešů.¹⁶⁵ První z nich, Martin Hereš (č. 34), nejprve kšaftem zaopatřil svou manželku, která dostala 42 kop grošů, krávu, čtyři ovce a vepře, a poté děti. Dceři Kateřině odkázal jen 2 kopy grošů (zřejmě proto, že už byla vdaná za Matěje Petrovic a své dědictví získala ve formě věna) na rozdíl od synů, Duška, Kašpara a Jana, kterým odkázal po třiceti kopách grošů a ještě k tomu si měli rovným dílem rozdělit majetek, který by zbyl po vypořádání dluhů a dědiců. Dušek Hereš (č. 78) odkázal veškerý svůj majetek rovným dílem manželce a dětem. Výjimku tvořil odkaz jeho synovi Janovi, kterému připadlo 32 kop grošů na základě svatební smlouvy, která byla sepsána ještě před Duškovým testamentem. Poslední z rodiny Herešů, Jan (č. 83), odkázal výše zmíněných 32 kop grošů a ostatní majetek rovným dílem manželce a dětem. Pokud by však některé z jeho dětí zemřelo dříve, než dospěje, o jeho díl měli být poděleni živí sourozenci. V případě že by zemřely všechny děti i s matkou, měla vše podědit Janova sestra Anna. Všichni tři odkázali majetek pouze manželce a dětem, ať už pevně stanovenými díly jako v případě Martina a odkazu třiceti dvou kop grošů Janovi na základě svatební smlouvy nebo pouze rozdělením majetku na rovné díly.

Dalšími spřízněnými testátory byli Matouš Marků a jeho zeť Wolfgang Laslo.¹⁶⁶ Oba dva zasedali v městské radě,¹⁶⁷ ve které zasedali ve druhé polovině 16. století Mikuláš a

¹⁶³ M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, s. 223.

¹⁶⁴ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 143v.

¹⁶⁵ Na vztah Duška a Jana Herešů upozornila H. ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských*, s. 14 (poznámka pod čarou č. 119).

¹⁶⁶ Na jejich rodinnou vazbu upozornila H. ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských*, s. 78 (poznámka pod čarou č. 309).

¹⁶⁷ Matouš Machů se v pramenech objevuje ještě jako Matouš kramář a Matoušek. V radě zasedal v letech 1487, 1490, 1492-1497, 1499, 1501-1503, 1505, 1507-1511, 1515-1516, 1523, 1525-1526 a 1528-1531. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/1-4/3, 4/5, 4/13, 4/15 a 4/17, inv. č. 1164-1166, 1168, 1176, 1178 a 1180, kt. č. 486; AM Soběslav, Rejstřík 1529-1546 sign. č. IV A 4/19, inv. č. 1182, kt. č. 487; AM

Cyprián Laslové, což byli zřejmě Wolfgangovi synové. Matouš Marků (č. 59) určil jako hlavní dědice a vykonavatele svého testamentu dceru Barboru a jejího manžela Václava Špulěře, kteří získali veškerý majetek a měli z něj vydat jednotlivé odkazy Markovým dcerám a manželce. Dorota získala 200 kop grošů a dům, Anna 400 kop a dva kotlíky, Kateřina 200 kop, dva trávníky, dědinu a větší kotlík a Markova manželka Dorota 100 zlatých uherských, světlici, pivničku, komoru, sklep, 14 kop grošů úroku na domě, pohledávku na kováři z Želče, všechny ložní šaty, hospodářství, cínové nádoby, vozy a malou sádku. Dorota musela zůstat podle Markova přání do smrti vdovou a v případě, že by chtěla sepsat testament, mohla svobodně odkázat pouze 20 kop grošů, zbylý majetek směla odkázat pouze dcerám. Sádku a dům musela podle manželova přání odkázat Anně. Wolfgang Laslo (č. 75), manžel Markovy dcery Doroty, v testamentu neučinil žádné odkazy, protože cílem jeho testamentu bylo dosáhnout vydědění jeho zetě Šeplaka z Kaplice.¹⁶⁸ Důvodem vydědění bylo to, že jeho zeť upadl do dluhů a na něm samotném, v době kdy byl nemocný, vyprosil jeho listy s pohledávkami na kupcích z Rakous, které poté vybral a všechny peníze si nechal. Testamenty obou mužů sice na první pohled vypadají úplně jinak, ale šlo jim o to samé, tedy o zabezpečení rodiny, jenže každý pro to zvolil jiný způsob.

O rodině Laslových se dozvídáme ještě další zprávy díky dalším dvěma dochovaným testamentům, jejichž autory jsou Wolfgangův syn Cyprián a snacha Magdalena, manželka jeho syna Mikuláše. Cypriánův testament je z 24. října 1573.¹⁶⁹ Veškerý majetek odkázal své manželce Zuzaně, která měla vypořádat jednotlivé odkazy, jejichž většina byla určena jeho sourozencům: bratrovi Mikulášovi, který držel dům po jejich nebožce matce Dorotě;¹⁷⁰ Mikulášově dceři Anně; sestře Dorotě a jejím dětem; dětem jeho zemřelé sestry Anežky Václavovi, Aleně, Dorotě a Janovi; bratrovi Jarolímovi; sestře Anně Šeplakové (manželka vyděděného Šeplaka z Kaplice) a sestře Markytě.

Cyprián a Mikuláš stejně jako jejich otec zasedali v městské radě.¹⁷¹ Magdalena, už jako vdova po Mikulášovi, sepsala testament 23. ledna 1577.¹⁷² Většinu svého majetku

Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297; testamenty č. 25, 55, 57, 60. Wolfgang Laslo v radě zasedal v letech 1530, 1532, 1536, 1537 a 1541. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1529-1546 sign. č. IV A 4/20, 4/24 a 4/31, inv. č. 1184, 1187 a 1195, kt. č. 487; AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298; testament č. 65.

¹⁶⁸ Případ Wolfganga Lasla a jeho zetě není jediný případ vydědění mezi soběslavskými testamenty. Jíra Svojšů (č. 64) vydědil svou manželku, protože se o něho nestarala. Přiznal jí pouze 10 kop grošů, ale pouze za předpokladu, že by zemřely jejich dvě děti.

¹⁶⁹ AM Soběslav, sign. č. III I 3, kt. č. 136; H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 165-167.

¹⁷⁰ Podle závěti Magdaleny Laslové byl tento dům prodán Pavlu Záchodskému za 250 kop grošů pražských.

¹⁷¹ Cyprián zasedal v radě v letech 1558, 1560 a 1570. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1541-1561 IV A 4/37-4/50, kt. č. 488 a Rejstříky 1562-1575 IV A 4/51-4/66, kt. č. 489. Roku 1563 zastával úřad rychtáře. Srov. AM Soběslav, sign. č. III I 3, kt. č. 135. Mikuláš byl radním v letech 1567, 1569 a 1571-1575. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1562-1575 sign. č. IV A 4/51-4/66, kt. č. 489.

odkázala dceři Anně a poté menšími odkazy pamatovala na své dva bratry a přátele. Jako jediná z této rodiny učinila zbožné odkazy na vosk a víno do kostela a na nový hřbitov.¹⁷³

Pátou rodinu tvoří sourozenci Alžběta Velková a Jíra Farářů.¹⁷⁴ Alžběta (č. 60) pamatovala ve své závěti jak na známé tak i na rodinu. Mezi menšími odkazy vzpomněla 10 kopami grošů a starým kožichem na svou neteř Mandalenu, Jírovu dceru, svému bratrovi Václavu Pražmovi a sestře Dorotě odkázala po deseti kopách grošů a bratrovi Jírovi kousky dědiny za brodkem. Dům a hospodářství odkázala Matěji Litochlebovi a jeho dětem, ale pokud by dědictví nepřijal, měli se o něj rozdělit její bratři nebo jejich synové. Jíra Farářů (č. 61) všechen svůj majetek, kromě dědictví po sestře, o které se měly rozdělit jen jeho děti, odkázal rovným dílem manželce a svým dětem. Pokud by některé dítě zemřelo dříve, než dospěje, měli se o jeho dědictví rozdělit živí sourozenci a manželka, ta pouze v případě, že by se znovu neprovdala. Kšafy těchto sourozenců mají společné pouze to, že Alžběta odkázala část svého majetku Jírovi, který o tom píše ve své závěti. Jsou rozdílné hlavně kvůli tomu, že Alžběta byla vdovou a neměla zřejmě žádné děti na rozdíl od Jíry, který měl manželku a nedospělé děti.

Zabývala jsem se testamenty, které postihují nějakou rodinnou spřízněnost mezi původci kšaftů. Tím, že jsem zkoumala období 1455-1550 vcelku, se mi podařilo rodiny, které odhalily editorky soběslavských kšaftů, rozšířit. Týká se to rodin Herešů a Račmanů (bude jim věnována následující podkapitola), ke kterým přibyla ještě jedna generace.

Odkazy výše zmíněných testátorů potvrzují tehdejší právní zvyklosti při kšaftování, kdy ženy nesměly být manželovým testamentem ukráceny o své věno a děti, hlavně ty nedospělé, patřily mezi nepominutelné dědice. Informace o dalších členech výše zmíněných pěti rodin se mi nepodařilo najít až na výjimku, kterou jsou potomci Wolfganga Lasla a jeho ženy Doroty. Na základě dvou dochovaných testamentů jsem zjistila jejich jména a díky dochovaným purkmistrovským rejstříkům jsem určila léta, kdy Wolfgangovi synové zasedali v městské radě.

4.5 Rodina Račmanů

V předchozí části textu jsem uvedla, že mezi původci testamentů se nachází šest skupin testátorů spřízněných rodinnou vazbou. Tou šestou je soukenická rodina Račmanů. Z

¹⁷² AM Soběslav, sign. č. III I 3, kt. č. 136; H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 172-175.

¹⁷³ Jde o hřbitov u kostela sv. Martina na Veselském předměstí.

¹⁷⁴ Na tyto sourozence poukázala H. ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských*, s. 14 (poznámka pod čarou č. 119).

pramenů se mi podařilo získat informace o pěti generacích této rodiny (viz Příloha V - rodokmen Račmanů).

První generaci tvoří Jan Račman a jeho žena Kateřina, která byla dcerou Stibiánka z Čechtice, nižšího šlechtice usazeného v Soběslavi.¹⁷⁵ Jan Račman, stejně jako i další generace této rodiny, zasedal v městské radě¹⁷⁶ a zastával úřad rychtáře.¹⁷⁷ Jan Račman koupil 18. února 1472 pro sebe a svoji rodinu dům,¹⁷⁸ který ležel mezi domy Hájka a Janka písaře, od poručníků nebožtíka Hrona Jindříškovice se souhlasem jeho ženy-vdovy Barbory. Podle zápisu v městské knize dům hned zaplatil, ale částka, za kterou dům pořídil, uvedena není. Zápis o tomto obchodě byl do městské knihy vložen až roku 1483, ale není zde vysvětleno, proč se tento zápis uskutečnil až jedenáct let po výše zmíněném obchodu.

V roce 1492 dal vložit Jan Račman do městské knihy další zápis,¹⁷⁹ ve kterém pojistil věno (50 kop grošů pražských) své ženy Kateřiny na svém domě (v městské knize je označen jako Račmanův dům). V této době jeho dům sousedil z jedné strany s Martinem Šemberským (v roce 1486 koupil dům Jana písaře) a z druhé strany s domem Matouše kramáře (Matouš Machů/kramář koupil Hájkův dům v roce 1490). Zápis hovoří o tom, že pokud by Jan zemřel dříve než Kateřina, mělo jí být vyplaceno věno, ještě než bude prodán dům, a také že o ní má být postaráno. Dále Jan v zápise nařídil, že pokud by Kateřina chtěla dům prodat, měla povinnost o tom dát vědět Janovým synům půl roku dopředu. V této lhůtě jí mělo být vyplaceno věno, ale kdyby jí vyplaceno nebylo, dával jí tento zápis právo dům prodat anebo zastavit za 50 kop grošů. Poté, co by tuto sumu získala, směla si z domu odnést pouze své chodící a ložní šaty, případně to, co by jí bylo určeno Janovým kšaftem. Tento zápis by ztratil platnost pouze v případě, že by Kateřina zemřela dříve než Jan, což se zřejmě stalo, protože zápis je přeškrtnut.

Poslední zpráva vážící se k osobě Jana Račmana je z roku 1485,¹⁸⁰ kdy koupil svému synovi Hronovi dům od poručníků nebožtíka Sele, Václava z Telecích Hor a Václava Funie, za 77,5 kopy grošů. Při koupi zaplatil sedm a půl kopy grošů a o každém svatém Jiří a Havlu měl platit 5 kop grošů až do vyplnění stanovené sumy. Jan Račman pravděpodobně zemřel v roce 1492 anebo krátce poté.

¹⁷⁵ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 111r.

¹⁷⁶ V radě zasedal v letech 1456, 1459, 1475, 1477, 1479-1481, 1484, 1490-1492. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1505 sign. č. IV A 4/1, inv. č. 1164, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1 a 1/2, inv. č. 631 a 632, kn. č. 297 a 298; testamenty č. 4 a 8.

¹⁷⁷ Na základě soběslavských testamentů byl rychtářem v roce 1462 (č. 5) a 1465 (č. 6).

¹⁷⁸ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 110v.

¹⁷⁹ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 111r.

¹⁸⁰ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 119v.

Druhou generaci tvoří jeho synové Hron a Petr. Nemohu s jistotou říci, zda byli syny Janovy manželky Kateřiny nebo jeho dřívější ženy. Hron Račman se v pramenech objevuje i pod jmény Hronek soukeník a Hron, Račmanův syn. V městské radě začal zasedat ještě za otcova života.¹⁸¹ Jeho manželka se jmenovala Dorota a jediné známé dítě, syn, se jmenoval Kalixt. Již výše bylo zmíněno, že Hronovi koupil otec v roce 1485 dům, který Hron v roce 1508 prodal Janovi Táborovi za 80 kop grošů.¹⁸² Hron sám koupil (*úplně a docela zaplatil*) v roce 1503 Valkatovský dům od poručníků Václava z Telecích Hor a Jakuba Pikuse.¹⁸³ Cena domu nebyla uvedena.

Další a zároveň poslední informace o Hronově životě se dozvídáme z jeho testamentu, který je datován 30. června 1513 (č. 42, viz Příloha IV). V něm odkázal své sestře Dorotě 10 kop grošů, a pokud by měla nedostatek, mělo jí být vydáno dalších 10 kop grošů. Své neteři Apoleně (Petrova dcera) odkázal dva růžence a Škarydkovým dcerám perlový věnec. Poslední menší odkaz, velký trávník, určil cechu soukeníků. O všechen ostatní pozůstalý majetek se měli rovným dílem rozdělit Dorota a Kalixt. Kalixtovi připsal k jeho polovině ještě 100 zlatých uherských, stříbrnici, 25 stříbrných lžic a trávník, který měl napůl se svým bratrem Petrem. Protože Kalixt ještě nebyl plnoletý, Hron určil, co se má dělat s jeho podílem, pokud by zemřel dříve než dospěje: Škarydkovým dcerám mělo být vydáno 30 kop grošů a zbylý majetek měl získat Petr a jeho děti.

S Hronovým testamentem souvisí ještě jedna dochovaná listina.¹⁸⁴ Jde o „dobrovolné snesení“ mezi Dorotou a Petrem z 31. října 1521. Tato smlouva byla sepsána, protože Kalixt zemřel a Dorotě bylo odcizeno 100 zlatých uherských, které Kalixt zdědil po otci. Smlouva dokládá, že o tom učinila oznámení u příslušných orgánů. Smlouva potvrzuje tu část kšaftu Hrona Račmana, která připisuje většinu Kalixtova zděděného majetku Petrovi a jeho dětem. Poté řeší smlouva problém s ukradenými penězi: pokud by byly Dorotě vráceny, měla je předat Petrovi a jeho dětem, pokud by jí však vráceny nebyly, měla povinnost je Petrovi a jeho dětem odkázat (Petr tyto peníze odkázal synovi Jakubovi). Poslední část smlouvy se týká domu Hrona Račmana. Pokud by ho chtěla Dorota prodat, polovina utržené sumy opět náležela Petrovi a jeho dětem.

¹⁸¹ Radním byl v letech 1487, 1490, 1493-1495, 1498-1499, 1502-1504, 1506-1512. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/1-4/3, inv. č. 1164-1166, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297; testamenty č. 24, 36 a 40.

¹⁸² AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 119v.

¹⁸³ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 115v.

¹⁸⁴ AM Soběslav, sign. I B 3/46, inv. č. 300, kt. č. 11.

Podle dochovaných pramenů zasedal Petr Račman stejně jako otec a bratr v městské radě.¹⁸⁵ Jeho manželka se jmenovala Manda a byla dcerou Jakuba Pikuse, který stejně jako členové rodiny Račmanů zasedal v městské radě.¹⁸⁶ To, že byli v takovémto příbuzenském vztahu se dozvídáme ze zápisu z městské knihy,¹⁸⁷ ve které je uvedena smlouva mezi nimi z 12. listopadu 1496. Smlouva nás seznamuje s rozdělením majetku (postavy, vlna, osnova, nitě, rámy na parkánu a peníze - 90 kop grošů) po nebožtíkovi Václavovi Prvním.¹⁸⁸ Polovinu měl získat Petr Račman s manželkou a druhou polovinu měla získat Dorota, sirotek po Václavovi, které se ujal Jakub Pikus. Petr Račman měl prokazatelně čtyři děti: syny Matouše a Jakuba a dcery Apolenu (jmenována v kšaftu Hrona Račmana) a Markétu. K této větvi rodiny Račmanů se řadí ještě Dorota a Ludmila (o nich bude psáno dále), ale nemohu říct, zda byly skutečně dcerami Petra Račmana.

Zápis v druhé nejstarší dochované soběslavské městské knize nás informuje o tom, že paní Marta Makovcová věnovala 17. listopadu 1499 svůj trávník k záduší.¹⁸⁹ Z tohoto trávníku a trávníku, který ve stejný den věnoval záduší i pan Václav Dvořecký, měla být placena lampa v kostele sv. Petra a Pavla. Ve stejný den, kdy byl obdarován kostel sv. Petra, si Petr Račman na šestnáct let pronajal trávník, který věnovala paní Marta Makovcová. Každý rok měl na lampu odvádět 75 grošů a opravovat všechny ploty, které k louce patří.

Poslední dokument, který se vztahuje k Petrově osobě, je jeho testament, který sepsal roku 1522 (č. 51). V něm velmi podrobně popsal jednotlivé odkazy. Nejprve odkazoval svému synovi Matoušovi, který byl v době sepsání otcova testamentu již plnoletý. Otec mu odkázal nejprve několikero polí (dílů), které popsal podle jejich polohy, tři trávníky (z trávníku vedle farářské louky měl dávat každý rok o adventu jakýkoli jeho držitel 20 grošů na světlo na kruchtu v kostele sv. Petra), dvě louky, své pohledávky (ty nejsou blíže specifikovány), nádobí¹⁹⁰ a dvě sádky. Druhému synovi Jakubovi (Kubičkovi) odkázal velký trávník, několik niv,¹⁹¹ třicet záhonů, pole, koflíček větší a dvanáct stříbrných lžic. Dále mu odkázal dvůr a stodolu, jejíž polovinu směl používat Matouš, dokud by si nepořídil vlastní, nový vůz a

¹⁸⁵ Radním byl v letech 1500, 1513-1516 a 1519. srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/1, IV A 4/5 a IV A 4/7, inv. č. 1164, 1168 a 1170, kt. č. 486; testamenty č. 43 a 45.

¹⁸⁶ V radě zasedal v letech 1472-1473, 1480, 1483-1484, 1486-1488, 1490, 1492, 1502-1503, 1508. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/1 a 4/2, inv. č. 1164 a 1165, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1 a 1/2, inv. č. 631 a 632, kn. č. 297 a 298; testamenty č. 14 a 22. Jakub Pikus zastával i úřad rychtáře v letech 1486, 1490, 1492-1493, 1495-1497, 1499. Srov. AM Soběslav, sign. č. II B 1/1 a 1/2, inv. č. 631 a 632, kn. č. 297 a 298; testamenty č. 30 a 31.

¹⁸⁷ AM Soběslav, sign. č. I B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 97r.

¹⁸⁸ O Václavovi se mi nepodařilo zjistit žádné další informace.

¹⁸⁹ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 7.

¹⁹⁰ Koflíček menší stříbrný, dvanáct stříbrných lžic, tři velké a osm prostředních cínových mís, tři hořčičné mísy, dvou-pintovou konev, pintu, patnáct žejdlíků, tři konve a tři konve půlpintové.

¹⁹¹ Nivu za šibeníci, nivu jdoucí k hamru pod cestou a dvě nivy v Tobolkách jdoucí k Čerazskému brodu.

fasunk, ale pokud by Jakub zemřel, zdědil by ho Matouš. Společně měli oba bratři držet soukenický rám, ale pokud by ze strany Matouše došlo k nějakým neshodám, měl připadnout pouze Jakobovi, což se stalo skutečností, protože roku 1539 odváděl 2 groše městu za rám Jakub.¹⁹² Jakub dále zdědil ložní šaty, peníze ve váčku, 100 zlatých uherských, peníze v červeném váčku a dva liščí kožichy.

Děti měla vyplatit Petrova manželka Manda a poručníci. Pokud by se jim nedostávalo peněz, měli prodat obilí ze sladovny a stodoly, slad, železo a sůl. Pokud by poté něco zbylo, měla Manda získat 10 kop grošů, Škarydková 10 kop a zbytek měl být rozdělen mezi Jakuba a Markétu (Makušku). Markéta sama zdědila nejlepší ložní šaty z domu, dva pozlacené pásy, perlový věnec, malý a velký růženec, stříbrné klenoty v pytlíčku a dvanáct stříbrných lžic. K těmto všem věcem ještě zdědila 105 kop grošů, které měla dát Petrovi Dorota za prodej domu po svém nebožtíkovi manželovi Hronovi, a 51 starých grošů v pytlíku (1 kopa starých grošů = 22 grošů). O dalších dětech se Petr ve svém testamentu nezmínil.

Manda měla zůstat s dětmi, dokud nedospějí (jedná se o Jakuba a Markétu). Pokud by nedospěli, měl po nich dědit Matouš, který měl Mandě vyplatit 30 kop grošů a 100 kop grošů na varhany. Mandě Petr odkázal všechny peníze, které utrží za prodej vlny a příze, 110 kop grošů, polovinu ovcí (druhou polovinu si měli rozdělit Jakub a Markéta), ložní a čelední šaty, ručníky a ubrusy si měla rozdělit s Jakubem a Markétou. Nakonec jí ještě odkázal dva kožichy a pokud by se jí nezdařil prodej vlny a příze, měla dostat 15 kop grošů.

Dále Petr odkázal ze 100 kop grošů, které pozůstavil na domě, své sestře Markytě do Hradce 30 kop (ročně po deseti kopách) a zbytek z této sumy odkázal Matoušovi. Poté každému ze zmíněných tří dětí odkázal štuček plátna.

V poslední části kšaftu Petr uvedl, co se má stát, pokud by Matouš, Jakub a Markéta zemřeli. Tehdy mělo být vydáno 200 kop grošů na splacení zádušních dluhů chudých sousedů, 50 kop grošů na natural, každé z Petrových sester mělo být vydáno 30 kop grošů a pokud by některá z nich zemřela, měly si její dědictví rozdělit přeživší sestry. V případě, že by zemřely i všechny jeho sestry, odkázal všechno na výrobu nových varhan.

Třetí generaci zastupují Petrovi děti Matouš, Dorota a Jakub. Dorota byla dvakrát vdaná. Jejím prvním manželem byl Ondřej Blahota, který stejně jako muži z rodiny Račmanů zasedal v městské radě.¹⁹³ Podle zápisu v městské knize,¹⁹⁴ byl Ondřej zřejmě již předtím

¹⁹² AM Soběslav, sign. č. IV A 4/28, inv. č. 1192, kt. č. 487. Peníze odváděl městu, protože soukenické rámy stály na pozemcích patřících městu.

¹⁹³ Radním byl v letech 1495, 1499, 1501, 1504, 1507-1508, 1510-1511, 1513-1515, 1518, 1523 a 1525. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/1-4/3, 4/5 a 4/13, inv. č. 1164-1166, 1168 a 1176, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297; testamenty č. 37, 39, 42, 44, 48, 52 a 54.

jednou ženatý. To dokazuje zápis popisující prodej Bechyňkova domu, který roku 1490 prodala Machna, vdova po Absolonovi, Brožovi řezníkovi za 137 kop. První peníze, 80 kop grošů, Machna obdržela od Brožovy vdovy Doroty až v roce 1496. Poté měla Dorota o každém svatém Havlu Machně odvést splátku 10 kop grošů až do vyplacení celé sumy. Od roku 1499 se jako plátce vejruňků (splátek) uvádí Ondřej Blahota. Na základě toho si myslím, že tato Dorota byla Ondřejovou první ženou, protože kdyby mu Dorota Bechyňkův dům prodala, byl by o tom v knize zápis. Z druhého Ondřejova manželství prokazatelně vzešel syn Jan Šejnoha, jehož manželkou byla Anna a měli spolu dceru Kateřinu.

Ondřej Blahota zemřel někdy mezi lety 1525-1527. V tomto období se Dorota znovu provdala, tentokrát za Jiřího Hondla, který do Soběslavi přišel z Jindřichova Hradce a po sňatku s Dorotou přijal jméno Blahota (viz Příloha VI - rodokmen Hondlů). Stejně jako Dorotin první manžel zasedal i on v městské radě.¹⁹⁵ S Jiřím Blahotou se pojí spor o dědictví po jeho otci Kašparovi Hondlovi z Jindřichova Hradce a pro další osudy rodiny Račmanů je nezbytné ho popsat. Kašpar zemřel někdy kolem roku 1533¹⁹⁶ a zanechal po sobě kšaft,¹⁹⁷ kterým vše odkázal své manželce Markétě a dětem, tehdy ještě nezletilým Jakubovi, Maruši, Mandaleně, Kateřině a Anně, a Jiřímu. Zřejmě nedlouho po Kašparově smrti Jiří Blahota (Hondl) přišel do Jindřichova Hradce a žádal místní radní, aby mu svěřili péči nad jeho sourozenci a jejich majetkem. To radní neučinili, protože Jiří už byl v té době usazen v Soběslavi. Proto se Jiří obrátil na svou vrchnost a požádal pána z Rožmberka, aby napsal list kněžně do Jindřichova Hradce, aby mu byli svěřeni jeho sourozenci. To se zřejmě stalo, protože byla Blahotovi svěřena hradeckou radou péče o sirotky a jejich majetek. Jiří před městskou radou sliboval, že se ke svým sourozencům bude chovat jako otec, rozmnoží jejich majetky a že při nich nechá všechny peníze a půl statku, které mu odkázal otec, v případě, že by zemřel. Nakonec vše dopadlo úplně jinak. Jiří ještě roku 1533 dům po otci prodal za 225 kop grošů panu Hojdovi.¹⁹⁸ Co mohl, to odvezl do Soběslavi a svým sourozencům vydal pouze tolik, kolik uznal za vhodné.

V dalších letech nevíme, jak spor mezi Jiřím a jeho sourozenci probíhal. Jisté je, že všechny děti Kašpara Hondla mezitím dospěly a většina založila rodinu. Maruše, Mandalena a

¹⁹⁴ AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 297, fol. 90v.

¹⁹⁵ Členem rady byl v letech 1527, 1532, 1534 a 1536-1540. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1528-1546 sign. č. IV A 4/24, 4/26-4/27 a 4/29, inv. č. 1187. 1190-1191 a 1193, kt. č. 487; AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 632, kn. č. 298; testamenty č. 64, 65 a 72 (zde vystupuje jako rychtář).

¹⁹⁶ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 22r.

¹⁹⁷ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 20r.

¹⁹⁸ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 22r. Například o Jiříkově sestře Mandaleně víme, že roku 1539 ovdověla, protože jejího prvního manžela Jana Šitru „zamordoval“ Kryštof Kay, který musel jí a jejím dětem zaplatit 214 kop 28 grošů míšeňských. Srov. AM Soběslav, sign. č. I B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 254.

Anna se provdaly do Soběslavi.¹⁹⁹ Spor o dědictví po Kašparu Hondlovi se rozhořel na přelomu let 1541-1542, protože někdy ke konci roku 1541 zemřel Jiřík Blahota. Zanechal po sobě kšaft (nedochoval se), kterým vše odkázal své ženě Dorotě a synovi Bartošovi (byl ještě nezletilý).²⁰⁰ Jenomže Bartoš zemřel deset dní po svém otci a Dorota šest dní po Bartošovi aniž by zanechala testament.²⁰¹ První, kdo se o Blahotovské dědictví přihlásil, byl Matouš Račman jako bratr nebožky Doroty a „přítel s městem trpící.“²⁰² Dalším v pořadí, kdo si činil nárok na Blahotovské dědictví, byla Dorotina vnučka Kateřina, dcera Jana Šejnohy, Dorotina syna z prvního manželství. Ve sporu ji zastupovala její matka Anna, protože byla ještě nezletilá. Ve svém odporu poukazuje na to, že si činí nárok na dědictví po Ondřeji Blahotovi, otci svého otce, jako nejbližší a nejprvnější dědička, protože Dorota proměnila svůj stav (provádala se za Jiřího Hondla).²⁰³ Poslední, kdo se ucházel o Blahotovské dědictví, byli již několikrát zmínění sourozenci Jiříka Blahoty. Ve svém odporu uvedli, že jim Jiří zcizil dědictví po otci, z něž provozoval v Soběslavi svou živnost a rozmnožil své majetky. Na dědictví si činili nárok jako nejbližší příbuzní Jiříka a Bartoše a zároveň poukázali na to, že Dorota neseřpsala kšaft. V druhé části svého odporu popsali, proč neměli dědit ostatní uchazeči. Uvedli, že Matouš Račman a Dorota nebyli vlastní sourozenci, protože neměli stejné otce, a také že Matoušův otec ničím nepřispěl k Blahotovskému statku, a proto podle nich neměl Matouš právo dědit. Co se týče Kateřiny, ta podle nich neměla na dědictví právo proto, že Jiřík Blahota Janovi Šejnohovi vyplatil jeho podíl z dědictví po otci (Ondřeji Blahotovi).²⁰⁴ Autorem dalšího odporu byl Matouš Račman, který uvedl, že byl vlastním bratrem Doroty a chtěl se o Blahotovské dědictví rozdělit s Kateřinou. Jiříkovy sourozence z dědictví vyloučil, protože majetek, o který se vedla tato pře, Jiří nabył sňatkem s Dorotou.²⁰⁵ Poslední odpor vznesli Maruše, Hanzl kožešník na místě své ženy Anny a Mandalena Šitrová, protože se dožadovali dědictví po svém otci, které Jiří odvezl do Soběslavi.²⁰⁶

Další zpráva, která se zabývá sporem o Blahotovské dědictví, je z 24. června 1542. Jde o rozhodnutí soběslavské městské rady, které bylo posláno do Krumlova Petrovi

¹⁹⁹ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 50r.

²⁰⁰ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 50r-55v.

²⁰¹ Dochovala se nám gruntovní registra. Dorotin registr je z roku 1543, srov. AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 8r-18r. Jiříkův registr je z roku 1545, srov. AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 24r-44r. Oba registry editovala H. ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských měšťanů*, s. 62-77.

²⁰² AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 52r.

²⁰³ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 52v.

²⁰⁴ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 53rv.

²⁰⁵ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 53v-54v.

²⁰⁶ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 53v-54v. Pouze tento odpor byl datován - 4. ledna 1542.

z Rožmberka.²⁰⁷ Nejprve je v listu stručně popsáno, jak pře vznikla a kdo se jí účastní. Poté radní uvedli své rozhodnutí, jak by se mělo postupovat v řešení zmíněného sporu. I když Jiřík Blahota ve svém kšaftu neodkázal nic svým sourozencům, radní doporučili, aby si z Blahotovského statku vzali věci po svém otci, pokud budou schopni prokázat, že mu patřily. Dále doporučili, aby Kateřina získala polovinu dědictví (jako dědička po svém otci) a druhou polovinu aby dostal Matouš Račman a jeho děti.

Městská rada určila k statkům po Blahotovi jako poručníky Bartoše Holuba a Matěje Třeboňského. Blahotovské dědictví bylo nakonec rozděleno mezi Kateřinu a Matouše.²⁰⁸ Už 28. prosince 1542 došlo k prodeji Blahotovského statku, který od městské rady koupil Jakub Marků za 200 kop grošů míšeňských. Na začátku roku 1543 měl zaplatit 30 kop grošů míšeňských a pak o každém svatém Havlu 10 kop grošů míšeňských. Od roku 1545 roční splátky platil Martin Kantor.²⁰⁹ Jednotlivé splátky měly podle uzavřené smlouvy, kterou za své děti uzavřel Matouš Račman 20. března 1543, směřovat Matoušovým dětem.²¹⁰ Jiřího sourozenci zřejmě i nadále usilovali o Blahotovské dědictví, protože list Petra z Rožmberka ze 4. června 1545 jim povolil, aby si odnesli z Blahotovského statku to, co tam pozůstalo po jejich otci, ale s tou podmínkou, že prokáží, že to jejich otci patřilo.²¹¹

Matouš Račman, stejně jako dvě generace jeho rodiny před ním, zasedal v městské radě.²¹² Se svojí manželkou Voršilou měl pět dětí: Verunku, Davida, Václava, Voršilu a Vincence. Kvůli dluhu, který měl u svého bratra Jakuba, došlo 17. září 1543 k sepsání smlouvy mezi nimi, kterou si nechali zapsat do městské knihy.²¹³ Matouš dlužil svému bratrovi 124 kop 18 grošů míšeňských. V době sepsání této smlouvy měl Matouš dát Jakubovi 20 kop grošů míšeňských. Poté o následujícím svatém Jiří měl Matouš dát 50 kop míšeňských a při dalších svátcích sv. Jiří měl splácet po 20 kopách míšeňských. Jako zástavu za zmíněných 50 kop míšeňských dal Matouš Jakubovi trávník u hamru. Jako zástavu za zbylých 54 kop 18 grošů míšeňských dal Matouš Jakubovi k užívání trávník jdoucí k velkému mlýnu.²¹⁴ V případě nesplacení kterékoli ze zmiňovaných splátek si měl Jakub ponechat

²⁰⁷ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 50r-51v.

²⁰⁸ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn.č. 298, s. 22.

²⁰⁹ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 284.

²¹⁰ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 294.

²¹¹ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 21r.

²¹² V radě zasedal v letech 1522-1523, 1526 a 1536-1537. Srov. AM Soběslav, Počty purkmistrů 1484-1528 sign. č. IV A 4/15, inv. č. 1178, kt. č. 486; AM Soběslav, sign. č. I B 1/1 a 1/2, inv. č. 631 a 632, kn. č. 297 a 298; testament č. 53.

²¹³ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 114.

²¹⁴ Oba zmiňované trávníky zdědil Matouš po svém otci.

v užívání příslušný trávník, dokud by dluh nebyl ze strany Matouše plně splacen. Na konci smlouvy učinil Jakub poručníkem svých „statků“ Kašpara Holuba.

Další dvě zprávy se týkají Matoušovy ženy Voršily. První zpráva je z roku 1546, kdy Voršila žádala radní o vydání dvou splátek (z roku 1545 a 1546) za Blahotovský statek, protože vdávala svou dceru (zřejmě Verunku).²¹⁵ Druhá zpráva se týká dobrovolného snesení mezi Voršilou a jejími dětmi z 30. srpna 1555. Majetek po nebožtíkovi Matoušovi si měla Voršila rozdělit rovným dílem se svými dětmi Davidem, Václavem, Voršilou a Verunkou, která již byla vdaná. Ve smlouvě Voršila uvedla, proč měla Verunka právo na další dědictví, i když už dostala věno. Tím důvodem bylo to, že ještě než Matouš zemřel, Verunka svou rodinu přijala do svého domu a starala se o ně.²¹⁶

Posledním členem této generace je Jakub Račman z Višňového. Poprvé se o něm dovídáme z testamentu jeho otce Petra Račmana a poté ve výše zmíněné smlouvě mezi ním a jeho bratrem Matoušem. Další zpráva, která se váže k jeho osobě, je jeho testament (č. 79), který sepsal 30. listopadu 1548. Píše v něm o tom, že testament sepisuje proto, že se chystá na cestu do zahraničí a nepřeje si, aby po jeho případné smrti vznikly dědické spory. Dále napsal: „Činím to mé poručení a kšaft o statek svoj, kteréhož mi pán Bůh popřátí ráčil, kterýž jest mi zůstal kšaftem po nebožtíkovi panu otci mým nejmilejším, svobodný a nezávadný na gruntech při městě Soběslavi.“²¹⁷ Veškerý svůj majetek odkázal svému švagrovi Kašparu Holubovi²¹⁸ a jeho ženě, Jakobově sestře, Ludmile. Podle testamentu mohli svobodně nakládat s jeho majetkem, ale po Jakobově návratu mu měli vše zúplna vrátit. Aby si Jakub Račman pojistil vyplnění svého kšaftu, podal žádost²¹⁹ k městské radě, ve které píše o tom, že sepsal testament, protože se chystá na cestu do Itálie a že poručníkem svého majetku činí Kašpara Holuba. Na závěr požádal radní, aby bylo vše zapsáno do sirotčích knih.

Poté se o Jakobovi Račmanovi opět dovídáme někdy roku 1554, kdy se pustil do soudní pře s Kašparem Holubem o navrácení svého majetku.²²⁰ Račman, který byl po celou dobu pře zastupován svým přítelem Martinem Střelcem z Tábora, v žalobě uvedl, že celý svůj

²¹⁵ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 284.

²¹⁶ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 390.

²¹⁷ H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 81. Poté následuje popis majetku, který zdědil po otci (viz testament Petra Račmana výše).

²¹⁸ Víme o něm, že byl soběslavským radním v letech 1527, 1540-1544 a 1549-1550. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1529-1546 sign. č. IV A 4/29, 4/31, 4/33 a 4/35, inv. č. 1193, 1195, 1197 a 1199, kt. č. 487; Rejstříky 1546-1561 sign. č. IV A 4/38, inv. č. 1202, kt. č. 488; AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298; testamenty č. 72, 73 a 74. V letech 1545-1547 byl rychtářem. Srov. AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298; testamenty č. 77 a 78.

²¹⁹ Originál srov. AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 45r. Opis srov. AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298.

²²⁰ Celá soudní pře srov. AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 140r-149v a 153r-158v. Tento spor se dochoval ve dvou vydáních.

majetek svěřil Kašparovi Holubovi, což dokládá svým testamentem, který radní přijali k úschově (o něm bylo psáno výše). Protože mu Holub nechtěl majetek vrátit, žádal radní, aby byl testament publikován. Dále v žalobě uvedl, že Holub mu neskládal účty z jeho majetku a také že páchal „výtržnosti,“ protože i když byl Holub vyzván k tomu, aby s Račmanovým majetkem už nic nepodnikal, pokosil jeden jeho trávnik. Svou žalobu skončil prosbou k radním o spravedlnost.²²¹

Kašpar Holub se bránil tím, že Račmanův majetek mu byl svěřen jeho testamentem a vlastně pořádně nechápe, proč byl pohnán před soud, když Račmanovi učinil mnohá dobrodiní. Protože když Račman pobýval v Krakově, poslal pro Holuba a udělal z něho místo svého švagra, písaře Lorenze, správce svého majetku. Holub se ve správcovství uvázal, i přes to, že věděl, že písař Lorenz kvůli tomu upadl do dluhů, a on sám neuměl číst a psát, tudíž nemohl vést pro Račmana účty z jeho majetku. Račman ho ale ubezpečil, že po něm nikdy žádné účty chtít nebude. Na svou obranu dále uvedl, že výše zmíněné informace mohou doložit svědci a také Račmanovy dopisy, které mu posílal. Račmanův majetek neopustil proto, že pro něho učinil různá dobrodiní, staral se o jeho majetek a tak podobně, a dosud za to nebyl nijak odškodněn.²²²

Soudní pře dále pokračovala dalšími žalobami ze strany Račmana a odpory ze strany Holuba, které do případu přinášely stále nová obvinění: Račman odmítl, že by po Holubovi nechtěl žádné účty, protože po jeho ženě mu vzkázal, aby účty vedl a určitě si pamatuje, že Holubovi řekl, že pokud by někteří z jeho přátel po něm účty chtěli, měl jim je vydat. Holub na svou obranu opět uvedl, že Račman po něm účty nikdy nechtěl, ale jeho přátelům měl účty v případě vyzvání odvést. Rozhodně odmítl, že by jeho manželka obdržela zprávu o tom, že má odevzdat Račmanovi účty.²²³

V dalším odporu Holub uvedl, že mu Račman slíbil pomoc při splácení jeho dluhů, do kterých spadl kvůli němu (jednalo se o dluh za vlnu u pana Berky na Strakonících). Dále psal o tom, že měl od pana Hynka Tučapa půjčit 100 kop grošů a z nich si na svou živnost vzít 50 kop. Odpor zakončil konstatováním, že pokud by měl u Račmana nějaký dluh, Račman by za něho určitě nezaplátil dluh u pana Berky a nepůjčoval by mu peníze.²²⁴

Poté, co se spor táhl už asi rok (kdy Račman podal pět původů a Holub čtyři odpory), začalo druhé stání. Račman nadále usiloval o návracení svého majetku a Holubovi vzkázal, že

²²¹ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 153.

²²² AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 153v-154. Událost v Krakově se odehrála roku 1552. Srov. AM Soběslav, sign. č. II I 2, kt. č. 102, fol. 150r.

²²³ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 155.

²²⁴ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 156r.

od něho nic nedostane. Holub ve svém odporu uvedl, že Račmanův přítel ho upozornil, že Račmanovi má jeho majetek vrátit „čistý,“ tedy bez dluhů a zástav. Ale to Holub učinit nemohl, protože měl kvůli Račmanovi různá vydání za mnohá psaní a také za 60 tolarů, které si na něm Račman vyžádal, když byl v Hamburku. Holubův odpor pokračoval popisem toho, jak měl získat zmíněné peníze podle Račmanových instrukcí: pokud by se mu nepodařilo peníze získat v Soběslavi, měl jet do Krumlova ke kancléři Václavovi, kterému měl zastavit Račmanovy majetky v Soběslavi za zmíněnou částku. Holub peníze získal od dětí nebožtíka Matouše Račmana, kterým zastavil část Račmanova majetku.²²⁵

Ráčman v dalším původu opětně žádal návrat svého majetku a ještě Holuba obvinil z toho, že žito, o kterém se zmínil i ve svém testamentu, prodal a všechny peníze si nechal, i když podle jeho nařízení měl za utržené peníze splatit některé jeho dluhy. Na závěr uvedl, že po celou dobu Holubova správcovství neměl ze svého majetku žádný užitek, a proto opět žádal o předložení účtů.²²⁶ Holub v odporu uvedl, že ve správcovství setrval i přes to, že se zadlužil, protože mu Račman stále sliboval, jak z toho bude mít užitek on a jeho děti. Na závěr uvedl, že od Račmana žádné žito nedostal a grunt nevydá.²²⁷

Městská rada nakonec dlouhotrvající při rozsoudila takto: Kašpar Holub byl povinen do čtrnácti dnů opustit Račmanovy majetky, Račman měl Holubovi zaplatit 60 tolarů a Holubem zastavený majetek si měl vyplatit sám.²²⁸ S takovýmto rozhodnutím se Kašpar Holub nesmířil, protože se odvolal k Vilémovi z Rožmberka, kterému poslal dopis, v němž popsal svůj příběh. V dopise jsou uvedeny informace jednak o tom, co již zaznělo v soudním sporu, ale i další: když přijel Račman do Soběslavi, musel mu odevzdat všechny utržené peníze za vypěstované obilí a ještě něco navrch ze svého, protože mu Račman určoval vysokou výkupní cenu, za niž Holub nebyl schopen obilí prodat; při pobytu v Soběslavi Račman vždy pořádal hostiny, které musel uhradit Holub (svou škodu v případě hostin vyčíslil na 190 kop grošů). Na závěr Holub prosil Viléma z Rožmberka o pomoc, protože jenom u něj a u Boha mohl získat dovolání.²²⁹

Díky dopisu Viléma z Rožmberka z 20. ledna 1557 víme, že Kašpar Holub se dovolal spravedlnosti, protože v tomto listu Vilém z Rožmberka povolil písaři Lorenzovi užívat část Račmanova majetku (aby se odškodnil za období svého správcovství). Ostatní majetek měl již

²²⁵ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 157. O 60 tolarů žádal Račman roku 1550. Srov. AM Soběslav, sign. č. II I 2, kt. č. 102, fol. 150v.

²²⁶ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 157v-158r.

²²⁷ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 158r.

²²⁸ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 133r. Dokument není datován.

²²⁹ AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102, fol. 150-151. Holub zde psal o Jakubu Račmanovi nejprve jako o poddaném Viléma z Rožmberka, ale ke konci dopisu píše o tom, že se Račman považuje za člena rytířského stavu.

v užívání Kašpar Holub.²³⁰ Poslední zpráva, která se týká Kašpara Holuba, je jeho testament ze 17. října 1587.²³¹ Z něj se dozvídáme, že všechn svuj majetek odkázal své druhé ženě Anně, která ho měla užívat až do své smrti. Poté měl vše zdědit Holubův syn z prvního manželství Vavřinec, kterému zatím odkázal jen trávník.

Posledním členem rodiny Račmanů, o kterém jsem zjistila nějaké zprávy, byl Vincenc Račman. Víme, že byl synem Matouše Račmana a jeho ženy Voršily a že jeho manželkou byla Dorota, se kterou měl jedno dítě. Ze dvou dochovaných zpráv o jeho životě je patrné, že zemřel zřejmě někdy před rokem 1553. První zpráva je z 19. dubna 1553,²³² kdy druhý manžel Doroty (někdejší ženy Vincence Račmana) Blažej Kuželka uzavřel smlouvu s Voršilou Račmanovou, která zastupovala své děti. Smlouvu uzavřeli proto, že nebožtík Vincenc si půjčil od svých čtyř sourozenců 120 kop grošů míšeňských a Blažej s Dorotou se touto smlouvou zavázali k jejich splacení. Dále se ve smlouvě píše, že děti Matouše Račmana získaly polovinu Blahotovského dědictví (o tom bylo psáno výše), z nějž každý z nich získal 24 kop grošů míšeňských. Proto celková suma, kterou měli Blažej s Dorotou splatit, byla 96 kop grošů. Do čtyř týdnů měli zaplatit 40 kop grošů míšeňských. Ty zaplatil Blažejův otec Bartoš Kuželka 19. května 1553. Poté měla být zbylá suma splácena po dvanácti kopách o každé svaté Trojici. Poslední splátka byla splacena roku 1559. U splátky z roku 1556 bylo uvedeno, že Blažej Kuželka je nebožtík.

Zřejmě proto, že Blažej Kuželka zemřel, obrátila se již dvojnásobná vdova Dorota na Viléma z Rožmberka s žádostí, aby ochránil její dítě z prvního manželství, které podle ní bylo ukráceno o otcův (Vincencův) majetek, protože nese-psal testament a nezajistil poručníky. Dochovala se nám Vilémova odpověď z 22. února 1556.²³³ Na jejím začátku se píše o Dorotině žádosti ve věci jejího nezletilého dítěte. Poté Vilém de facto kárá městskou radu za to, že se nepostarala o práva nezletilého sirotka a vyzývá je k tomu, aby v tomto případě učinili nápravu.

Tímto končí příběh pěti generací rodiny Račmanů. Je pravda, že se v Soběslavi nachází ještě jeden Račman, ale na základě pramenů, se kterými jsem pracovala, nejsem schopná ho spojit s výše zmíněnými členy této rodiny. Jedná se o Martina Račmana, který jako mnozí členové rodiny Račmanů zasedal v městské radě.²³⁴ Dochoval se nám jeho testament z 22. května 1577. Z něho se dozvídáme, že jeho manželkou byla Magdalena (v

²³⁰ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 72r.

²³¹ AM Soběslav, sign. č. III I 3, kt. č. 136; H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 202-203.

²³² AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298, s. 22.

²³³ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 65r. Dorota je zde uvedena jako Dorota Račmanová.

²³⁴ Radním byl v letech 1546-1547, 1549-1551. Srov. AM Soběslav, Rejstříky 1546-1561 sign. č. IV A 4/36-4/39, inv. č. 1200-1203, kt. č. 488; AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298.

době sepsání testamentu byla již mrtvá), která si do manželství přivedla dceru, Dorotu Lorencovou.

Ke členům rodiny Račmanů se nám dochovaly tři testamety. U testamentů Hrona (č. 42) a Petra (č.51) nacházíme stejné motivy: zabezpečili manželku a děti; oba určili, co se má stát v případě, že by všechny děti zmíněné v testamentu zemřely; určili odkazy svým sestřím a rodině Škarydkových. Na základě jejich testamentů jsem zjistila, že byli soukeníci, protože Hron odkázal trávník do cechu soukeníků²³⁵ (zároveň se v pramenech objevuje jako Hronek soukeník) a Petr odkázal svým synům soukenický rám. V případě Hronova kšaftu se naplnila podmínka, která určovala, co se má stát v případě, že by zemřel jeho syn Kalixt. O jeho smrti bychom se zřejmě nedozvěděli, kdyby Dorotě nebylo ukradeno 100 zlatých uherských, které Hron odkázal Kalixtovi, a kvůli nimž vznikla smlouva mezi Dorotou a Petrem.

Petr ve svém kšaftu odkazoval pouze třem svým dětem. O jeho dceři Apoleně jsme se dozvěděli z Hronova testamentu. V testamentu svého otce nebyla uvedena buď proto, že byla vdaná a své dědictví dostala ve formě věna, anebo mohla v průběhu doby, která uplynula mezi sepsáním Hronova a Petrova testamentu (30. června 1513-1522), zemřít. O Ludmile víme z testamentu Jakuba Račmana, že byla jeho sestra (neuvádí, že by byla nevlastní), což zřejmě znamená, že byla skutečně dcerou Petra Račmana a jeho ženy Mandy. V Petrově testamentu nebyla uvedena zřejmě proto, že byla již vdaná a své dědictví dostala jako věno. Zda byla v této době již manželkou Kašpara Holuba, určit nedokážu. Dorota v Petrově testamentu nebyla uvedena zřejmě proto, že nebyla jeho dcerou, jak bylo zmíněno výše ve sporu o Blahotovské dědictví. O Dorotě a Matoušovi jako o dětech jedné matky se zmiňuje i městská rada v dopise pro svou vrchnost Petra z Rožmberka z 24. června 1542.²³⁶

Petr Račman podrobně popisoval jednotlivé odkazy a ve stejném duchu se nese i testament jeho syna Jakuba Račmana z Višňového (č. 79). Svůj testament nenapsal na smrtelném loži, ale před cestou do Itálie. Podrobným popisem svého majetku se zřejmě snažil docílit jeho kompletního navrácení v případě, že by se z cesty vrátil bez nehody. Z dochovaných pramenů víme, že kromě Itálie pobýval ještě v Hamburku a Krakově. Navrácení svého majetku se nakonec nedočkal; je to patrné z toho, že dal podnět k soudní při proti svému dědici a správci svého majetku Kašparem Holubem. I když soběslavská městská rada Jakubu Račmanovi majetek přiřkla zpět, Holub se odvolal k Vilémovi z Rožmberka, který napravil křivdy na něm spáchané Jakubem Račmanem a přenechal Holubovi jeho majetek.

²³⁵ Bylo obvyklé, že členové cechů v testamentu něco odkázali do svého cechu.

²³⁶ AM Soběslav, sign. č. III I 2, inv. č. 1083, kt. č. 102, fol. 50r.

Tato pře o majetek však nebyla první, které se jako přímý aktér účastnil člen rodiny Račmanů. Výše zmíněné při časově předcházela pře o Blahotovské dědictví. Jak víme z předchozího vyprávění, z této pře vyšel vítězně Matouš Račman se svými dětmi a Kateřina, Matoušova praneteř, kteří si dědictví rozdělili na polovinu. I když se o Blahotovském dědictví rozhodlo v roce 1542, poslední strana, která se pře účastnila, sourozenci Jiřího Blahoty, ve při i nadále pokračovali ještě v polovině čtyřicátých let. Dá se říci, že s žádným úspěchem, protože jim bylo vždy přiřčeno pouze to, co v Blahotovském statku prokazatelně patřilo jejich otci Kašparovi. Otázkou zůstává, jak mohli prokázat o něčem, že to bylo jejich otce, když jediný člověk, který by to potvrdil, Jiří Blahota, byl mrtvý. Po posledním rozhodnutí ze 4. června 1545 se Jiřího sourozenci obrátili na rychtáře z Jindřichova Hradce, Martina Slávka, po kterém chtěli, aby našel Mikuláše Kolšingara, který by zřejmě mohl podat nějaké svědectví, které by jim dopomohlo k majetku po otci. Mikuláš podal svědectví o tom, že když Jiří Blahota odvázel majetek po svém otci a své sourozence z Jindřichova Hradce, slíbil, že pokud zemře, vše po jejich otci má připadnout Jiříkovým sourozencům. Toto svědectví slíbil pod přísahou kdykoli a kdekoli zopakovat.²³⁷

Z výše zmíněných osudů pěti generací rodiny Račmanů lze usuzovat, že v období přibližně jednoho století patřili k nejpřednějším rodinám, které určovaly chod města. Poslední zprávy, které se týkají rodiny Račmanů, pocházejí z padesátých let. Posledním Račmanem, který zasedal v městské radě, byl Matouš, a to roku 1537. V radě ještě později zasedal i Martin, naposledy roku 1551, ale jak už bylo napsáno výše, nebyla jsem schopná spojit ho s ostatními Račmany. Z toho zřejmě vyplývá, že Račmanové prodělali nějakou krizi (ta může souviset i s praktikami Jakuba Račmana, se kterými jsme se seznámili v soudní při s Kašparem Holubem), protože až do konce 16. století se žádný Račman v radě neobjevil. To může vysvětlit i fakt, že děti měl prokazatelně jen Matouš, ale jestli i ony měly děti, to nevím.

4.6 Ekonomické vazby testátorů

Na základě dluhů a pohledávek, které se vyskytují v podstatě ve všech kšaftech, bych chtěla postihnout geografickou obchodní mobilitu Soběslavských, tedy v jakých lokalitách a jak daleko za hradbami města vedli své „obchody“ a zda se tyto „obchody“ odehrávaly na jejich domovské Rožmberské doméně anebo mimo ni.

²³⁷ AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135, fol. 22r.

Tato práce nemá za úkol vyčíslit celkové sumy dluhů a pohledávek v jednotlivých kšaftech, protože to vlastně není možné už jen proto, že v některých případech je u dluhů nebo pohledávek uvedeno pouze, že o nich ví manželka anebo, že jsou zaznamenány v nějakých registrech, která se zřejmě nedochovala a některé položky nejsou vůbec vyčísleny nejen finančně, ale také co do množství (uvádí se např. slad ječmene, za červené víno, za sukno atd.).

K této části jsem vytvořila tabulku č. 2 (viz Příloha VII). Tabulku jsem rozdělila do pěti sloupců. V prvním sloupci je název lokality. V poznámce pod čarou se uvádí literatura, ve které jsem hledala majitele dané lokality a případně ještě další upřesňující údaje. Druhý a třetí sloupec udává datum a pořadí kšaftu. Ve čtvrtém sloupci je uvedeno, kolikrát se daná lokalita v kšaftech vyskytla. Toto číslo neodpovídá počtu kšaftů ze třetího sloupce, ale počtu osob z dané lokality, které se v kšaftu vyskytly, protože někteří testátoři měli kontakty s více lidmi z jedné lokality. Například Bechyně se vyskytla v kšaftu Mikuláše Kupečka čtyřikrát, protože měl pohledávky na Eliášovu synovi z Bechyně za červené víno, na bednáři Matějovi z Bechyně za železo 2 kopy grošů, na Vširkovi z Bechyně za železo 40 grošů a na Hanušovi z Bechyně 5 kop grošů. V posledním pátém sloupci jsou uvedeni majitelé. Některé lokality měly i více majitelů, ať už se vyskytly v jednom anebo ve více kšaftech. Případně je uveden rok, kdy se majitelé vystřídali. Do tabulky jsem nezařadila Soběslav, protože ta se vyskytuje ve všech kšaftech, které uvádějí dluhy či pohledávky, a jistě se zde odehrála dobrá polovina všech „obchodních“ vztahů, které Soběslavští vedli.

Nejvzdálenějšími lokalitami, se kterými měli Soběslavští styky, byl Linec, Freistadt (obě města se nacházejí v Horních Rakousích), Štýrsko a Krnov. Do měst v Horních Rakousích soběslavští vyváželi již od druhé poloviny 14. století místní sukno. Ostatních 128 lokalit se nacházelo v Čechách. Ty jsem rozdělila podle vzdálenosti od Soběslavi do několika skupin/oblastí: do deseti, dvaceti a třiceti kilometrů a poté na oblasti, které jsou ve větší vzdálenosti než třicet kilometrů, ale mají k sobě navzájem geograficky blízko.

První a nejpočetnější skupinou jsou lokality do deseti kilometrů od Soběslavi. Jedná se o těchto **50** obcí: Sviny, Borkovice, Mažice, Zálší, Klečaty, Dráchov, Čeraz, Čejnov, Vesce, Záluží, Vlastiboř, Komárov, Svinky, Svákov (dnes zaniklá ves), Nedvědice, Radimov, Hlavatce, Vyhnance, Želeč, Roudná, Ústrašice, Doubí, Třebiště, Skalice, Skopytce, Myslkovice, Brandlín, Tučapy, Budislav, Záluží u Budislavi, Klenovice, Zvěrotice, Chlebov, Přehořov, Kvasejovice, Mezná, Záříčí, Dírná, Třebějice, Závší, Višňová, Doňov, Řípec, Újezdec, Pleše, Záhoří, Veselí nad Lužnicí, Mezimostí, Žišov, Zlukov.

Druhou skupinu tvoří lokality, které se nacházejí mezi deseti a dvaceti kilometry od Soběslavi. Celkem jich je **38** a jsou to tyto: Neplachov, Dolní Bukovsko, Kunratice, Hartmanice, Týn nad Vltavou, Záhoří, Březnice, Čečkov, Hodětín, Blatec, Benešovec (dnes zaniklá ves), Sudoměřice u Bechyně, Bechyně, Obora, Malšice, Tábor, Čelkovice, Zárybečná Lhota, Radenín, Krtov, Kozmice, Černovice, Choustník, Předboř, Bořetín, Březina, Chotěmice, Deštná, Jižná, Samokoly, Pluhův Žďár, Lodhéřov, Pohoří, Kardašova Řečice, Nítovice, Val, Horusice, Lomnice nad Lužnicí.

Třetí skupina se skládá z lokalit vzdálených dvacet až třicet kilometrů od Soběslavi a je to následujících **15** obcí: Bernartice, Jistebnice, Moraveč, Chotoviny, Ratibořice, Nížká (Německou) Lhota, Lhotka, Vintířov, Kamenice nad Lipou, Radouň, Počátky, Jindřichův Hradec, Vydří, Stráž nad Nežárkou a Třeboň.

První oblast vzdálená více jak třicet kilometrů od Soběslavi se nachází severně od ní. Jde o Benešov, Domašín, Kaliště, Dobrohošť, Miličín, Leštinu a Bukovou u Mladé Vožice. Druhou oblast tvoří dvě města severovýchodně od Soběslavi: Havlíčkův (Německý) Brod a Chotěboř. Třetí oblastí jsou dvě královská města západně od Soběslavi: Písek a Klatovy. Čtvrtou oblast tvoří pouze Kunžak, který se nachází východně od Jindřichova Hradce. Poslední pátá oblast se nachází jižně od Soběslavi a tvoří ji: České Budějovice, Holubov, Český Krumlov, Kaplice, Jaroměř, Bělá, oba Rychnovy, Zábraní (dnes zaniklá ves) a Vyšší Brod. Do žádné ze skupin ani oblastí jsem nezařadila Jebutín, Plešť a Turákov, protože se mi tyto lokality nepodařilo určit.

Několikrát byly dluhy či pohledávky směřovány do královských nebo sídelních měst vrchnosti. Mezi častěji zmiňované patřily např. České Budějovice, což může vysvětlit jednak to, že České Budějovice byly odvolací stolicí pro Soběslavské, kteří si v rámci své soudní přemohli ve městě vyřizovat i obchody, anebo to, že Budějovice ležely na cestě do Hornorakouských měst, kam Soběslavští vyváželi sukno; zmínky o Třeboni a Českém Krumlově souvisely zřejmě hlavně s tím, že zde sídlili Rožmberkové; pak sem můžeme zařadit ještě Tábor a Jindřichův Hradec.

Jak je patrné z výše uvedeného rozdělení, Soběslavští vedli nejčilejší styky nejen ve městě mezi sebou, ale i ve svém nejbližším okolí, tím myslím hlavně lokality do deseti a dvaceti kilometrů od Soběslavi (viz Příloha VIII). V této oblasti se nachází celkem 88 lokalit, což jsou dvě třetiny z celkového počtu lokalit, se kterými Soběslavští měli co dočinění. To potvrzuje, že vzdálenost do 20 kilometrů od místa bydliště byla brána jako nejzazší, nad kterou byl člověk schopen dohlížet na své zájmy. Zmíněné lokality se neobjevovaly pouze

v testamentech, ale také v tzv. Počtech purkmistrů, které se pro Soběslav dochovaly od roku 1484.²³⁸

Jak vyplývá z tabulky, různé obchody, půjčky a tak dále neprobíhaly pouze v rámci Rožmberské domény, do níž Soběslav patřila, ale i mimo ni. Sami Rožmberkové se jako majitelé objevili nejčastěji, a to celkem u čtyřiceti jedna lokalit. Sedmnáctkrát se jako majitelé objevili klienti Rožmberků. Mezi ně patřili: Rynárt od Dubu, Olbramové ze Štětkře, Rútové z Dírného, Roubíkové z Hlavatec, vladykové z Vyhnanic, Dvořečtí z Olbramovic, Lapáčkové ze Rzávého, Litvín a Zachař z Nemyšle, Hrobští ze Sedlce, Vít od Dubu, Měděncové z Ratibořic, Tučapové z Tučap, Kraselovští z Kraselova, Valovští z Úsuší a vladykové z Březnice.²³⁹

Mezi častěji zmiňované majitele patřili páni z Hradce, město Tábor, Šternberkové, král, Bechyňové z Lažan či Trčkové z Lípy. Jako majitelé některých lokalit se objevily i kláštery ve Vyšším Brodě, Třeboni a Českém Krumlově, anebo zahraniční rody jako Habsburkové a Hohenzollernové. Ostatní majitelé se objevili vždy jen jednou.

Kromě jednotlivých lokalit a jejich majitelů je možná z dluhů a pohledávek zjistit ještě další informace, například o rukojemství, kterým si někteří testátoři pojišťovali vrácení svých pohledávek.²⁴⁰ Rukojemství bylo jednou z tehdy existujících forem zajišťujících vrácení půjčeného.²⁴¹ „Rukojemství bylo oblíbeným způsobem zajištění splnění pohledávky. Spočívalo v tom, že za splnění pohledávky ručila, původně na prvním místě, později jen v případě, že by dlužník neplnil, jiná osoba, tzv. rukojmí.“²⁴² Povinnosti rukojmího zaplatit věřiteli zanikala jeho smrtí. Rukojmí se pak mohl odškodnit na dlužníkovi. Rukojmími nesměli být kněží, vojáci, ženy (vyjma manželek, které se mohly zaručit za své muže), nedospělci a neosedlí lidé. Rukojemství se zřizovalo například při zápůjčkách, pro zaplacení věna, u deliktů, pro ručení za spáchanou škodu atd.²⁴³ V případě soběslavských testamentů rukojemství vždy vzniklo kvůli půjčkám. Mezi ručiteli se vyskytovali jak obyvatelé Soběslavi, tak i osoby odjinud. Dvakrát se jako rukojmí objevil například hejtman.²⁴⁴

²³⁸ Nejčastěji se opakující lokalitou, která v četnosti převyšovala všechny ostatní, byl Tábor. K tomu srov. Rudolf TECL, *Styky Soběslavi a Tábora ve světle tzv. Purkmistrovských účtů let 1484-1526 a dalších soudobých písemností soběslavského městského archivu*, Táborský archiv 11, 2002, s. 109-137.

²³⁹ R. ŠIMŮNEK, *Správní systém*, s. 408-409.

²⁴⁰ Rukojemství se vyskytlo v testamentech č. 2, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 16, 30, 45 a 53.

²⁴¹ Další formy ručení byly tyto: ručení osobní svobodou (ležení, dlužnické vězení), ručení ctí (láni pro peníze) a ručení majetkem (zástava).

²⁴² Citováno z K. MALÝ, *Dějiny práva*, s. 118.

²⁴³ Celý odstavec srov. K. MALÝ, *Dějiny práva*, s. 116-118.

²⁴⁴ V testamentu č. 5 se jako rukojmí objevil třeboňský hejtman Jarohněv a v testamentu č. 45 soběslavský hejtman Tučap.

Samotné „obchody“ se nejčastěji týkaly piva, půjčování peněz, látek, různých částí oblečení, obilí, domů a polností. Z některých dluhů a pohledávek je možné zjistit i ceny některých komodit, se kterými soběslavští obchodovali. Jedná se například o pivo: roku 1482 (kšaft č. 19) stál věrtel (dnes je to přibližně 23 litrů) bílého (pšeničného) piva 40 grošů, roku 1510 (č. 38) stál věrtel (ječného) piva 27 grošů, roku 1515 (č. 45) 33-34 grošů a roku 1530 (č. 56 a 57) 40 grošů. Obilí a slad se prodávaly za tyto ceny: strych (dnes je to přibližně 93 litrů) ječného sladu stál roku 1515 (č. 45) 12 grošů a roku 1543 (č. 74) už 20 grošů; strych ječmene stál roku 1515 (č. 45) 15 grošů, strych žita stál téhož roku (č. 45) 12 grošů a strych pšenice stál roku 1550 (č. 81) přibližně 70 grošů. Například za loket sukna se platilo roku 1473 (č. 14) 14 grošů a roku 1489 (č. 23) 16 nebo 29 grošů. Koně si bylo možné roku 1515 (č. 45) pořídit za 2 kopy grošů a za tu samou cenu ve stejný rok se daly pořídit dvě krávy (č. 45), roku 1523 (č. 53) stála kráva už 76 grošů. Ve stejném roce si ji bylo možné pronajmout za 11-22 grošů (č. 53). Například roku 1458 (č. 2) bylo možné koupit si džber (dnes je to přibližně 53 litrů) ryb za 80 grošů, roku 1490 (č. 24) 1/2 libry šafránu za 100 grošů anebo samostřil za 30 kop grošů roku 1467 (č. 8).

Z uvedeného vyplývá, že ekonomické vazby testátorů neznaly hranic panství, ani zemských. Je pravda, že něco mezi polovinou a dvěma třetinami všech „odchodních“ vztahů se odehrávaly v Soběslavi a v rámci Rožmberského dominia, zbytek ale zasahoval do vzdálenějších oblastí.

5. Závěr

Cílem této práce bylo uchopit problematiku testamentů trochu jiným způsobem než je v dosavadních pracích obvyklé, což měl vyjádřit již podtitul této práce: možnosti jejich využití. Hned od počátku jsem si byla vědoma, že soběslavské testaments nenabízejí nijak obsáhlou pramennou základnu pro výzkum, a tak mým cílem nebylo zobecňovat dosažené výsledky bádání pro všechny obyvatele Soběslavi, což by nebylo možné také proto, že testaments jsou velmi subjektivním pramenem a každý testátor měl svůj důvod, proč sepsal testament. To je hlavní důvod, proč nejsme schopni říci, proč zrovna tito lidé testament sepsali a jiní ne, proč zrovna příslušníci mnou zkoumaných rodin testament sepsali a jiné rodiny ne. Nejčastěji se předpokládá, že testament sepsali hlavně ti, kteří se obávali, že po jejich smrti dojde k dědické při. Někteří testament sepsali jistě proto, že tento čin chápali jako zbožný čin, který jim měl dopomoci ke klidnému spočinutí v zemi a posmrtnému spasení.

Jak už jsem poukázala výše, mým záměrem bylo zkoumat testaments poněkud jinak než je obvyklé. Proto jsem se nejprve zaměřila na testátory, kteří byli spřízněni nějakým druhem rodinné vazby. Mezi soběslavskými testátory se nachází celkem šest skupin spřízněných testátorů: manželé Mikuláš tkadlec a Anna, bratři Mikuláš a Jíra Kupečkové, rodina Herešova: Martin, Dušek a Jan, Matouš Machů a jeho zeť Wolfgang Laslo, sourozenci Alžběta Velková a Jíra Farářů a nakonec rodina Račmanů: Hron, Petr a Jakub. V úvodu jsem si vytyčila dvě otázky, na které bych teď chtěla odpovědět. První se týkala toho, zda testaments členů jednotlivých rodin na sebe navazují. Je to patrné například na bratrech Kupečcích, kdy Mikuláš učinil zbožné nadání na zbudování kaple svatého Mikuláše a ulití nového zvonu. Jeho bratr Jíra učinil totožné odkazy. U rodiny Herešů, Račmanů a Kupečků je patrná návaznost či inspirace ve způsobu sepsání testamentu. Všichni tři Herešové odkazovali pouze manželce a dětem, Račmanové taktéž (Hron a Petr) a navíc uvedli, co se má stát s dědictvím, pokud by všechny jejich děti zemřely, na Jakubově testamentu je patrné, že se při jeho sepsání inspiroval otcovým kšaftem, protože shodně jako on podrobně popsal odkazovaný majetek; bratři Kupečkové shodně zaopatřili své ženy finančně a veškerý majetek, kromě menších odkazů, odkázali svému bratrovi: Mikuláš Jírovi a Jíra Martinovi. Ze všech testamentů je nejvíce patrné to, že měly zabezpečit nejbližší (nukleární) rodinu, pokud ji testátoři měli. Tím se potvrzuje i právní příslušnost Soběslavi k jihoněmeckému právu, které upřednostňovalo při dědění nejbližší rodinu.

Druhá položená otázka se ptala po tom, zda testátoři reflektovali přání svého předchůdce. V případě Mikuláše tkadlece a jeho ženy Anny to byl odkaz dvaceti kop grošů na zbožné účely a odkaz Mikulášovu bratrovi; u bratrů Kupečků se jedná hlavně o předání péče o Mikulášovu manželku žijícímu bratrovi a zároveň hlavnímu dědici; u rodiny Herešů o žádné reflexi přání svého předchůdce hovořit nelze, stejně tak i v případě Matouše Machů s Wolfgangem Laslem a sourozenců Alžběty Velkové a Jíry Farářovic; u bratrů Račmanů se reflexe projevila Petrovou snahou získat celé dědictví po jeho zemřelém synovci Kalixtovi, protože byl určen jako jeho dědic v Hronově závěti.

Díky tomu, že jsem při svém výzkumu probádala i další archiválie a neomezila jsem se pouze na zkoumané období 1455-1550, získala jsem velké množství informací právního charakteru o rodině Račmanů a lidech s nimi spřízněných a o dětech Wolfganga Lasla. O rodině Račmanů se mi podařilo získat informace o pěti generacích přibližně ve stoletém období. Dá se říci, že ústřední postavení zaujaly hlavně dva dědické spory, které vedli synové Petra Račmana: Matouš o Blahotovské dědictví a Jakub o svůj vlastní majetek. Nevím, co se s rodinou Račmanů stalo, ale poslední zprávy, které jsem byla schopná spojit s jejich rodinou, byly datovány do padesátých let 16. století.

Druhá část výzkumu se zabývala rozborem dluhů a pohledávek uvedených v testamentech. Mým zájmem bylo postihnout mobilitu testátorů, tedy jak daleko od Soběslavi vedli testátoři své „obchody,“ protože u osob, které byly v této části testamentů zaznamenány, bylo uvedeno i odkud pocházejí (např. Jíra z Hodětína – č. 2) a zda se tyto lokality nacházely na Rožmberském dominiu nebo mimo něj. Ze zjištěných čísel vyplynulo, že celkem 88 lokalit se nacházelo do 20 kilometrů od Soběslavi, což představovalo vzdálenost, na které si Soběslavští byli schopni ohlídat své „obchody.“ Jde o dvě třetiny všech uvedených lokalit. U vzdálenějších lokalit mohlo být problematické dostat závazkům nebo si ohlídat dlužníky, protože jakákoli delší cesta byla vždy spojena s nějakým rizikem.

Co se týče majitelů jednotlivých lokalit, nejvíce (celkem čtyřicet jedna krát) se objevili Rožmberkové. Mezi další majitele se řadili klienti pánů z Rožmberka, páni z Hradce, město Tábor či Šternberkové. Rozmanitost majitelů byla dána tím, že i když Soběslav byla poddanským městem Rožmberků, neobklopovaly ji pouze lokality jim patřící, ale i lokality jiných pánů, například Nedědický újezd, který bezprostředně sousedil se Soběslaví, patřil městu Tábor. Z toho vyplývá, že „obchodní“ kontakty testátorů neznaly hranic nejen panství, ale ani hranic zemských.

6. Použité zdroje

Archivní prameny

Kšafty městských a předměstských sousedů a městského obyvatelstva (1455-1523), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. I B 3/1-3/49, inv. č. 255-303, kt. č. 11

Kšafty městských a předměstských sousedů a městského obyvatelstva (1528-1550), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. I B 3/50-3/76, inv. č. 304-330, kt. č. 12

Testament Ofky z Větrního, SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. I A 6/12, kt. č. 10a

Testament Petra Račmana, SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. III F 1, inv. č. 1060, kt. č. 52

Kniha zápisů domů ve městě a na předměstí založená roku 1456 (1456-1541), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. II B 1/1, inv. č. 631, kn. č. 298

Kniha na trhy městských domů a selských gruntů vesnic městu patřících (1480-1637), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kn. č. 298

Záležitosti civilní sporné (1512-1630), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. III I 2, kt. č. 102

Pozůstalosti, kšafty, inventáře pozůstalého jmění, projednávání pozůstalosti, žádosti o vydání dědických podílů, záležitosti sirotčí a poručenské (1516-1572), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. III I 3, inv. č. 1084, kt. č. 135

Počty purkmistrů na příjem a vydání obecních peněz (1484-1528), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/1-4/17, inv. č. 1164-1180, kt. č. 486

Rejstřík příjmů a vydání purkmistrů (1529-1546), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/18-4/36, inv. č. 1181-1200, kt. č. 487

Rejstřík příjmů a vydání purkmistrů (1546-1561), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/37-4/50, inv. č. 1201-1214, kt. č. 488

Rejstřík příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1562-1575), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/51-4/66, inv. č. 1215-1230, kt. č. 489

Rejstřík příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1575-1593), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/67-4/85, inv. č. 1231-1249, kt. č. 490

Rejstřík příjmů a vydání primasů a purkmistrů (1594-1600), SOkA Tábor, AM Soběslav, sign. č. IV A 4/86-4/96, inv. č. 1250-1260, kt. č. 491

Vydané prameny

Čelakovský, Jaromír, Codex Iuris Municipalis Regni Bohemiae II, Praha 1985

- Čelakovský, Jaromír, Sbírnka pramenů práva městského království českého, Díl I., Privilegia měst pražských, Praha 1886
- Haas, Antonín, Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452, Codex Iuris Municipalis Regni Bohemiae, Tonus IV-1, Praha 1954
- Hradilová, Marta, Soběslavské kšafy, Tábořský archiv 4, 1992, s. 47-103
- Jireček, Josef a Hermenegild, M. Brikcího z Licka Práva městská, Praha 1880
- Říhová, Hana Testamentární praxe soběslavských měšťanů v letech 1525-1600, rigorózní práce FF UK-PVH, Praha 2008
- Říhová, Hana, Život soběslavských měšťanů v letech 1525-1550 z pohledu jejich testamentů, výběrová edice, diplomová práce FF UK-PVH, Praha 2007
- Tecl, Rudolf, Dodatek k soběslavským kšaftům, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 99-100

Historické příručky a pomůcky

- Bělič, Jaromír – Kamiš, Adolf – Kučera, Karel, Malý staročeský slovník, Praha 1978
- Bláhová, Marie, Historická chronologie, Praha 2001
- Daňhelka, Jiří, Směrnice pro vydávání starších českých textů, Husitský Tábor 8, 1985, s. 285-301
- Gebauer, Slovník staročeský, Díl I-II, Praha 1970
- Kalný, Adolf a kol., Soupis urbářů jihočeských archivů 1378-1773, Díl 1. a 2., České Budějovice 1976
- Kuča, Karel, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I-III, IV, Praha 1996-1998, 2004
- Lintner, Jan, Archiv města Soběslav 1371-1945 (1950), Inventář, Díl I. a II., České Budějovice 1965
- Lintner, Jan – Salák, František, Okresní archiv v Soběslavi. Průvodce po fondech a sbírkách, Soběslav 1958
- Pešta, Jan, Encyklopedie českých vesnic, vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, Díl II., Jižní Čechy, Praha 2004
- Profous, Antonín, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, I-IV, Praha 1947-1957
- Sedláček, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého, Díl III., Budějovicko, Praha 1994

Sedláček, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého, Díl IV., Vysočina Táborská, Praha 1995

Sedláček, August, Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1998

Sedláček, August, Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách, Praha 1923

Svoboda, Jan – Šmilauer, Vladimír, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, Díl V., Dodatky k dílu Antonína Profouse, Praha 1960

Tříška, Karel a kol., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl V., Jižní Čechy, Praha 1986

Literatura

Bartlová, Milena – Černeš, Petr, Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI., 1437-1526, Praha – Litomyšl 2007

Bobková, Lenka, Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku, Praha 2010

Cikhart, Roman, Město Soběslav, Soběslav 1907

Cikhart, Roman, Šlechtické a erbovní rodiny z Táborska, Jihočeský sborník historický 5, Tábor 1932, s. 61-68, 104-111 a 133-143

Cikhart, Roman, Táborsko. Popis přírodní, historický a národopisný, Tábor 1921-1922

Hoffmann, František, České město ve středověku, Praha 1992

Hradilová, Marta, Dorota z Hobzí (Pokus o portrét jihočeské šlechtičny jagellonského období), Táborský archiv 10, 2001-2002, s. 175-213

Hrubá, Michaela, „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severovýchodních Čech v předbělohorské době, Ústí nad Labem 2002

Jirková, Pavla, Jihlavské testamenty na přelomu 16.-17. století: prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociologii, Sborník archivních prací 60/2, 2010, s.3-278

Jíšová, Kateřina – Doležalová, Eva, Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití, Praha 2006

Kavka, František, Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce, Praha 1998

Krajíc, Rudolf, Archeologický výzkum historického jádra Soběslavi, Husitský tábor 10, 1988-1991, s. 121-137

Krzenek, Thomas, Prager Frauentestamente des 15. Jahrhunderts, Documenta Pragensia XIII., 1996, s. 69-79

Le Goff, Jacques, Kultura středověké společnosti, Praha 1990

- Lintner, Jan, Soběslav 1390-1940. 550 let města Soběslavě, Soběslav 1941
- Malý, Karel a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha 1999
- Malý, Tomáš, Co nabízejí (raně novověké) testamenty? Zamyšlení nad možnostmi kvantifikace, Časopis Matice moravské 126, 2007, s. 251-265
- Malý, Tomáš, Kterak „Starochrudimští“ na smrtelném loži kšaftovali. Testamentární praxe v raně novověké Chrudimi, Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 13-36
- Malý, Tomáš, „...nechtěje tomu, aby jací soudové a nevole po mé smrti byly...“ (Dědická praxe a pozůstalostní konflikty v raně novověké Chrudimi), Chrudimský vlastivědný sborník 8, 2004, s. 55-100
- Pešek, Jiří, Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské, Pražský sborník historický 15, 1982, s. 63-92
- Rak, Petr, Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století, Sborník archivních prací 48/2, 1998, s. 3-107
- Smrž, Emil, Soběslavsko: monografie okresu soběslavského, Soběslav 1930
- Šimůnek, Robert, Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472, Praha 2003
- Tecl, Rudolf, O jednom nepochopeném výročí (aneb) kdy se stala Soběslav městem?, Kraj kalicha 3/15, 1990, s. 9-12
- Tecl, Rudolf, Styky Soběslavi a Tábora ve světle tzv. Purkmistrovských počtů let 1484-1526 a dalších soudobých písemností soběslavského městského archivu, Tábořský archiv 11, 2002, s. 109-137

7. Přílohy

Příloha I

Tabulka 1. Soupis soběslavských kšaftů 1455-1550

Číslo kšaftu	Jméno testátora, datace kšaftu	Místo uložení	Strana v edici ²⁴⁵
1	Vaněk Moskuotov 10. 3. 1455	AM Soběslav, sign. č. I B 3/1, inv. č. 255, kt. č. 11	48-49
2	Velíšek Vykopalovic 15. 1. 1458	AM Soběslav, sign. č. I B 3/2, inv. č. 256, kt. č. 11	49
3	Petr řečený Žák 12. 11. 1458	SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, sign. č. I B 5 AE 42	50-51
4	Štěpán 18. 2. 1459	AM Soběslav, sign. č. I B 3/3, inv. č. 257, kt. č. 11	51-52
5	Petr Maxant 9. 5. 1462	AM Soběslav, sign. č. I B 3/4, inv. č. 258, kt. č. 11	52-54
6	Mikuláš řečený Čadek 14. 10. 1465	AM Soběslav, sign. č. I B 3/5, inv. č. 259, kt. č. 11	54-55
7	Matěj řečený Havrda 19. 10. 1465	AM Soběslav, sign. č. I B 3/6, inv. č. 260, kt. č. 11	55-56
8	Jan řečený Kušal 22. 8. 1467	AM Soběslav, sign. č. I B 3/7, inv. č. 261, kt. č. 11	56
9	Petr řečený Slach 15. 10. 1468	AM Soběslav, sign. č. I B 3/8, inv. č. 262, kt. č. 11	57
10	Václav řečený Taušek 24. 10. 1470	AM Soběslav, sign. č. I B 3/9, inv. č. 263, kt. č. 11	57-58
11	Jiří Ovsík 28. 2. 1471	AM Soběslav, sign. č. I B 3/10, inv. č. 264, kt. č. 11	58
12	Kateřina Kuchařka 2. 6. 1471	AM Soběslav, sign. č. I B 3/11, inv. č. 265, kt. č. 11	59
13	Trhlý řečený Prokop 7. 7. 1471	AM Soběslav, sign. č. I B 3/12, inv. č. 266, kt. č. 11	59-60
14	Martin Hanušů 13. 4. 1473	AM Soběslav, sign. č. I B 3/13, inv. č. 267, kt. č. 11	60-61
15	Valeš z předměstí 14. 8. 1473	AM Soběslav, sign. č. I B 3/14, inv. č. 268, kt. č. 11	61
16 ²⁴⁶	Jíra syn Dominuov 10. 9. 1477	Archiv města Prahy, rukopis č. 2094 f. F. 29	61-62
17	Mikuláš Tkadlec 3. 10. 1482	AM Soběslav, sign. č. I B 3/16, inv. č. 270, kt. 11	62-63
18	Dušek řezník 15. 10. 1482	AM Soběslav, sign. č. I B 3/17, inv. č. 271, kt. 11	63-64

²⁴⁵ Kšafy od č. 1 do č. 54 kromě č. 41 editovala M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy*.

²⁴⁶ Místo uložení kšaftu Jíry, syna Dominova jsem převzala z Josef TEIGE, *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*, Díl XXVIII., Praha 1912.

19	Matěj Mráz 21. 12. 1482	AM Soběslav, sign. č. I B 3/18, inv. č. 272, kt.11	64
20	paní Anna 20. 9. 1486	ANM, sbírka F-Soběslav (c-věci soukromé), kt. č. 174, opis	65-66
21	Kouba Hluchý 25. 3. 1487	AM Soběslav, sign. č. I B 3/19, inv. č. 273, kt.11	66
22	Petr Tlach 1. 5. 1487	AM Soběslav, sign. č. I B 3/15, inv. č. 269, kt.11	66-67
23	Mikuláš Kupeček 14. 11. 1489	AM Soběslav, sign. č. I B 3/19a, inv. č. 3352, kt.11	68-70
24	Hanzl ausknecht Hronů 8. 12. 1490	AM Soběslav, sign. č. I B 3/20, inv. č. 274, kt.11	70-71
25	Jíra Kupeček 24. 6. 1490	AM Soběslav, sign. č. I B 3/21, inv. č. 275, kt.11	71-72
26	Martin kolář 27. 8. 1492	AM Soběslav, sign. č. I B 3/22, inv. č. 276, kt.11	72-73
27	vdova Dorota Borkovcová 11. 10. 1494	AM Soběslav, sign. č. I B 3/23, inv. č. 277, kt.11	73
28	Kyerovský měštěnin 10. 7. 1495	AM Soběslav, sign. č. I B 3/24, inv. č. 278, kt.11	73-74
29	Jana manželka Kříže Palečka, 10. 12. 1497	AM Soběslav, sign. č. I B 3/25, inv. č. 279, kt.11	74-75
30	Matěj Trxa 1497	AM Soběslav, sign. č. I B 3/26, inv. č. 280, kt. č. 11	75
31	Tůma Husata 31. 5. 1499	AM Soběslav, sign. č. I B 3/27, inv. č. 281, kt. č. 11	75-76
32	Václav Rybář 1503	AM Soběslav, sign. č. I B 3/28, inv. č. 282, kt. č. 11	76-77
33	Barbora manželka Havla Touška, 1504	AM Soběslav, sign. č. I B 3/29, inv. č. 283, kt. č. 11	77-78
34	Martin Hereš 16. 1. 1506	AM Soběslav, sign. č. I B 3/30, inv. č. 284, kt. č. 11	78
35	Martin kramář 21. 1. 1506	AM Soběslav, sign. č. I B 3/31, inv. č. 285, kt. č. 11	78-79
36	Ondráček ujec 10. 4. 1506	AM Soběslav, sign. č. I B 3/32, inv. č. 286, kt. č. 11	79
37	Zítek 9. 5. 1508	AM Soběslav, sign. č. I B 3/33, inv. č. 287, kt. č. 11	80
38	Tomáš Křikava 1510	AM Soběslav, sign. č. I B 3/34, inv. č. 288, kt. č. 11	80-81
39	Dorota z Hobzí 14. 1. 1511	AM Soběslav, sign. č. I B 3/35, inv. č. 289, kt. č. 11	81-82
40	Ondra z Krtova 5. 3. 1511	AM Soběslav, sign. č. I B 3/36, inv. č. 290, kt. č. 11	82
41 ²⁴⁷	Dorota z Hobzí 22. 5. 1511	SOA Třeboň, sbírka Cizí rody I. (listiny), sign. z Hobzí, inv. č. 325	99-100
42	Hron Račman 30. 6. 1513	AM Soběslav, sign. č. I B 3/37, inv. č. 291, kt. č. 11	83

²⁴⁷ Edici kšaftu vytvořil R. TECL, *Dodatek k soběslavským kšaftům.*

43	Dorota Vránová 8. 9. 1513	AM Soběslav, sign. č. I B 3/38, inv. č. 292, kt. č. 11	83-84
44	Dušek Cíp 28. 6. 1514	AM Soběslav, sign. č. I B 3/39, inv. č. 293, kt. č. 11	84
45	Jiřík Sklenička 2. 3. 1515	AM Soběslav, sign. č. I B 3/40, inv. č. 294, kt. č. 11	84-85
46	Jiří Škrle 22. 7. 1516	AM Soběslav, sign. č. I B 3/41, inv. č. 295, kt. č. 11	87
47	Jan Špaymichal 21. 10. 1516	AM Soběslav, sign. č. I B 3/42, inv. č. 296, kt. č. 11	87-88
48	vdova Anna Rýmarka 4. 6. 1518	AM Soběslav, sign. č. I B 3/43, inv. č. 297, kt. č. 11	88-89
49	vdova Marta Klečková 22. 8. 1519	AM Soběslav, sign. č. I B 3/44, inv. č. 298, kt. č. 11	89
50	Řehoř kovář 1. 11. 1520	AM Soběslav, sign. č. I B 3/44a, inv. č. 3353, kt. č. 11	89-90
51	Petr Račman 1522	AM Soběslav, sign. č. III F 1, inv. č. 1060, kt. č. 52	92-94
52	Volf Kuchař 18. 4. 1523	AM Soběslav, sign. č. I B 3/47, inv. č. 301, kt. č. 11	94-95
53	Hron Čertovic 8. 6. 1523	AM Soběslav, sign. č. I B 3/48, inv. č. 302, kt. č. 11	95-97
54	Matěj Vocelka 24. 9. 1523	AM Soběslav, sign. č. I B 3/49, inv. č. 303, kt. č. 11	97-98
55 ²⁴⁸	Pavel Šitra 11. 9. 1528	AM Soběslav, sign. č. I B 3/50, inv. č. 304, kt. č. 12	47-49
56	Mikuláš Svalovec 4. 1. 1530	AM Soběslav, sign. č. I B 3/51, inv. č. 305, kt. č. 12	49-50
57	Tomáš Rýmar 26. 2. 1530	AM Soběslav, sign. č. I B 3/52, inv. č. 306, kt. č. 12	51-52
58	vdova Dorota Kušalová 1. 10. 1530	AM Soběslav, sign. č. I B 3/53, inv. č. 307, kt. č. 12	53
59	Matuš Machů 28. 3. 1531	AM Soběslav, sign. č. I B 3/54, inv. č. 308, kt. č. 12	54-56
60	vdova Alžběta Velková 30. 12. 1531	AM Soběslav, sign. č. I B 3/55, inv. č. 309, kt. č. 12	56-59
61	Jíra Farářův 30. 1. 1532	AM Soběslav, sign. č. I B 3/56, inv. č. 310, kt. č. 12	59-60
62	Vít Bonušů 5. 3. 1532	AM Soběslav, sign. č. I B 3/57, inv. č. 311, kt. č. 12	60-61
63	Ambrož sladovník 10. 11. 1532	AM Soběslav, sign. č. I B 3/58, inv. č. 312, kt. č. 12	61-62
64	Jíra Svojšů 22. 1. 1534	AM Soběslav, sign. č. I B 3/59, inv. č. 313, kt. č. 12	63-64
65	Kateřina Kříšťanová 9. 1. 1537	AM Soběslav, sign. č. I B 3/60, inv. č. 314, kt. č. 12	64-66
66	Bartoš mlynář	AM Soběslav, III I 3, kt. č. 135	66-68

²⁴⁸ Od kšaftu č. 55 editovala H. ŘÍHOVÁ, *Testamentární praxe*. Kšaft č. 75 srov. H. ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských*.

	24. 4. 1537		
67	vdova Ofka z Větrního 19. 5. 1537	AM Soběslav, sign. č. I A 6/12, kt. č. 10a	68-70
68	Václav Postřihač 7. 11. 1538	AM Soběslav, sign. č. I B 3/61, inv. č. 315, kt. č. 12	70-71
69	Zikmund krejčí 5. 12. 1538	AM Soběslav, sign. č. I B 3/62, inv. č. 316, kt. č. 12	71-73
70	Jiřík Květoň 5. 1. 1539	AM Soběslav, sign. č. I B 3/63, inv. č. 315, kt. č. 12	73-74
71	Markéta Šemberská 1540	AM Soběslav, sign. č. I B 3/64, inv. č. 318, kt. č. 12	227-228
72	Johanka Železná 25. 2. 1541	AM Soběslav, sign. č. I B 3/65, inv. č. 319, kt. č. 12	74-75
73	Jan Strádal 2. 5. 1543	AM Soběslav, sign. č. I B 3/66, inv. č. 320, kt. č. 12	75-76
74	Jakub Marků 23. 5. 1543	AM Soběslav, sign. č. I B 3/67, inv. č. 321, kt. č. 12	76-78
75	Wolfgang Laslo 28. 9. 1544	AM Soběslav, sign. č. I B 3/68, inv. č. 322, kt. č. 12	77-78
76	Dorota Hanžková 13. 11. 1545	AM Soběslav, sign. č. I B 3/69, inv. č. 323, kt. č. 12	78-79
77	Bartoš krejčí 24. 9. 1546	AM Soběslav, sign. č. I B 3/70, inv. č. 324, kt. č. 12	79-80
78	Dušek Heršovic 1547	AM Soběslav, sign. č. I B 3/71, inv. č. 325, kt. č. 12	228-229
79	Jakub Račman z Višňového 30. 11. 1548	AM Soběslav, sign. č. I B 3/72, inv. č. 326, kt. č. 12	80-82
80	Martin Hradský 16. 3. 1549	AM Soběslav, sign. č. I B 3/73, inv. č. 327, kt. č. 12	82-83
81	Michal Šitra 1. 3. 1550	AM Soběslav, sign. č. I B 3/75, inv. č. 328, kt. č. 12	84-85
82	Jakub mečíř 1. 5. 1550	AM Soběslav, sign. č. I B 3/75, inv. č. 329, kt. č. 12	86-87
83	Jan Heršovic 2. 11. 1550	AM Soběslav, sign. č. I B 3/76, inv. č. 330, kt. č. 12	87-88

Příloha II

Privilegium udělené Jindřichem z Rožmberka Soběslavi 18. září 1390. Originál je uložen v Okresním archivu Tábor. Svůj volný překlad privilegia otiskl Jan Lintner ve své knize *Soběslav 1390-1940. 550 let města Soběslavě* na s. 13-17.

„Ve jménu Páně Amen. Poněvadž náš čas, žel, stálým obměňováním tak prchá, že navršování událostí budoucích ubírá na zřeteli skutkův minulých, musí býti závěrem muže rozvážného, aby události byly s důstojnou pamětí svého sepsání zachovány v takové úplnosti, aby až do běhu času budoucího s jistotou pravdy zůstaly neporušeny. A protož my Jindřich z Rožmberka známo činíme a vyhlašujeme všem vůbec, že konšelé přísežní a všecka obec města našeho Soběslavě, věrni naši milí, předstoupili osobně před nás společně a jednomyslně, pokorně a poníženě nás žádali a prosili, abychom jim za summu aneb úplatu devadesát šest kop grošů pražských z přirozené milosti a dobroty naší ráčili právo královské darovati a propůjčiti a řečené město naše na způsob měst královských osvoboditi. Protož my patřivše na jejich věrnost a zasloužení ustavičné, kterými se nám i předkům našim, vždy pevnou věrností a neustálými službami až dosud zalíbili, k rozšíření jejich ráčili jsme z takových a slušných a hodných příčin s dobrým rozvážením dobrotivě svolili a jim i všem budoucím jejich i jednomu z nich svrchu dotčené právo královské dopustili jsme a dopouštíme, darovali jsme a darujeme podle rozsahu moci naší a jmenované město naše Soběslav spolu s dědictvím dvaceti lánů, mezi kterými i dědictví zahrad jest obsaženo, k dotčenému městu našemu od starodávna přináležející jsme osvobodili a osvobozujeme a tímto listem takto ustanovujeme a nařizujeme, aby ti měšťané a obyvatelé všichni i jeden každý z nich obojího pohlaví jmenovaného města vůbec a společně, kteří tu nyní jsou aneb budoucí jejich a všichni, kteří potomně budou všichni i jeden každý práv a svobod, obdarování a milostí pokojně užívali a je zúplna měli, kterýchž královská města až dosud užívala a jakýmkoliv způsobem užívají a potomně užívati budou, toto výslovně vyhrazujeme a vyjímáme. Jestliže by kdy nynějších neb budoucích časů některý obyvatel jmenovaného města jakýmkoliv způsobem učinil vraždu, skrze tu vraždu potom od statku svého odběhl, týž statek buď movitý nebo nemovitý všecek nám a budoucím dědicům našim bez překážky těchto udělených svobod nemají a nebudou nikomu jinému příslušet, nýbrž plně připadnou naší milosti. V rozepřích pak soudních takto ustanovujeme, dopouštíme a míti chceme, aby ten, komu by se nálež konšelův tu v Soběslavi nelíbil, mohl se volně odvolati k vyslyšení (té

pře) k přísežným do Budějovic. Pakli by opět některé straně nález přísežných budějovických nevyhovoval, tehdy mají a jsou povinni vždy dotčené pře vznášeti na nás a naše budoucí k vyslyšení, kteréž my potom s radami našimi stavu rytířského máme rozhodnouti a konečně rozsouditi. Avšak pokuty za přestupky, které nám přináležejí mají býti zachovány podle obyčeje, jak od starodávna tomu bývalo, a mají připadnouti nám a budoucím našim.

Než jestliže by nám a budoucím našim nastala potřeba proti nepřátelům ven ze země a nebo na pomezí této země české se pozastaviti (čehož Bůh uchovej), tehdy výš dotčení měšťané ze Soběslavě tak jako jiní obyvatelé měst a městeček beze všeho odporu a reptání nám i našim budoucím svými vlastními těly i jízdou pomocí mimo zem podle ostatních našich měst budou povinni přispěti. Kromě toho povolili jsme jim také milostivě a přejeme jim a dopouštíme, aby statkové měšťanův našich v Soběslavi movití i nemovití, kterékoliv mají, měli, neb míti budou, jakýmž koli jménem by mohli býti jmenováni, ani na nás, ani na dědice a budoucí naše nikdy nespadli, i kdyby kdokoliv z nich bez dětí sešel, než toliko na nejbližší jejich příbuzné, kterýmž by odkázali. I také kdyby ani za života ani při smrti o takovém statku nařízení neučinili, čehož Bůh uchovej, podle obyčeje královských měst budou povinni bráti zřetel na nejbližší jich jak svrchu pověděno, bez všelijakého odporu a překážky naší i budoucích našich, v čemž i budoucí naši jim žádné nevole ani překážky neučiníme, ale celé toto naše a s dobrou rozvahou učiněné obdarování a udělené svobody slibujeme a připovídáme pevně a milostivě skrze nás a dědice budoucí naše buďto komisaře nebo nějaké poručníky po všecy budoucí časy bez všelijakých překážek a překrucování držeti a zachovati a proti každému, kdo by tomu odpovídal, chrániti. A protož žádnému člověku z dědicův a komukoliv z budoucích našich nenáleží a nesluší tento list a co v něm obsaženo jest zrušiti, aneb proti němu nějakým způsobem jednati aneb jakkoli jej z rukou jmenovaných měšťanů bez jejich vůle mocí bráti, neboť sebe i dědice své nynější i budoucí všechny a jednoho každého, což v něm obsaženo jest, a nařizujeme tak, aby toto naše obdarování ze zdravého uvážení a dobré vůle učiněné mělo stálou platnost na věčné časy. Tento list dali jsme jmenovanému městu a téhož města měšťanům nynějším i všem jich potomkům poříditi a s plným a jistým naším vědomím větší pečeť naší přivěsili a k tomu pro lepší a dokonalé svědomí tohoto obdarování, požádali jsme urozených pánů a přátel našich milých, pana Viléma z Landštejna a pana Jana z Hradce, svědků víry hodných, že jsou své pečeti vedle naší pečeti k tomuto listu k naší žádosti přivěsili.

Dán na Krumlově léta Páně tisícího třístého devadesátého tu neděli před sv. Matoušem, apoštolem a evangelistou (18. září 1390).

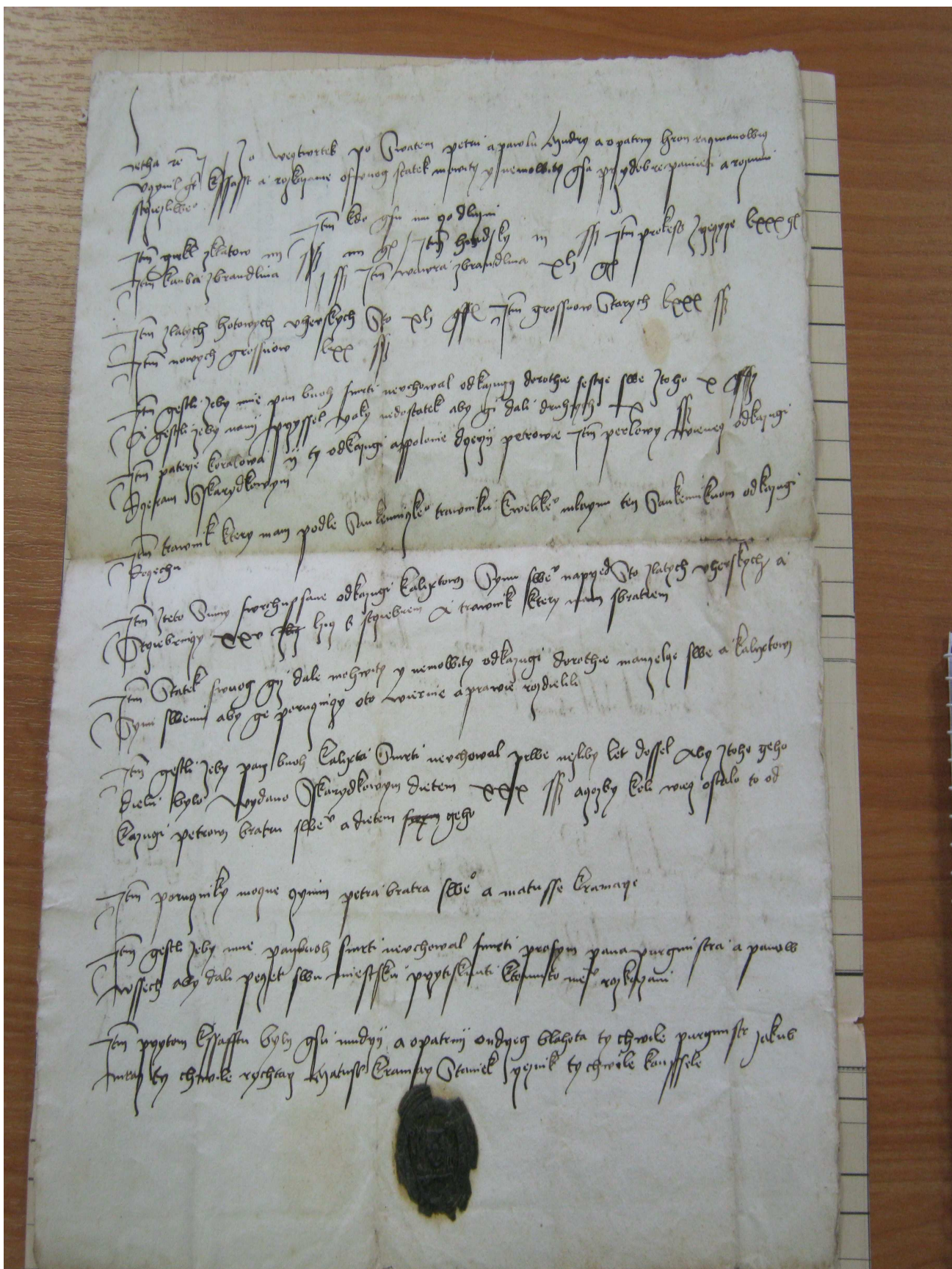
Příloha III

Pozdější český překlad privilegia Karla IV. z 4. srpna 1366.²⁴⁹

„My Karel z boží milosti Římský císař, po vše časy rozmnožitel říše a král český, vyznáváme a známo činíme tímto listem všem, ktož jej uzří nebo uslyší čtúce, že naše město Pražské Veliké nemá mierného (vyměřeného) dědictvie neb zvláštnieho, jako jiná naše města v Čechách a proto veliké škody béře a více by hynulo neb scházelo, jestli že bychom se v to nevložili královskou milostí, protož s rozmyšleným rozmyslem, s radú našich věrných a s právým vědomím činíme tomu Velikému městu Pražskému takovú milost, jakož vezpod psáno stojí, tak aby všickni měšťané tu, jich dědicové a potomní, věčně forberky, dědictvie, zvlastnosti, platy, penieze, domy a dědiny na zemi kupovati mohli a ty zase prodávati mohli, jakož často jim potřebie bude nebo kdyby oni chtěli, v městě i na zemi, kromě kněžského zboží, neb takového zboží kupovati nemají. Také mieníme a chcem my v takové příhodě, jestli že by jeden anebo více než jeden, i kterak jich také mnoho bylo, mužie neb ženy, měšťané neb měšťanky v tom Velikém městě Pražském, jenž jsou nebo potom budú v budúciach časiech, umřeli bez poručenstvie, jenž by oni z svého života dědicuov, synuov nebo dcer nepozuostavili, tak mieníme a chcem my královskou milostí, aby všechny takových měšťanuov neb měštěk forberky neb dvory, dědictvie, zvlastnosti, platy, penieze, domy i dědiny, kterak by to jmenováno mohlo býti, movité i nemovité zboží, na nejbližšie přirozené přáteli, buď to na mužské neb na ženské pokolenie, spadlo beze všie překážky. Také jest naše vuole a úmysl, aby tato jmenovaná milost naše těm pomáhala a ku požitku přišla, jenž každý den trpie zlé i dobré s Větším napřed jmenovaným městem Pražským, vynímajíce ty, kteří k jich šosu přisedie s nájemníky. Toho na svědectvie tento list pečeti našeho císařského majestátu zapečetěn jest, jenž dán v Praze po Kristově narození třinácte leth a potom šedesátého a šestého léta najbližšie úterý po dni svatého Vavřince, království našich římského jedenmezcítma, českého dvacátého a císařstvie ve dvanáctém létě.

²⁴⁹ Srov. Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Sbírka pramenů práva městského království českého, Díl I., Privilegia měst pražských*, Praha 1886, s. 143-144.

Příloha IV

Příloha V – rodokmen Račmanů

Jan Račman † asi 1492

Kateřina, dcera Stibiánka z Čechtic

 Hron Račman † asi 1513 Dorota 	 Petr Račman † asi 1522 Manda, dcera Jakuba Pokuse 	 Markyta 	 Dorota 	 neznámé dcery
 Kalixt † asi 1521 	 Matouš † před 1553 Voršila 	 Jakub 	 Dorota † 1541 1. Ondřej Blahota † mezi 1523-1527 2. Jiřík Blahota (Hondl) † 1541 	 Apolena Markyta (Makuška) Ludmila Kašpar Holub
 Verunka 	 David 	 Václav 	 Voršila 	 Vincens † před 1553 Dorota
		 Jan Šejnoha (1.) † před 1541 	 Anna 	 Bartoš (Bartoloměj) (2.) † 1541
		 neznámé dítě 	 Kateřina 	

Příloha VI – rodokmen Hondlů

Kašpar Hondl † před 1533

Markéta

|

Jiřík Hondl (Blahota) †1541	Jakub Hondl	Maruše	Kateřina	Mandalena	Anna
Dorota † 1541		Dobeš Hradský	Havlíček	1. Jan Šitra †1539 2. Václav Šitra	Hans kožešník
Bartoš (Bartoloměj) † 1541					

Příloha VII

Tabulka 2. Soupis lokalit, v nichž se nacházely pohledávky testátorů

Název obce	rok	kšaft č.	počet výskytů	majitel lokality
Bechyně ²⁵⁰	1489	23	4	Šternberkové
Bělá ²⁵¹	1462	5	2	Rožmberkové
Benešov ²⁵²	1477	16	1	Šternberkové
Benešovec ²⁵³	1468	9	1	Bechyňové z Lažan
Bernartice ²⁵⁴	1462	5	1	Rynárt od Dubu
Blatec ²⁵⁵	1482	18	1	Šternberkové
Borkovice ²⁵⁶	1459, 1523	4, 53	3	Páni z Rožmberka
Bořetín ²⁵⁷	1515	45	1	
Brandlín ²⁵⁸	1459, 1513	4, 42	3	Olbramové ze Štěkře
České Budějovice	1467, 1471, 1489, 1514	8, 13, 23, 44	5	král
Německý Brod ²⁵⁹	1531	60	2	Trčkové z Lípy
Vyšší Brod ²⁶⁰	1489, 1515	23, 45	2	místní cisterciácký klášter
Březina ²⁶¹	1515	45	1	Rožmberkové
Březnice ²⁶²	1482	19	1	vladykové z Mlékovic
Budislav ²⁶³	1515	45	1	Doudlebští z Doudleb
Bukovina ²⁶⁴ (Buková)	1473	14	1	

²⁵⁰ K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 17.

²⁵¹ Jde o vesnici jižně od Kaplice. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 12; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 20.

²⁵² Jde zřejmě o Benešov (dnešní okresní město ve středních Čechách), protože zde měl pohledávku Jíra, syn Dominův, který byl měšťanem Nového Města pražského.

²⁵³ Tato ves patřila k Bechyni, v 16. století zpusťla. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 10-11 a 16.

²⁵⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 17-18.

²⁵⁵ Tato vesnice patřila k Bechyni, srov. A. PROFOUS, *Místní jména*, s. 82.

²⁵⁶ J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 37.

²⁵⁷ Majitele se nepodařilo určit.

²⁵⁸ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 54; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 27.

²⁵⁹ K. KUČA, *Města a městečka 2.*, s. 52; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 68-69.

²⁶⁰ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 996.

²⁶¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 61; týž, *Hrady IV.*, s. 273.

²⁶² A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 62.

²⁶³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 79; týž, *Hrady IV.*, s. 91-92; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 31.

²⁶⁴ Zřejmě jde o vesnici Bukovou u Mladé Vožice. Majitele se nepodařilo určit.

Dolní Bukovsko ²⁶⁵	1523	53	1	Rožmberkové
Cáhlov (Freistadt)	1495	28	1	Habsburkové
Čečkov ²⁶⁶	1510	38	1	Šternberkové
Čejnov ²⁶⁷	1462, 1487	5, 22	2	Rožmberkové
Čelkovice ²⁶⁸	1515	45	1	Královské město Tábor
Čeraz ²⁶⁹	1462, 1523	5, 53	2	Rožmberkové
Černovice ²⁷⁰	1462, 1489, 1515, 1550	5, 23, 45, 81	4	Rožmberkové
Daubice (Doubí) ²⁷¹	1459	4	1	Královské město Tábor
Deštná ²⁷²	1515, 1520	45, 50	3	Rožmberkové
Dírná ²⁷³	1459, 1482, 1515, 1523	4, 18, 45, 53	6	Rútové z Dírného
Dobrohošť ²⁷⁴	1462	5	1	Svatkovští z Dobrohoště
Domašín ²⁷⁵	1477	16	1	Královské město Tábor
Doňov ²⁷⁶	1515, 1523	45, 53	3	Rožmberkové
Dráčov ²⁷⁷	1465, 1510, 1515	6, 38, 45	4	1465-Petr z Dráchova, po r. 1505 Kateřina Minstrberská
Hartmanice ²⁷⁸	1473	14	1	Bechyňové z Lažan
Hlavatce ²⁷⁹	1473, 1482, 1489	14, 18, 23	3	Roubíkové z Hlavatec a vladykové z Vyhnanic
Hodětín ²⁸⁰	1458, 1465, 1468	2, 6, 9	3	Bechyňové z Lažan
Holubov ²⁸¹	1467	8	1	Rožmberkové

²⁶⁵ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 83; týž, *Hrady III.*, s. 193.

²⁶⁶ Jde o dvůr, který patřil k Bechyni, srov. A. PROFOUS, *Místní jména I.*, s. 270.

²⁶⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 78-86.

²⁶⁸ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 95.

²⁶⁹ ²⁶⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 78-86.

²⁷⁰ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 115.

²⁷¹ Emil SMRŽ, *Soběslavsko, monografie okresu soběslavského*, Soběslav 1930.

²⁷² A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 129; týž, *Hrady IV.*, s. 78-86.

²⁷³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 164; týž, *Hrady IV.*, s. 339-340; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 63-67.

²⁷⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 141.

²⁷⁵ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 151-152.

²⁷⁶ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 128.

²⁷⁷ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 131; týž, *Hrady IV.*, s. 302-303.

²⁷⁸ Ves patřila k bechyňskému hradu, srov. J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 128; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 10-11 a 208.

²⁷⁹ E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 73-76.

²⁸⁰ Ves patřila k Bechyni, srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 10-11.

Horusice ²⁸²	1550	81	1	Rožmberkové
Jindřichův Hradec ²⁸³	1455, 1458, 1467, 1482, 1486, 1549	1, 3, 8, 19, 20, 80	6	páni z Hradce
Chlebov ²⁸⁴	1487, 1492, 1515	21, 26, 45	3	poddanské město Soběslav
Chotěboř ²⁸⁵	1515	45	1	Trčkové z Lípy
Chotémice ²⁸⁶	1489, 1515	23, 45	2	páni z Hradce
Chotoviny ²⁸⁷	1462	5	1	Rožmberkové
Choustník ²⁸⁸	1462, 1482	5, 18	4	Rožmberkové
Jaromeř ²⁸⁹	1515	45	1	Rožmberkové
Jebutín ²⁹⁰	1530	57	1	
Jistebnice ²⁹¹	1482, 1489	18, 23	2	vladykové Kozští z Kozího
Jižná ²⁹²	1523	53	1	Rožmberkové
Kalice (Kaliště) ²⁹³	1465	6	1	Trčkové z Lípy
Kamenice nad Lipou ²⁹⁴	1489	23	1	Jan ze Šelmberka
Kaplice ²⁹⁵	1489	23	1	Rožmberkové
Klatovi ²⁹⁶	1513	42	1	král
Klečaty ²⁹⁷	1473	15	2	Jan ml. ze Soutic a Zbyněk ze Soběšina
Klenovice ²⁹⁸	1490, 1495, 1520, 1550	24, 30, 50, 81	4	královské město Tábor do r. 1547, pak Rožmberkové

²⁸¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 21-38.

²⁸² J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 130; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 150.

²⁸³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 260; týž, *Hrady IV.*, s. 33-45.

²⁸⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 310; týž, *Hrady III.*, s. 200.

²⁸⁵ Jde o město u Havlíčkova Brodu. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 324.

²⁸⁶ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 325; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 87-90.

²⁸⁷ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 329.

²⁸⁸ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 330; týž, *Hrady IV.*, s. 78-86.

²⁸⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 206-216.

²⁹⁰ Lokalitu se nepodařilo určit.

²⁹¹ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 32-36; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 375.

²⁹² A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 273.

²⁹³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 392.

²⁹⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 394.

²⁹⁵ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 399.

²⁹⁶ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 414.

²⁹⁷ Vesnice patřila k Týnu nad Vltavou, srov. J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 190.

Komárov ²⁹⁹	1482, 1515, 1523	18, 45, 53	9	Šternberkové
Kozmice ³⁰⁰	1462	5	1	Rožmberkové a Kateřina z Borotína
Krnov ³⁰¹	1550	81	1	Hohenzollernové
Krtov ³⁰²	1482, 1523	18, 53	2	Rožmberkové
Český Krumlov ³⁰³	1455, 1462, 1489, 1546	1, 5, 23, 74	5	Rožmberkové
Kunžak ³⁰⁴	1489	23	1	páni z Hradce
Kundratice ³⁰⁵	1523	53	1	Rožmberkové
Kvasejovice ³⁰⁶	1523, 1532	53, 63	2	Dvořečtí z Olbramovic a Přehořovští z Kvasejovic
Leštnice ³⁰⁷ (Leština)	1473	14	1	Rožmberkové
Německá Lhota (Nízká Lhota) ³⁰⁸	1468	9	1	Petr Březovec z Ostroměře
Zárybečná Lhota ³⁰⁹	1537	65	1	královské město Tábor
Lhotka ³¹⁰	1515	45	1	Jan z Leskovce
Linec	1495	28	1	Habsburkové
Lodhěřovice ³¹¹	1462	5	1	Páni z Hradce a krumlovský klášter

²⁹⁸ Tato vesnice byla součástí Nedvědickeho újezdu, který byl Zikmundem Lucemburským připsán roku 1437 Táboru. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 416; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 104-109.

²⁹⁹ Vesnice patřila na bechyňské panství. Srov. J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 135; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 207-208.

³⁰⁰ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 43-44.

³⁰¹ K. KUČA, *Města a městečka 3.*, s. 196.

³⁰² R. CIKHART, *Táborsko*, s. 45; A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 78-86.

³⁰³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 474; týž, *Hrady III.*, s. 21-38.

³⁰⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 483; týž, *Hrady III.*, s. 33-45.

³⁰⁵ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 137; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 231.

³⁰⁶ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 489; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 117-118.

³⁰⁷ Jde o Leštinu jižně od Stráže nad Nežárkou, která patřila na lomnické panství. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 170-176.

³⁰⁸ Tato vesnice patřila k hradu Kámen. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 393 a 522; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 319.

³⁰⁹ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 53.

³¹⁰ Jde zřejmě o Lhotku u Černovic, která patřila v 16. stol. ke Kamenici. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 511-512.

³¹¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 559; týž, *Hrady IV.*, s. 33-45.

Lomnice nad Lužnicí ³¹²	1489	23	1	Rožmberkové
Malšice ³¹³	1471	12	1	Rožmberkové
Mažice ³¹⁴	1459	4	1	Rožmberkové vladykové ze Soutic a
Mezimostí ³¹⁵	1462	5	1	Rožmberkové
Mezná ³¹⁶	1532	63	1	vladykové z Mezna
Miličín ³¹⁷	1462, 1489, 1506	5, 23, 36	7	Rožmberkové
Moravec ³¹⁸	1531	60	1	Lapáčkové ze Rzavého
Myslkovice (Myskovice) ³¹⁹	1486	20	1	Kašpar z Vlášence
Nedvědice ³²⁰	1471, 1477, 1530, 1537	13, 16, 57, 65	4	královské město Tábor
Neplachov ³²¹	1489, 1532	23, 62	3	Rožmberkové
Nětovice (Nitovice) ³²²	1515	45	1	páni z Hradce
Obora ³²³	1468	9	1	Rožmberkové
Písek	1477, 1523	16, 53	3	král
Pleše ³²⁴	1510, 1515	38, 45	4	Dorota z Hobzí, pak soběslavské záduší; páni z Hradce; Špulířové z Jiter
Pleš ³²⁵	1532	63	1	
Počátky ³²⁶	1489	23	1	páni z Hradce
Pohoří ³²⁷	1489, 1515	23, 45	2	Šternberkové

³¹² A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 563-564; týž, *Hrady IV.*, s. 170-176.

³¹³ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 58-60; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 585.

³¹⁴ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 139; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 282-283.

³¹⁵ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 599; týž, *Hrady III.*, s. 179-180.

³¹⁶ Zřejmě jde o Meznou u Soběslavi. Srov. A. PROFOUS, *Místní jména III.*, s. 66.

³¹⁷ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 605; týž, *Hrady IV.*, s. 234-237.

³¹⁸ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 100.

³¹⁹ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 140; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 625.

³²⁰ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 592; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 313.

³²¹ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 141.

³²² J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 318; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 649.

³²³ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 64.

³²⁴ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 142; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 699.

³²⁵ Lokalitu se nepodařilo určit.

³²⁶ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 704.

Předboř ³²⁸	1462, 1515	5, 45	3	Rožmberkové
Přehořov ³²⁹	1468, 1482, 1523, 1530, 1538	9, 18, 53, 57, 68	7	třeboňští augustiniáni, od přelomu 15. a 16. stol. Přehořovští z Kvasejovic
Radenín ³³⁰	1462, 1515	5, 45	3	Litvín a Zachař z Nemyšle, od devadesátých let 15. stol. Hrobští ze Sedlce
Radimov ³³¹	1515	45	1	Soběslav
Radouň ³³²	1471, 1487	13, 21	3	Páni z Hradce nebo Olbramové ze Štěkře
Ratibořice ³³³	1462	5	1	Měděncové z Ratibořic
Roudná ³³⁴	1515	45	2	Šternberkové
Rychnov ³³⁵	1489	23	1	Rožmberkové
Řečice ³³⁶	1499, 1513, 1515	31, 42, 45	3	páni z Hradce
Rýbce (Řípec) ³³⁷	1465, 1489, 1497, 1515	6, 23, 30, 45, 53	8	Rožmberkové
Samosoly ³³⁸	1468	9	1	vldykové ze Samosol
Skalice ³³⁹	1515	45	3	Jiřík Bradáč z Toušeně
Skopytec ³⁴⁰	1523	53	2	Malovcové z Pacova
Stráž nad	1513	43	5	Venclíkové z Vrchovišť

³²⁷ Tato ves příslušela ke Komárovu. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 711.

³²⁸ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 142; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 149-152.

³²⁹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 728; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 152-156.

³³⁰ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 74-76; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 383; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 746-747.

³³¹ AM Soběslav, sign. č. II B 1/2, inv. č. 632, kniha č. 298; R. CIKHART, *Město Soběslav*, s. 12.

³³² Může se jednat o čtyři vesnice, které leží u říčky Radou. Kostelní, Německá a Okrouhlá patřily pánům z Hradce, Hořejší Olbramům ze Štěkře. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 752.

³³³ J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 383; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 758

³³⁴ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 143; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 773.

³³⁵ Jedná se buď o Rychnov u Nových Hradů a nebo o Rychnov nad Malší (severně od Dolního Dvořiště) A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 782-783.

³³⁶ Zřejmě se jedná o Kardašovu Řečici. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 759; týž, *Hrady IV.*, s. 332-335.

³³⁷ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 144; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 403.

³³⁸ A. PROFOUS, *Místní jména IV.*, s. 11.

³³⁹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 800; týž, *Hrady III.*, s. 200-201.

³⁴⁰ Ves v 16. století patřila k Pacovu. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 804.

Nežárkou ³⁴¹				
Sudoměřice ³⁴²	1510	38	1	Šternberkové
Svákov	1465	6	1	královské město Tábor
Svinky ³⁴³	1523	53	1	Rožmberkové
Sviny ³⁴⁴	1515, 1523	45, 53	4	Rožmberkové
Štýrsko ³⁴⁵	1489	23	1	Habsburkové
Tábor	1462, 1471, 1489, 1530	5, 11, 23, 57	4	král
Třebějovice (Třebějice) ³⁴⁶	1459	4	2	
Třebiště ³⁴⁷	1523	53	1	
Třeboň ³⁴⁸	1462, 1471, 1489	5, 13, 23	4	Rožmberkové
Tučapy ³⁴⁹	1468, 1482, 1515	9, 18, 45	6	Tučapové z Tuča, od r. 1511 Petr Beran
Turákov ³⁵⁰	1482	18	1	
Týn nad Vltavou ³⁵¹	1482	18	1	vladykové ze Soběšína
Újezdec ³⁵²	1515	45	1	páni z Hradce
Ústrašice ³⁵³	1489	23	1	Kraselovští z Kraselova
Val ³⁵⁴	1473	14	4	Valovští z Úsuší
Vesce ³⁵⁵	1515, 1523	45, 53	2	královské město Tábor
Veselí nad	1462, 1468,	5, 9, 22,	4	Rožmberkové

³⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 836; též, *Hrady IV.*, s. 264-270.

³⁴² Jde o Sudoměřice u Bechyně, které patřily k bechyňskému hradu. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 847.

³⁴³ Adolf KALNÝ a kol., *Soupis urbářů jihočeských archivů 1378-1773*, Díl 1. a 2., České Budějovice 1976, s. 300-301; J. PEŠTA, *Encyklopedie vesnic*, s. 446.

³⁴⁴ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 145.

³⁴⁵ Zřejmě jde o Štýrsko v dnešním Rakousku.

³⁴⁶ Majitele se nepodařilo určit.

³⁴⁷ První správa vážící se k Třebišti je až z roku 1553, kdy bylo prodáno Ondřejem z Nebřehovic Vilémovi z Rožmberka. Srov. J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 146; E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 183-185.

³⁴⁸ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 896; též, *Hrady III.*, s. 125-134.

³⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 906; též, *Hrady IV.*, s. 89-90.

³⁵⁰ Lokalitu se nepodařilo určit.

³⁵¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 911; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 201.

³⁵² A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 925; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 202.

³⁵³ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 931.

³⁵⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 935; též, *Hrady III.*, s. 198.

³⁵⁵ Vesnice patřila k Nedvědickému újezdu. Srov. J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 148.

Lužnici ³⁵⁶	1487, 1518	48		
Vintířov ³⁵⁷	1462	5	1	Heřman ze Zhorce
Višňová ³⁵⁸	1530	57	1	Rožmberkové a vladykové Višňovští z Višňového
Vlastibor ³⁵⁹	1477, 1482, 1515, 1523, 1550	16, 18, 45, 53, 81	6	Královské město Tábor; Rožmberkové, od r. 1483 záduší v Soběslavi
Vydří ³⁶⁰	1489	23	1	
Vyhnanice ³⁶¹	1455	1	1	Roubíkové z Hlavatec
Zábranní ³⁶²	1477	16	1	Rožmberkové
Záhoří ³⁶³	1482, 1489, 1510, 1515	18, 23, 38, 45	5	vladykové z Březnice, potom kolem r. 1500 Rožmberkové
Zálší ³⁶⁴	1515	45	2	Rožmberkové
Záluží ³⁶⁵	1465, 1489, 1523	6, 23, 53	4	vladykové ze Záluží nebo královské město Tábor
Záříčí ³⁶⁶	1482, 1515, 1532	18, 45, 63	9	různé vladycké rody
Závší (Závsí) ³⁶⁷	1459, 1477	4, 16	2	
Zlukov ³⁶⁸	1515	45	2	Rožmberkové
Zvěrotice ³⁶⁹	1482, 1487, 1497, 1523, 1530, 1531, 1550	18, 21, 30, 53, 57, 60, 81	9	Dvořečtí z Olbramovic

³⁵⁶ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 950; týž, *Hrady III.*, s. 177-179.

³⁵⁷ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 990.

³⁵⁸ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 148; A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 91.

³⁵⁹ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 149.

³⁶⁰ Majitele se nepodařilo určit.

³⁶¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 990.

³⁶² A. KALNÝ, *Soupis urbářů*, s. 236-240.

³⁶³ Jedná se o Záhoří u Březnice, jehož část získala Soběslav dědičně od Rožmberků v roce 1514. Srov. J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 150. Může jít i o Záhoří severovýchodně od Veselí nad Lužnicí, jehož majitele

³⁶⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 1005; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 215.

³⁶⁵ Jedná se zřejmě o Záluží u Budislavi, kde sídlili vladykové ze Záluží a o Záluží u Vlastiboře, které patřilo Táboru. Srov. E. SMRŽ, *Soběslavsko*, s. 208-214; K. TRÍSKA, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 215.

³⁶⁶ R. CIKHART, *Táborsko*, s. 182-183.

³⁶⁷ Majitele se nepodařilo určit.

³⁶⁸ A. PROFOUS, *Místní jména IV.*, s. 785.

³⁶⁹ J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 151.

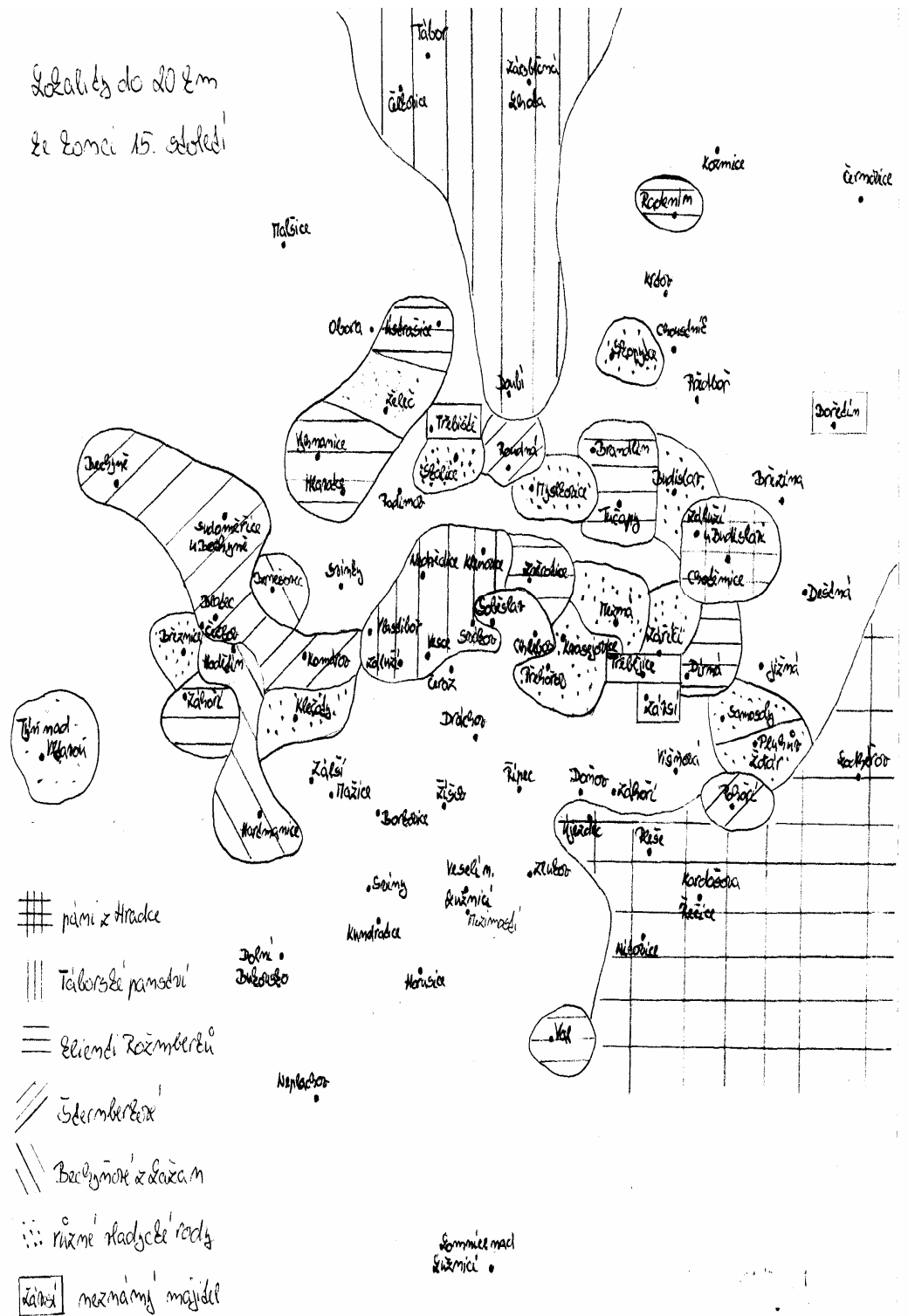
Žďár ³⁷⁰	1459, 1515	4, 45	4	vldykové z Vojslavic
Želeč ³⁷¹	1477, 1528, 1531, 1550	16, 55, 59, 81	4	Předbořové z Radejšína, po r. 1507 Španovští z Lisova
Žišov ³⁷²	1468, 1523	9, 53	2	Rožmberkové

³⁷⁰ Zřejmě jde o Pluhův Žďár. Srov. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 1029.

³⁷¹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 1031-1032.

³⁷² J. LINTNER – F. SALÁK, *Okresní archiv*, s. 152.

Příloha VIII

Tato mapa postihuje lokality do 20 kilometrů, které byly uvedeny v testamentech. Lokality, které neodpovídají žádné části legendy, patřily Rožmberkům. Do mapy jsem nevyznačila trasy obchodních cest (na křižovatce dvou nejdůležitějších cest vznikla samotná Soběslav, což je zmíněno v kapitole o dějinách Soběslavi), protože lokality se nesoustředí pouze kolem nich.